

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Contempt of court: Een meerwaarde voor de goede strafrechtspleging in Nederland?

Lochs, M.

Citation

Lochs, M. (2019, December 18). *Contempt of court: Een meerwaarde voor de goede strafrechtspleging in Nederland?*. Meijers-reeks. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/82076>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/82076>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/82076> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Lochs, M.

Title: Contempt of court: Een meerwaarde voor de goede strafrechtspleging in Nederland?

Issue Date: 2019-12-18

5 | Contempt of court in Engeland en Wales

5.1 INLEIDING

Binnen het Verenigd Koninkrijk bestaan verschillende jurisdicties. Engeland en Wales kennen hetzelfde rechtsstelsel, Schotland en Noord-Ierland hebben ieder een ander rechtsstelsel met een eigen rechterlijke organisatie. Sinds 2009 is er één Supreme Court voor het Verenigd Koninkrijk.¹ Dit hoofdstuk beschrijft contempt of court in het rechtssysteem van Engeland en Wales.² Voor een goed begrip van het leerstuk zal eerst worden ingegaan op enkele karakteristieken van het Engelse materiële en formele strafrecht (paragraaf 5.2). Om uitspraken te kunnen doen over de betekenis van contempt voor het Nederlandse stelsel, is immers van belang te begrijpen wat de juridische context is waarin het instrument in Engeland en Wales functioneert. In paragraaf 5.3 worden vervolgens de verschillende aspecten van contempt of court besproken. Paragraaf 5.4 behandelt enkele enigszins aan contempt of court verwante verschijnselen, die eveneens de waarborging van de goede rechtspleging tot doel hebben. Paragraaf 5.5 bevat een bespreking van de contempt-procedure, gevolgd door een korte conclusie (paragraaf 5.6).³

5.2 HET STRAF(PROCES)RECHT VAN ENGELAND EN WALES

5.2.1 Strafrecht van Engeland en Wales

Het Engelse strafrecht is van oudsher gebaseerd op *common law*. Het heeft zich vanaf de Middeleeuwen ontwikkeld aan de hand van rechterlijke uitspraken

1 Opgericht bij de Constitutional Reform Act 2005. Het Supreme Court is de hoogste instantie voor strafzaken uit Engeland, Wales en Noord-Ierland, maar niet voor strafzaken uit Schotland, zie ook www.supremecourt.uk.

2 Voor de leesbaarheid wordt in het vervolg veelal gesproken over het Engelse recht. Als in dit hoofdstuk wordt gesproken over Engeland waar daarmee eveneens het grondgebied van Wales bedoeld.

3 Naar jurisprudentie wordt verwezen op dezelfde wijze als wordt gedaan in de Engelse handboeken en databases. Voor uitleg over de manier van verwijzen zie 'Understanding UK case law', raadpleegbaar op <http://www.soas.ac.uk/library/subjects/law/research/file70250.pdf>. De aangehaalde rechtspraak is vrijwel allemaal te vinden op Westlaw UK, wetten zijn te vinden op www.legislation.gov.uk, informatie over de rechtspleging op www.judiciary.gov.uk.

en het werk van gezaghebbende schrijvers.⁴ Sinds de negentiende eeuw is het strafrecht echter steeds meer gecodificeerd. Er bestaan thans meer dan 10.000 strafbare feiten die zijn neergelegd in tal van verschillende wetten (*statutory law*).⁵ Veel belangrijke delicten, zoals moord, doodslag en mishandeling, zijn niettemin nog altijd voor het grootste deel door *common law* gereguleerd. Ook algemene leerstukken over strafrechtelijke aansprakelijkheid, zoals causaliteit, medeplegen en opzet, bestaan geheel of grotendeels in de *common law*-doctrine. Hetzelfde geldt voor de meeste strafuitsluitingsgronden.⁶ Nieuwe wettelijke strafbepalingen moeten tegen die achtergrond worden geïmplementeerd en geïnterpreteerd.⁷

De combinatie van *common law* en de grote hoeveelheid verschillende wetten (*acts*), die niet zelden later ook weer worden geamendeerd zonder dat die wijziging in de oorspronkelijke wet wordt geïncorporeerd, heeft geleid tot een tamelijk ondoorzichtig en weinig inzichtelijk geheel.⁸ Er gaan dan ook regelmatig stemmen op om het strafrecht te codificeren. In 1989 is een Draft Criminal Code opgesteld, die echter nooit wetgeving is geworden, en de meest recente aanzet tot codificatie door de Law Reform Commission is in 2008 voortijdig beëindigd.⁹ Hoewel de huidige situatie uit oogpunt van legaliteit en voorzienbaarheid te wensen overlaat, is in de rechtspraak wel uitgemaakt dat rechters geen nieuwe strafbepalingen of strafbaarheid kunnen creëren. In een uitspraak uit 2006 heeft de House of Lords¹⁰ daarover overwogen:

‘(...) there now exists no power in the courts to create new criminal offences (...). While old common law offences survive until abolished or superseded by statute, new ones are not created. Statute is now the sole source of new criminal offences.’¹¹

Wat betreft de inhoud vertoont het Engelse strafrecht op veel punten overeenkomsten met het Nederlandse strafrecht. In de Engelse doctrine worden de

4 Ashworth & Horder 2013, p. 7-8.

5 Simester e.a. 2013, p. 44.

6 Zoals *insanity*, *duress of self-defence*: strafuitsluitingsgronden die enigszins vergelijkbaar zijn met ontoerekeningsvatbaarheid, (psychische) overmacht en noodweer.

7 Ormerod & Laird 2015, p. 18; Simester e.a. 2013, p. 44.

8 Ormerod & Laird 2015, p. 19.

9 Ashworth & Horder 2013, p. 8-9 en 45-46; Law Commission 2008, p. 9, zie ook www.law.com.gov.uk.

10 De House of Lords was de hoogste appelrechter in Engeland en Wales tot 30 juli 2009, waarna het werd vervangen door de UK Supreme Court.

11 Jones et al [2006] UKHL 16, onder 28, waarin wordt verwezen naar Knüller (Publishing, Printing and Promotions) Ltd v Director of Public Prosecutions [1973] AC 435. Zie ook Ormerod & Laird 2015, p. 17. Andersom geldt dat de rechters ook niet de bevoegdheid hebben om oude *common law*-delicten af te schaffen, zie Goldstein and Rimmington [2005] UKHL 63 en [2006] 1 AC 459. Aan de afschaffing daarvan bestaat wel behoefte, aldus McBain 2009, p. 89 e.v.

elementen van een strafbaar feit geduid als *actus reus* (het strafbare gedrag), *mens rea* (de strafbare intentie) en causaliteit.¹² Wat betreft *mens rea* onderscheidt het Engelse recht verschillende vormen, variërend van *intent* (opzet) tot *negligence*, dat het beste kan worden vergeleken met de Nederlandse culpa.¹³ Als uitzondering op het vereiste van verwijtbaarheid gelden de zogenoemde *strict liability*-delicten, waarvoor de voltooiing van de *actus reus* voldoende is voor strafbaarheid. Deze categorie delicten creëert in feite een soort risicoaansprakelijkheid.¹⁴ Ook de Contempt of Court Act 1981 kent een *strict liability*-bepaling, namelijk waar het gaat om publicaties over strafzaken.¹⁵

5.2.2 Hoofdpijnen van het Engelse strafproces

5.2.2.1 *Adversaire procestraditie en juryrechtspraak*

Engeland en Wales kennen van oudsher een adversaire procestraditie, waarbij uitgangspunt is dat de rechtsstrijd door twee gelijke partijen wordt gevoerd en al het bewijs ter zitting wordt gepresenteerd.¹⁶ Vanuit een zekere achterdocht tegen de staat en haar machtsuitoefening, wordt groot belang gehecht aan openbaarheid van strafprocessen als middel om publieke controle mogelijk te maken en een eerlijk proces te garanderen. Dezelfde achterdocht verklaart de importantie van juryrechtspraak, als vorm van berechting door gelijken in plaats van door vanwege de staat benoemde functionarissen. Het jurystelsel wordt dan ook beschouwd als een essentieel vereiste voor een eerlijk proces, als een van de 'hoekstenen van onze samenleving' en is zelfs omschreven als 'the lamp that shows that freedom lives'.¹⁷ Wel is duidelijk dat het symbolische belang het praktische belang overtreft in die zin dat de overgrote meerderheid van zaken niet door een jury wordt afgedaan.¹⁸ Dat neemt niet weg dat er een diepgeworteld vertrouwen is in het jurystelsel. In het algemeen is de perceptie dat juryprocessen eerlijker zijn dan processen zonder jury en het recht op een jury wordt dan ook nog altijd als zeer belangrijk

¹² Ashworth & Horder 2013, p. 83 en 168 e.v.

¹³ Hogan & Smith omschrijven het als 'conducts that falls below the standard to be expected of a reasonable person in those circumstances', zie Ormerod & Laird 2015, p. 161.

¹⁴ Het gaat vrijwel uitsluitend om in wettelijke strafbepalingen opgenomen delicten, met twee uitzonderingen: het *common law*-delict van *public nuisance* (publieke overlast), dat in veel opzichten een bijzonder delict is, en de inmiddels afgeschafte *criminal libel* (laster), die echter in zekere zin is geïncorporeerd in de Contempt of Court Act 1981, zie Ormerod & Laird 2015, p. 175.

¹⁵ Hierover meer in par. 5.3.1.2.

¹⁶ Zie over waarheidsvinding in een adversaire procedure par. 3.4.3.

¹⁷ R v Schot and Barclay [1997] 2 Cr.App.R. 383, (1997) 161 J.P. 473, met een verwijzing naar Devlin 1956. Zie ook Doran 2002, p. 398.

¹⁸ Darbyshire 2002, p. 286.

beschouwd, niet alleen door het publiek,¹⁹ maar ook door de rechterlijke macht zelf.²⁰ Voorstellen om het recht op een jury te beperken stuiten dan ook stevast op veel weerstand.²¹ Historisch gezien is ook een belangrijke rol weggelegd voor een andere vorm van lekenrechtspraak, te weten de rechtspraak door zogenoemde *magistrates* of *judges of the peace*. Professionele rechters die zelf rechtspreken kwamen pas op in de achttiende eeuw.²² Het belang dat in het jurystelsel en de inbreng van leken in het strafproces wordt gesteld hangt samen met de grote nadruk op openbaarheid en het kunnen controleren van de staat. Het primaat van het volk komt wellicht het meest duidelijk tot uitdrukking in de mogelijkheid van de jury om een verdachte vrij te spreken, ook als daar juridisch gezien geen gronden voor zijn.²³ Voorbeelden van deze *jury equity* of *jury nullification* zijn overigens zeer zeldzaam.²⁴

Niet alleen kan het praktische belang van juryrechtspraak enigszins worden gerelativeerd, ook wordt wel gesignaleerd dat het traditioneel adversaire systeem aan verandering onderhevig is en opschuift in de richting van een meer inquisitoir stelsel. Die verschuiving is met name zichtbaar in het vooronderzoek. Onder invloed van de moderne opsporingstechnieken is het uitgangspunt dat de aanklager en verdediging gelijke inbreng hebben in het naar voren brengen van relevante feiten, geleidelijk verlaten. Het strafprocesrecht voorziet in een uitgebreid stelsel van regelgeving waarin partijen meer en meer worden verplicht hun visie op de zaak reeds in het vooronderzoek kenbaar te maken. Het proces ter zitting is daarentegen nog altijd duidelijk traditioneel adversair.²⁵ In de navolgende paragrafen zal in meer detail op het procesrecht, het procesverloop en de rollen van de verschillende procesdeelnemers worden ingegaan.

5.2.2.2 Bronnen van strafprocesrecht

Het Engelse strafprocesrecht heeft zich traditioneel ontwikkeld in de *common law*, maar is tegenwoordig voor het grootste deel gecodificeerd in wettelijke bepalingen. Net als het materiële strafrecht is het lange tijd verspreid geweest

¹⁹ Roberts & Hough 2009, p. 12 e.v.

²⁰ Vgl. *R v Schot and Barclay* [1997] 2 Cr.App.R. 383, (1997) 161 J.P. 473, waarin Lord Justice Rose overwoog dat '(...) civilised society, as we know it, would not survive (...)’ zonder jury service. Zie voor een andere uitspraak waarin het belang van juryrechtspraak wordt benadrukt *R v Wang* [2005] UKHL 9, [2005] 1 WLR 661.

²¹ Ashworth & Redmayne 2010, p. 330.

²² Darbyshire 2002, p. 287.

²³ Ashworth & Redmayne 2010, p. 325.

²⁴ Een van de veel genoemde voorbeelden is de zaak van Clive Ponting, een voormalige spion die informatie had gelekt. Hoewel hij juridisch gezien geen verweer had achtte de jury een veroordeling kennelijk zo onrechtvaardig dat zij haar bevoegdheid tot *jury equity* toepaste.

²⁵ Zie over deze ontwikkelingen Hall 2010; Brants & Ringnalda 2010/2011, p. 60-87; Garland & McEwan 2012.

in verschillende bepalingen. In 2005 is een groot deel van deze bepalingen geconsolideerd en neergelegd in de Criminal Procedure Rules 2005, thans Criminal Procedure Rules 2015.²⁶ Daarnaast zijn echter ook veel andere wetten van belang, die betrekking hebben op specifieke onderwerpen zoals de voorlopige hechtenis en bestraffing.²⁷ Veelomvattend is ook de Criminal Justice Act 2003, waarin zaken variërend van bewijs tot rechtsmiddelen zijn geregeld, terwijl de Police and Criminal Evidence Act 1984 de gang van zaken rond de opsporing reguleert.²⁸ Daarnaast is uiteraard de *case law* van belang voor nadere uitleg en invulling van (wettelijke) begrippen en bepalingen. Tot slot komt een belangrijke betekenis toe aan de Human Rights Act 1998. Deze wet werd ingevoerd omdat het *common law*-systeem het niet toeliet dat de Engelse gerechten het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens rechtstreeks toepasten.²⁹ Om de naleving van het Verdrag te kunnen garanderen werd in de Human Rights Act onder meer bepaald dat de rechtspraak en het optreden van de overheid in overeenstemming moet zijn met het EVRM.³⁰

5.2.2.3 Soorten zaken en afdoening

De wijze van berechting van strafzaken in Engeland en Wales hangt af van het type delict. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de meest ernstige delicten, die uitsluitend kunnen worden vervolgd op *indictment* (letterlijke vertaling: tenlastelegging) en de minst ernstige delicten die in *summary proceedings* (summiere procedure) worden afgedaan. Deze *summary offences* zijn altijd neergelegd in wettelijke bepalingen. Tot de misdrijven die alleen op *indictment* kunnen worden berecht horen ook de *common law*-misdrijven zoals moord en doodslag. Deze delicten worden behandeld door de Crown Courts, *summary offences* door de magistrates' courts. Een belangrijke derde categorie zaken vormen de zogenoemde *either way offences*, die zowel op *indictment* als via *summary proceedings* kunnen worden berecht.³¹ De *either way offences* zijn de tussencategorie van veelvoorkomende strafzaken zoals diefstal, bedreiging en mishandeling met enig fysiek letsel.³²

Alle strafzaken beginnen bij de magistrates' court, waar – bij een aangehouden verdachte – wordt beslist over de mogelijkheid van voorwaardelijke

26 Deze Criminal Procedure Rules zijn meest recent aangevuld en gewijzigd met The Criminal Procedure (Amendment No. 2) Rules 2018, waarmee wijzigingen in de oorspronkelijke versie zijn geïncorporeerd.

27 Zie de Bail Act 1976, Sentencing, maar bijvoorbeeld ook de Magistrates' Court Act 1980. Zie verder Sprack 2012, p. 13-14.

28 Zie hierover uitgebreider Sprack 2012, p. 12-14 en 22-24.

29 Ashworth & Redmayne 2010, p. 30.

30 Art. 6 Human Rights Act 1998 in onderlinge samenhang met art. 2 en 3 van de Act.

31 Ashworth & Redmayne 2010, p. 325-327; Sprack 2012, p. 122-125.

32 In art. 17 van de Magistrates' Court Act 1980 en het daarvan deel uitmakende Schedule 1 is uiteengezet om welke feiten het gaat. Ook meened is een *either way offence*.

invrijheidstelling (*remand on bail*).³³ De zware zaken worden verwezen naar de Crown Court, en wanneer het gaat om een *either way offence* wordt door de magistrates' court tijdens een *mode of trial hearing* beslist over de afdoeningswijze. De meest belangrijke factor voor die beslissing is de complexiteit van de zaak, maar ook de te verwachten straf en de proceshouding van de verdachte kunnen een rol spelen.³⁴ De verdachte heeft in dergelijke gevallen hoe dan ook recht op behandeling van zijn zaak bij de Crown Court en kan om verwijzing verzoeken.³⁵

Het belangrijkste verschil tussen de magistrates' courts en de Crown Courts is het feit dat alleen bij de laatste berechting door een jury plaatsvindt, samen met een professionele rechter. In de magistrates' courts worden zaken behandeld door één professionele rechter, of door drie (onbetaalde) lekenrechters die worden bijgestaan door een juridisch onderlegde griffier. In de praktijk wordt minimaal 95 procent van de zaken afgedaan door de magistrates' courts.³⁶

Voordat de strafzaak inhoudelijk wordt behandeld, vinden veelal zogenoemde *plea and case management*-zittingen plaats, een soort pro forma-zittingen waarop onder meer de te voeren verdedigingsstrategie kenbaar moet worden gemaakt en eventuele discussies over de toelaatbaarheid van bewijs kunnen worden gevoerd.³⁷ De gang van zaken ter zitting is voor beide fora in grote lijnen gelijk. De bespreking hierna is vooral gericht op de berechting van zaken op *indictment*, waarbij moet worden bedacht dat de procedure bij de magistrates' court veelal iets beknopter is en de beslissing over de feiten bij de rechtbank ligt en niet bij de jury.³⁸ In het geval van bekende verdachten wordt de zaak afgedaan zonder dat er bewijs wordt geproduceerd.³⁹ Wanneer het gaat om een zaak bij de Crown Court wordt dan ook geen jury geformeerd.⁴⁰ De rechter spreekt de bewezenverklaring uit, die gelijk is aan de *guilty*

33 Een vervolging kan op verschillende manieren aanvangen, grofweg te verdelen in zaken waarin de verdachte via een *summons* wordt opgeroepen op een bepaald tijdstip bij de magistrates' court te verschijnen, en zaken waarin de verdachte wordt aangehouden en de zaak bij de magistrates' court aanhangig wordt gemaakt met een *charge*, zie Sprack 2012, p. 25-26. Zie art. 110 Serious Organised Crime and Police Act 2005 voor de mogelijkheden van aanhouding op en buiten heterdaad.

34 Ashworth & Redmayne 2010, p. 326-327. Zie verder art. 18-26 van de Magistrates' Court Act 1980. De magistrates' court kan maximaal zes maanden gevangenisstraf of een geldboete van 5.000 pond voor één delict opleggen, bij meerdere delicten maximaal twaalf maanden.

35 Ashworth & Redmayne 2010, p. 327. Nadat een zaak door de magistrates' court is behandeld en de rechters tot de conclusie komen dat hun bevoegdheden wat betreft strafoplegging te kort schieten, kan de zaak uitsluitend voor de strafoplegging naar de Crown Court worden verwezen.

36 Ashworth & Redmayne 2010, p. 323.

37 Hierover gaat Part 3 Criminal Procedure Rules 2015.

38 Sprack 2012, p. 176.

39 Art. 24.7 resp. 25.4 Criminal Procedure Rules 2015: er kunnen wel getuigen worden opgeroepen in Crown Court-zaken wanneer dat nodig is voor de vaststelling van de straf.

40 Sprack 2012, p. 271.

plea. Bij ontkennende verdachten begint de zitting met de opening van de aanklager, waarin hij uiteenzet wat het bewijs is dat hij in de loop van het proces zal aandragen.⁴¹ Vervolgens worden de getuigen van de aanklager ter zitting gehoord, waarbij de aanklager en de verdediging hun ondervragingsrecht kunnen uitoefenen (*examination* en *cross-examination*).⁴² Hoewel de hoofdregel is dat alle getuigen ter zitting worden gehoord, kan daar in een aantal gevallen van worden afgeweken.⁴³ Nadat het bewijs van de aanklager is gepresenteerd, kan de verdediging aanvoeren dat er sprake is van een *no case to answer*-situatie. Daarvan is sprake wanneer de aanklager er niet in is geslaagd bewijs aan te dragen op grond waarvan een jury, ter zake geïnstrueerd door een rechter, tot een veroordeling kan komen.⁴⁴ In zo'n geval moet de rechter de jury opdragen de verdachte vrij te spreken.⁴⁵

In de normale situatie, wanneer er wel een *case to answer* is, is het vervolgens de beurt aan de verdediging, die eveneens een opening kan houden en getuigen kan oproepen. Een van de getuigen die de verdediging kan oproepen is de verdachte, die tot die tijd nog niet door de jury is gehoord. Net zoals voor de getuigen van de aanklager geldt, kunnen de verdachte en eventuele andere *defence witnesses* worden onderworpen aan *cross-examination*.⁴⁶ Aangezien de verdediging niets hoeft te bewijzen en het bewijs van de aanklager ook kan ondermijnen door *cross-examination* van de getuigen van de aanklager, zijn er doorgaans minder getuigen van de verdediging. Wel worden er geregeld tegendeskundigen opgeroepen door de verdediging.⁴⁷

41 Wanneer de verdediging heeft aangegeven bezwaren te hebben tegen het gebruik van bepaalde bewijsmiddelen, worden deze niet genoemd totdat de rechter (meestal nadat het niet betwiste bewijs is gepresenteerd) over de toelaatbaarheid van het bewijs heeft geoordeeld. Zie over deze *trial within a trial* ofwel *voir dire*-procedure Sprack 2012, p. 326-328.

42 Sprack 2012, p. 322 e.v.

43 Bijvoorbeeld bij minderjarigen die door te getuigen ernstig zouden kunnen worden benadeeld, zie art. 42 Children and Young Persons Act 1933, of wanneer een schriftelijke verklaring wordt ingebracht en de andere partij geen bezwaar maakt tegen het niet horen van de getuige, art. 9 Criminal Justice Act 1967, zie over de te volgen procedure art. 16.4 Criminal Procedure Rules 2015.

44 Galbraith [1981] 1 WLR 1039. Zie meer recent Grant [2008] EWCA Crim 1890. Zie uitgebreider Sprack 2012, p. 330-333 over de nadere invulling van dit begrip.

45 Ashworth & Redmayne 2010, p. 340-342; Sprack 2012, p. 332. Blijkens het Crown Prosecution Service Annual Report and Accounts 2014-15 (raadpleegbaar via www.cps.gov.uk) gebeurde dit in 2016-2017 in 0,7 procent van de Crown Court-zaken en in 0,3 procent van de magistrates' court-zaken. Bij een *no case to answer*-situatie wordt gesproken van een *judge-directed acquittal*. Dit moet worden onderscheiden van een *judge-ordered acquittal*, waartoe de rechter overgaat wanneer de aanklager aangeeft de zaak niet te willen doorzetten (bijvoorbeeld omdat een belangrijke getuige niet is verschenen), zie Ashworth & Redmayne 2010, p. 214.

46 Sprack 2012, p. 333-334: anders dan andere getuigen kan de verdachte echter geen aanspraak maken op een verschoningsrecht, om een effectieve ondervraging door de aanklager niet onmogelijk te maken (art. 1 Criminal Evidence Act 1898).

47 De verdediging moet de rechter en aanklager tijdig een kopie van het deskundigenrapport ter hand stellen en voldoen aan andere procedurele vereisten, zie Part 19 Criminal Procedure Rules 2015.

Nadat alle getuigen zijn gehoord kunnen aanklager en verdediging hun eindpleidooi (*closing speech*) houden, waarin zij betogen op grond waarvan de rechter dan wel de jury tot het oordeel moet komen dat de verdachte schuldig dan wel onschuldig is.⁴⁸ In *summary proceedings* wordt vervolgens door de magistrates' court uitspraak gedaan, in Crown Court-zaken instrueert de rechter de jury (de zogenoemde *summing up*).⁴⁹ Dit is een belangrijk onderdeel van het proces, omdat de juryleden wordt uitgelegd wat hun taak is en op welke wijze zij het bewijs moeten beoordelen. Daarbij wijst de rechter onder meer op het feit dat de bewijslast op de aanklager ligt en de feiten *beyond reasonable doubt* moeten worden bewezen.⁵⁰ Hij geeft uitleg over de tenlastegelegde feiten en het toepasselijke recht, en geeft waar nodig toelichting op (bewijsrechtelijke) elementen van bepaalde verweren.⁵¹ Vervolgens somt hij het bewijs op en geeft daarbij eventuele aanwijzingen, bijvoorbeeld over mogelijk problematisch bewijs of over de mogelijkheid om conclusies te trekken uit bepaalde omstandigheden, zoals het zwijgen van de verdachte.⁵² Hij kan zijn mening over bepaalde verweren of het bewijs naar voren brengen, maar moet de beslissingen over de feiten aan de jury overlaten en mag de jury niet instrueren om te veroordelen.⁵³ Na de *summing up* van de rechter trekt de jury zich terug voor beraad, waarbij zij in afzondering wordt gehouden.⁵⁴ Het naar buiten brengen van hetgeen zich in het juryberaad heeft afgespeeld is een vorm van contempt of court.⁵⁵ De jury beslist unaniem of bij meerderheid.⁵⁶ Wanneer de jury niet tot een oordeel kan komen zal de rechter hen ontslaan en zal een nieuw proces worden gevoerd (*retrial*).⁵⁷

Wordt de verdachte schuldig bevonden aan een of meer van de tenlastegelegde feiten, dan beslist de rechter, doorgaans op een ander moment, over de straf na een zogenoemde *sentencing hearing*. Tijdens deze zitting kan bewijs worden aangedragen over de feiten en over de persoonlijke omstandigheden van de verdachte.⁵⁸ Aangezien de jury uitsluitend beslist over schuld en

48 Sprack 2012, p. 339.

49 Art. 25.14 Criminal Procedure Rules 2015.

50 Archbold & Richardson 2018, Chapter 4, Part XVIII.

51 Sprack 2012, p. 340-341.

52 Ashworth & Redmayne 2010, p. 339.

53 R v Wang [2005] UKHL 9. De reden daarvoor is dat de jury de mogelijkheid heeft van *jury equity* or *nullification*: de mogelijkheid van de jury om tot een vrijspraak te komen in afwijking van de wet. Zie daarover Ashworth & Redmayne 2010, p. 325 en 342. Zie ook Sprack 2012, p. 342.

54 Sprack 2012, p. 349-351.

55 Art. 8 Contempt of Court Act 1981. Zie verder par. 5.3.5.3.

56 Art. 25.14 Criminal Procedure Rules 2015 en art. 17 Juries Act 1974: de mogelijkheid om bij meerderheid te beslissen wordt door de rechter pas geboden nadat de jury minimaal twee uur heeft beraadslaagd zonder tot een unaniem oordeel te komen.

57 Sprack 2012, p. 365.

58 Art. 24.11 Criminal Procedure Rules 2015 voor magistrates' courts, en art. 25.16 Criminal Procedure Rules 2015 voor Crown Courts.

onschuld en daarbij geen feitelijke vaststellingen doet, kan er bij een dergelijke zitting veel voor de verdachte op het spel staan. De rechter moet de verdediging dan ook in de gelegenheid stellen om zich uit te laten over belangrijke aspecten en daarvoor bewijs aan te dragen.⁵⁹

Heeft veroordeling en berechting plaatsgevonden, dan bestaan er verschillende beroepsmogelijkheden. Tegen een beslissing van een magistrates' court inhoudende een veroordeling, dan wel de strafoplegging, is beroep mogelijk bij de Crown Court.⁶⁰ Er vindt dan een nieuwe zitting plaats op dezelfde wijze als de zitting in eerste aanleg.⁶¹ Beroep op juridische gronden tegen de beslissing van de magistrates' court of het daarop in beroep gegeven oordeel van de Crown Court kan worden ingediend bij de High Court (*appeal by way of case stated*).⁶²

De beroepsprocedure na een veroordeling door de Crown Court voert de zaak naar de Criminal Division of the Court of Appeal. Er wordt verlof verleend wanneer de Court of Appeal de veroordeling *unsafe* acht.⁶³ Ook hier is beroep tegen alleen de strafoplegging mogelijk.⁶⁴ Wanneer er verlof wordt verleend wordt de zaak door de Court of Appeal, meestal in een combinatie van drie rechters, beoordeeld. Op de zitting kunnen de standpunten nader worden toegelicht en getuigen worden gehoord, maar het is meer gebruikelijk dat de zaak op de stukken wordt afgedaan.⁶⁵ De Court of Appeal kan het beroep gegrond of ongegrond verklaren. Wordt het beroep gegrond verklaard dan kan de zaak worden teruggewezen voor een *retrial*.⁶⁶ Anders moet de rechter de verdachte alsnog vrijspreken.⁶⁷ Bij een beroep tegen de strafoplegging kan een andere (maar niet hogere) straf worden opgelegd.⁶⁸ In alle soorten zaken is de laatste instantie de Supreme Court, die echter slechts zaken in behandeling neemt waarin verlof wordt verleend omdat het gaat om een 'point of law of general public importance'.⁶⁹

59 Een dergelijke zitting wordt een *Newton hearing* genoemd, naar de zaak waarin dit vereiste als zodanig werd neergelegd: Newton (1982) 77 Cr App R 13. Zie verder Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1835 e.v.

60 Art. 108-110 Magistrates' Court Act 1980 en art. 34 Criminal Procedure Rules 2016.

61 Sprack 2012, p. 510.

62 Art. 111 Magistrates' Courts Act 1980; Archbold & Richardson 2018, Chapter 7, Part II, Section A. Het beroep wordt behandeld door een Divisional Court van de Queen's Bench Division van de High Court.

63 Art. 2 Criminal Appeal Act 1968. De beroepsmogelijkheden voor de Crown Prosecution Service zijn beperkt, zie daarover uitgebreider Ashworth & Redmayne 2010, p. 393-396.

64 Art. 9-11 Criminal Appeal Act 1968.

65 Sprack 2012, p. 486.

66 Sprack 2012, p. 471 en 479.

67 Archbold & Richardson 2018, Chapter 7, Part IV, Section I.

68 Art. 11 lid 3 Criminal Appeal Act 1968.

69 Art. 1 Administration of Justice Act 1960. Het Supreme Court bestaat pas sinds 2009. Daarvoor was de hoogste rechtsprekende instantie de House of Lords.

5.2.2.4 Rollen van de procesdeelnemers

Net zoals in het Nederlandse strafproces worden de hoofdrollen in het Engelse strafproces vervuld door de rechter, de aanklager en de verdediging, met dien verstande dat daarnaast in de zwaardere zaken de jury een cruciale rol speelt. De invulling van de rollen van deze procesdeelnemers is bovendien op belangrijke aspecten anders. Daarbij springt het meest in het oog dat het proces grotendeels wordt gedomineerd door de partijen, die ieder hun eigen zaak (*case*) presenteren en daarvoor bewijs aandragen, terwijl de rechter een lijdelijke rol heeft. Bovendien spelen ook getuigen ter zitting een veel belangrijker rol, nu in beginsel al het bewijs rechtstreeks op zitting wordt geproduceerd. Hierna zal kort op de rollen van de procesdeelnemers worden ingegaan.

De vervolging is in de meeste gevallen in handen van de Crown Prosecution Service (hierna: CPS).⁷⁰ Anders dan bij het Nederlandse openbaar ministerie is zij echter niet verantwoordelijk voor het opsporingsonderzoek, dat wordt uitgevoerd door de politie. Wel beslist de CPS of door de politie aangeleverde zaken ook daadwerkelijk voor de rechter worden gebracht.⁷¹ Daarbij moet worden getoetst of er een redelijk vooruitzicht is op een veroordeling én of een vervolging in het algemeen belang is.⁷² Meer in het algemeen schrijft de Code for Crown Prosecutors 2018 voor dat aanklagers eerlijk, onafhankelijk en objectief moeten zijn en: 'Prosecutors must always act in the interests of justice and not solely for the purpose of obtaining a conviction.'⁷³ De rol van aanklager wordt dan ook omschreven als die van een *minister of justice*.⁷⁴ Een van de belangrijkste verplichtingen die daaruit voortvloeit is de plicht om aan de verdediging alle informatie te verschaffen die mogelijk van belang kan zijn (*disclosure*).⁷⁵ Daarnaast moet een lijst van ongebruikt bewijsmateriaal worden verschaft, zodat de verdediging weet welk onderzoek is verricht en bepaalde getuigen of stukken alsnog voor het bewijs kan gebruiken.⁷⁶ Hoewel met deze verplichtingen in zekere zin inquisitoire elementen in het strafproces zijn geïntroduceerd, doen zij niet af aan het feit dat de partijen de omvang van

70 In bepaalde zaken is de vervolging in handen van bestuurlijke instanties zoals de Environment Agency. Er is ook een mogelijkheid van private vervolging, via dagvaarding voor de magistrates court, maar die wordt zelden gebruikt. Zie Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1314 en 1318.

71 Ashworth & Redmayne 2010, p. 195, zie verder de Prosecution of Offences Act 1985.

72 Par. 4.4 resp. 4.7. Code for Crown Prosecutors 2018.

73 Par. 2.7 Code for Crown Prosecutors 2018.

74 Buxton 2009, p. 427 e.v.

75 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1510, De *disclosure*-bepalingen zijn neergelegd in de Criminal Procedure and Investigations Act 1996, aangevuld door Guidelines van de Attorney General en een Code of Practice. Zie voor een kritisch onderzoek naar de naleving van die verplichting het rapport van de HM Inspectorate of Constabulary and the HM Crown Prosecution Service Inspectorate, 'Making it fair. A joint inspection of the disclosure of unused material in volume Crown Court cases', juli 2017.

76 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1505.

de rechtsstrijd bepalen. De *disclosure*-verplichtingen dienen er in de kern toe de ongelijkwaardige positie van de verdediging te compenseren.⁷⁷ Ter zitting wordt de CPS doorgaans vertegenwoordigd door een *barrister* die een zekere onafhankelijkheid heeft ten opzichte van de CPS en als het erop aankomt ter zitting beslist hoe de vervolging vorm krijgt.⁷⁸ Een opvallend verschil met de Nederlandse officier van justitie is dat de CPS geen standpunt inneemt over de hoogte van de straf.⁷⁹ Hiërarchisch gezien functioneert de CPS onder de Director of Public Prosecutions (DPP), die weer verantwoording schuldig is aan de Attorney General. De Attorney General is de hoogste juridisch adviseur van de regering en onder meer belast met het toezicht op de CPS.⁸⁰ Daarnaast beslist de Attorney General over het instellen van een vervolging ten aanzien van verschillende vormen van contempt of court.⁸¹

Wat betreft de verdachte geldt dat deze ter zitting slechts een rol vervult wanneer hij daarvoor kiest. Alleen wanneer hij besluit als getuige op te treden worden aan hem vragen gesteld.⁸² Treedt hij niet op als getuige dan bevindt hij zich tijdens de zitting in het verdachtenbankje dat veelal aan de zijkant of achterin de zittingszaal is gepositioneerd. De verdachte heeft het recht zichzelf te verdedigen maar wordt doorgaans bijgestaan door een *solicitor*, en in de grotere zaken ook door een *barrister*. Hoewel het onderscheid begint te vervagen is het prototypisch dat de *solicitor* de contacten met de verdachte onderhoudt, hem bijstaat in de aanloop naar het proces en de verdediging voorbereidt. De *barrister* voert de verdediging ter zitting, daarbij geïnstrueerd door de verdachte en zijn *solicitor*.⁸³ Anders dan de aanklager heeft de verdediging niet de verplichting om zich als een *minister of justice* op te stellen. Een raadsman mag alle middelen gebruiken om de belangen van zijn cliënt te behartigen, maar daarbij heeft hij evenzeer de verplichting om bij te dragen aan een goede rechtsbedeling. Hij mag de rechtbank niet misleiden en heeft in sommige gevallen de verplichting om de rechtbank op bepaalde zaken (zoals onregelmatigheden) te wijzen, ook wanneer dat niet rechtstreeks in het belang is van zijn cliënt.⁸⁴ Wanneer de raadsman weet dat zijn cliënt schuldig is, maar deze een ontkennende proceshouding kiest, mag hij wel het door de aanklager aangedragen bewijs bekritisieren en proberen te ondermijnen, maar

77 Vgl. Brants & Ringnalda 2011; Jörg, Field & Brants 1995; en specifiek over de rol van het Schotse openbaar ministerie Ringnalda 2013.

78 Sprack 2012, p. 315. Bij magistrates' courts komt het ook voor dat de CPS wordt vertegenwoordigd door eigen *prosecutors* in plaats van ingehuurde *solicitors* of *barristers*, zie Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1845.

79 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1833.

80 Ashworth & Redmayne 2010, p. 220; Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1319-1320.

81 Zie verder par. 5.5.2.

82 Zie voor de rol van een verdachte in het Engelse strafproces uitgebreid (en kritisch) Duff e.a. 2007, p. 97-102 en 203-213.

83 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1843-1844.

84 Sprack 2012, p. 316; Core Duty 1 van de Code of Conduct for the Bar, gepubliceerd in The Bar's Standard Board 2018, p. 19 e.v.

niet zelf bewijs aandragen dat de onschuld van zijn cliënt zou kunnen aantonen.⁸⁵ Hoewel de verdediging niet verplicht is om voorafgaand aan het proces eventueel door haar verzameld bewijs te verstrekken, moet zij wel de CPS en de rechtbank informeren wat de *case* is van de verdediging, met andere woorden welke verdedigingslijn er gevoerd zal worden.⁸⁶ Die verplichtingen van de verdediging om vooraf duidelijkheid te verschaffen zijn met de invoering van de Criminal Procedure Rules aanzienlijk verzwaaard, terwijl aan het niet-naleven daarvan door de rechter ook gevolgen kunnen worden verbonden. Er wordt wel gesignaleerd dat de invoering van dergelijke verplichtingen invloed heeft op en afbreuk doet aan het traditioneel sterk adversaire karakter van het Engelse strafproces.⁸⁷

Een hierbij passende verschuiving is ook zichtbaar in het optreden van de rechter. Zoals reeds gememoreerd heeft de rechter een lijdelijke rol, in die zin dat het aan de partijen is om de relevante feiten en omstandigheden in de zaak naar voren te brengen. Dat betekent niet dat hij slechts een toehoorder is bij het proces. De rechter is verantwoordelijk voor de wijze waarop het proces verloopt en heeft een grote vrijheid om een goede procesgang te bewaken.⁸⁸ Wanneer er een jury is, is het de taak van de rechter om ervoor te zorgen dat de jury – ook op de juridische punten – adequaat is ingelicht en een verantwoorde beslissing kan nemen. De rechter kan met dat doel bijvoorbeeld verduidelijkende vragen stellen aan de getuigen, bepaalde (juridische) aspecten aan de orde stellen en de partijen verzoeken een standpunt in te nemen of nader toe te lichten.⁸⁹ In de rechtspraak is ook erkend dat de rechter de bevoegdheid heeft om zelf getuigen op te roepen, maar van deze bevoegdheid dient hij uiterst spaarzaam gebruik te maken en hij moet ervoor waken niet de rol van de aanklager over te nemen.⁹⁰ In de praktijk komt het niet of nauwelijks voor dat de rechter zelf getuigen oproept. Wel kan hij bij de instructie aan de jury aangeven welk bewijs er voorhanden is, maar ook welk bewijs er in zijn optiek ontbreekt. Ook heeft hij de bevoegdheid om op eigen initiatief aan de jury een beslissing te vragen over een mogelijke *no case to answer*-situatie.⁹¹ Bovendien wordt wel gesignaleerd dat de rechter, onder invloed van de Criminal Procedure Rules, een meer actieve rol inneemt in de fase voorafgaand aan het proces. Tijdens de pro forma-zittingen, waarin de standpunten van de partijen en de planning en het verloop van het proces

85 Zie de Conduct Rules (C1) van de Code of Conduct for the Bar; Sprack 2012, p. 316. Zie ook Jahae 2006, p. 379 e.v.

86 Deze *defence disclosure* vindt doorgaans plaats in de vorm van een *defence statement*, zie art. 15.4 Criminal Procedure Rules 2015.

87 Garland & McEwan 2012.

88 Otton 2002, p. 327.

89 Sprack 2012, p. 345.

90 R v Chapman (1838) 8 C. & P. 558, zie voor meer rechtspraak Archbold & Richardson 2018, Chapter 4, Part XV, Section D.

91 Brown [1998] Crim LR 196.

worden behandeld, krijgt de rechter een steeds actievere rol.⁹² De uiteindelijke (feitelijke) beoordeling van het bewijs is echter voorbehouden aan de jury. De rechter beslist wel over alle juridische kwesties die zich voordoen, zoals de beoordeling van geschillen over de toelaatbaarheid van bewijs.⁹³

Een belangrijke rol tot slot is – in de zwaardere zaken – weggelegd voor de jury. De juryleden worden willekeurig geselecteerd en de procespartijen hebben de bevoegdheid om bezwaar te maken tegen de benoeming van bepaalde juryleden.⁹⁴ Een jury bestaat uit ten minste negen, maar doorgaans twaalf leden.⁹⁵ Nadat het bewijs is gepresenteerd, de procespartijen hun standpunten hebben ingenomen en onderbouwd en de rechter de jury heeft geïnstrueerd, trekken de juryleden zich terug voor beraad. Wanneer er nadere vragen opkomen kunnen zij die schriftelijk aan de rechter stellen, die deze vraag in de aanwezigheid van de aanklager en verdediging voorleest en indien nodig hun standpunten vraagt, alvorens hij de jury schriftelijk antwoordt.⁹⁶ De jury beslist unaniem of bij meerderheid, zonder de redenen voor hun beslissing kenbaar te maken.⁹⁷ De specifieke problematiek van jury's in relatie tot contempt of court komt in de hiernavolgende paragrafen nog nader aan de orde.

5.3 VORMEN VAN CONTEMPT OF COURT

Zoals in het vorige hoofdstuk is uiteengezet is contempt of court een instrument waarmee kan worden opgetreden tegen een groot scala aan gedragingen waarmee de goede rechtspleging kan worden belemmerd of bemoeilijkt. Het leerstuk is ontwikkeld in de *common law* en kende tot ver in de twintigste eeuw geen wettelijke grondslag. Het materiële en formele contempt-recht was uitgekristalliseerd in de rechtspraak en beschreven in handboeken.⁹⁸ Ondanks verschillende pogingen duurde het tot 1981 voor de *law of contempt* in Engeland en Wales (deels) werd gecodificeerd.⁹⁹ Een van de belangrijkste redenen voor codificatie was de onzekerheid die aan de (uitleg van) contempt of court kleefde.¹⁰⁰ In 1971 werd een commissie geïnstalleerd die onderzocht of er

92 Zie Denyer 2010, p. 96 e.v.

93 Otton 2002, p. 326.

94 Zie over deze procedure de Juries Act 1974; art. 25.6-25.8 Criminal Procedure Rules 2015 en Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1656-1683.

95 Art. 16 Juries Act 1974.

96 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1812-1814.

97 Zie ook par. 5.2.2.1.

98 De meest belangrijke en meestal up-to-date handboeken zijn Eady & Smith 2011, Cram 2010, Miller & Perry 2017, en over de historische ontwikkeling van contempt of court Fox 1972.

99 Eady & Smith 2011, p. 28.

100 Phillimore Committee 1974, par. 5.

veranderingen nodig waren in het contempt-recht. Het Phillimore Committee, genoemd naar zijn voorzitter, kwam in 1974 met een rapport met de nodige aanbevelingen. Er werd expliciet overwogen dat contempt of court nog altijd een noodzakelijke functie vervulde, maar dat het moest worden gereserveerd voor gevallen waarin een vervolging wegens een ander strafbaar feit niet mogelijk was of waarin direct optreden geboden was.¹⁰¹ In de tussentijd speelde in Engeland ook de zaak die uiteindelijk leidde tot de in eerdere hoofdstukken al aangehaalde Sunday Times-uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens. Het ging in die zaak om een door de Engelse rechters uitgevaardigd verbod op het publiceren van een artikel door de Sunday Times. Het artikel betrof een rechtszaak naar aanleiding van de zogenoemde thalodamide-affaire, waarbij veel kinderen misvormd ter wereld waren gekomen door een medicijn dat hun moeders tijdens de zwangerschap hadden gebruikt. De Engelse House of Lords had geoordeeld dat de publicatie van het artikel de civiele rechtszaak (die zich in de onderhandelingsfase bevond) zou kunnen schaden en daarom een contempt of court opleverde.¹⁰² In zijn uitspraak uit 1979 achtte het EHRM dat oordeel echter in strijd met artikel 10 EVRM.¹⁰³

Naar aanleiding van het Phillimore Report en de uitspraak in de Sunday Times-zaak, kon codificatie niet langer uitblijven. De Contempt of Court Act 1981 had tot doel de aanbevelingen van het Phillimore Committee te implementeren, meer consistentie te brengen in de interpretatie van contempt of court in verschillende delen van het Verenigd Koninkrijk, en het nationale recht in overeenstemming te brengen met de Straatsburgse jurisprudentie.¹⁰⁴ De Contempt of Court Act 1981 is thans – op enkele kleine wijzigingen na – nog steeds van kracht maar ziet slechts op bepaalde onderdelen van contempt, waarvan de meest belangrijke *contempt by publication* is. Grote delen van het contempt-recht zijn nog altijd uitsluitend in de *common law* te vinden. In de periode 2011 tot 2013 is er opnieuw naar contempt gekeken, dit keer door de Law Commission, een commissie die tot doel heeft het recht te monitoren en waar nodig aanbevelingen voor hervorming te doen.¹⁰⁵ De aanbevelingen hebben geleid tot enkele aanpassingen in de wet.¹⁰⁶ In de hiernavolgende paragrafen worden verschillende aspecten van contempt of court en de huidige stand van het recht uitgebreid besproken.

101 Phillimore Committee 1974, par. 2 en 21.

102 Attorney General v Times Newspaper Ltd [1973] AC 273.

103 EHRM 26 april 1979, appl.no. 6538/74 (Sunday Times v. UK).

104 Hansard, HL, 9 December 1980, Vol. 415 p. 660 (parlementaire geschiedenis, raadpleegbaar online via www.hansard.millbanksystems.com).

105 Zie verder www.lawcom.gov.uk.

106 Waarvan de afschaffing van het *common law*-delict van *scandalising the court* de meest belangrijke is, zie art. 33 van de Crime and Courts Act 2013.

5.3.1 *Contempt by publication*

Het uitgangspunt van een openbare rechtspleging brengt met zich mee dat berichtgeving over strafzaken in beginsel toelaatbaar is. Daar staat tegenover dat media-aandacht voor strafzaken een nadelige invloed kan uitoefenen op de eerlijkheid van de procedure, in het bijzonder wanneer de berechting plaatsvindt door een jury. Het is om die reden dat het contempt-recht in Engeland beoogt een evenwicht te realiseren tussen de verschillende betrokken belangen. Die vaak conflicterende belangen vormen een complex speelveld en *contempt by publication*, op grond waarvan publicaties die het eerlijk verloop van een strafzaak negatief kunnen beïnvloeden strafbaar zijn, wordt dan ook gezien als een van de meest gecompliceerde vormen van contempt.¹⁰⁷

5.3.1.1 *Ratio van contempt by publication*

De belangrijkste bestaansreden voor *contempt by publication* is gelegen in het voorkomen van beïnvloeding van de jury. Voormalig Attorney General Grieve omschreef het in een lezing in 2010 als volgt:

‘A defendant must be tried solely on the evidence that is presented in court, nothing else. This is the fundamental reason why the contempt of court jurisdiction exists and why legislation is, in conjunction with other safeguards as relevant today as it always has been.’¹⁰⁸

De contempt-regeling moet ervoor zorgen dat juryleden in de media niet allerlei informatie krijgen voorgeschoteld die niet tijdens het proces ter sprake komt, bijvoorbeeld omdat op een preliminaire zitting is beslist dat die informatie ontoelaatbaar is als bewijs. Ook informatie over eerdere veroordelingen en zogenoemd *bad character*-bewijs (bewijs van eerder wangedrag of een aanleg voor ‘afkeurenswaardig’ gedrag¹⁰⁹) moet in de regel aan de jury worden onthouden.¹¹⁰ Om bevooroordeelung te voorkomen zal de rechter de juryleden ook steeds wijzen op hun verplichting hun oordeel uitsluitend te baseren op het in de rechtszaak gepresenteerde bewijs. Om de naleving daarvan te bevorderen is het ook strafbaar gesteld om als jurylid informatie over de zaak op te zoeken (zie daarover paragraaf 5.3.5.3).¹¹¹

Hoewel de ratio van het bestaan van *contempt by publication* dus in de eerste plaats is gelegen in het waarborgen van eerlijke juryrechtspraak, is het daar niet toe beperkt. Net als in Europese en Nederlandse rechtspraak wordt in

¹⁰⁷ Vgl. Miller & Perry 2017, p. 164 en 207.

¹⁰⁸ Grieve 2010.

¹⁰⁹ Art. 99 en 112 Criminal Justice Act 2003.

¹¹⁰ Zie ook de CPS Guideline ‘Bad Character Evidence’ op www.cps.gov.uk.

¹¹¹ Daarnaast zijn er uiteraard andere waarborgen voor de samenstelling van een neutrale jury, zie daarvoor de bepalingen uit de Juries Act 1974.

Engeland doorgaans onaannemelijk geacht dat professionele rechters door publiciteit worden beïnvloed.¹¹² Daarbij speelt mee dat rechters in Crown Court-zaken geen oordeel over de schuld of onschuld hoeven te geven. Maar ook bij het bepalen van de strafmaat, waar de publieke opinie tot op zekere hoogte een rol kan spelen, worden rechters geacht in staat te zijn weerstand te bieden aan een maatschappelijk appel voor de hoogst mogelijke straf.¹¹³ Ten aanzien van de (leken)rechters uit de magistrates' courts, die wel over het bewijs beslissen, wordt eveneens aangenomen dat zij in het algemeen moeten worden geacht bestand te zijn tegen publiciteit of andere informatie die niet toelaatbaar is voor het bewijs.¹¹⁴ Het argument dat bepaalde publiciteit de rechters indirect, door beïnvloeding van de publieke opinie, zou kunnen sturen, is in Engelse rechtspraak dan ook slechts een hoogst enkele keer aanvaard als (één van de) redenen om publicatie te verbieden.¹¹⁵ Als waarborg voor de onpartijdigheid van rechters heeft *contempt by publication* dus maar een zeer bescheiden functie.

Dat ligt anders wanneer het gaat om getuigen. Het risico van beïnvloeding is evident in gevallen waarin een dader moet worden geïdentificeerd en getuigen via publicatie van foto's in de media het uiterlijk van de verdachte hebben kunnen waarnemen.¹¹⁶ Een dergelijke situatie deed zich voor in een zaak waarin een groep profvoetballers werd beschuldigd van een groepsverkrachting. De affaire kreeg uitgebreide aandacht in de media en één krant publiceerde ook foto's van twee verdachte voetballers. De krant werd veroordeeld wegens contempt of court, waarbij het hof overwoog dat de publicatie ertoe kon leiden dat de zaak zou worden geseponeerd omdat de getuigenis van de belangrijkste getuige (de aangeefster) kon worden aangetast. Inderdaad bleek niet veel later dat van vervolging werd afgezien vanwege onvoldoende bewijs.¹¹⁷ In de geruchtmakende moordzaak van Joanne Yeates, waarin haar huurbaas ten onrechte als verdachte was aangemerkt en het slachtoffer was geworden van een zeer belastende mediacampagne, volgde eveneens een veroordeling wegens contempt, waarbij werd gewezen op het risico dat getuigen minder geneigd zouden kunnen zijn in het voordeel van de huurbaas te verklaren:

112 Cram 2010, p. 71-73. Zie de oude zaken *R v Davies, ex parte Delbert-Evans* [1945] K.B. 435, [1945] 2 All Er 167 en *R v Duffy, ex parte Nash* [1960] 2 QB 188, [1960] 2 All Er 891.

113 Miller & Perry 2017, p. 285-286; *Secretary of State for the Home Department, ex p Venables* [1998] AC 407, 526, [1997] 3 All ER 97, 147.

114 Cram 2010, p. 71. Daarbij speelt mee dat de zaken voor de magistrates' courts doorgaans veel minder media-aandacht krijgen.

115 Miller & Perry 2017, p. 284-287.

116 Cram 2010, p. 77.

117 *Att Gen v Express Newspapers* [2004] EWHC 2859 (Admin), [2005] E.M.L.R. 13, zie ook Eady & Smith 2011, p. 1466.

‘(...) reluctant witnesses would have been even more reluctant to come forward, and witnesses who might have been prepared to come forward may very well have assumed that anything helpful or supportive they might have said about Mr Jefferies could not be right.’¹¹⁸

Contempt by publication is dus primair gericht op waarborging van een onbevooroordeelde jury, maar heeft ook betekenis voor het voorkomen van beïnvloeding van (potentiële) getuigen. Een belangrijk deel van het recht is gecodificeerd en neergelegd in de Contempt of Court Act 1981. Daarnaast geeft ook de *common law* (nadere) invulling aan de aan publiciteit te stellen grenzen. Hierna wordt de wettelijke regeling en de daarin neergelegde vereisten uiteengezet (paragraaf 5.3.1.2). In paragraaf 5.3.1.3 wordt aandacht besteed aan de *common law*, waarna wordt afgesloten met een conclusie.

5.3.1.2 *Contempt by publication in de Contempt of Court Act 1981*

Artikel 2 lid 2 van de Contempt of Court Act 1981 (hierna: CCA 1981) bevat de centrale verbodsbepaling. Volgens die bepaling is er sprake van strafbaarheid in geval van ‘a publication which creates a substantial risk that the course of justice in the proceedings in question will be seriously impeded or prejudiced.’ De beoordeling van de vraag of sprake is van een zodanige publicatie is sterk afhankelijk van de omstandigheden van het geval. Ook de rechtspraak is vaak casuïstisch van aard.¹¹⁹ Uit het wettelijk kader en de uitwerking daarvan in de rechtspraak kunnen niettemin de volgende algemene uitgangspunten worden gedestilleerd.

Publicatie

Artikel 2 lid 1 CCA 1981 geeft een definitie van publicatie: ‘publication includes any speech, writing, programme included in a cable programme service or other communication in whatever form, which is addressed to the public at large or any section of the public.’ Die ruime definitie borduurt voort op de *common law*. De formulering is dermate veelomvattend dat in feite iedere uitspraak, zowel mondeling als schriftelijk, onder de bepaling kan worden gebracht. Ook publicatie van informatie die al eerder door iemand anders is gepubliceerd, valt binnen het bereik van de bepaling. In zoverre kunnen onder omstandigheden ook webhosts of beheerders van internetfora als verantwoordelijk voor de publicatie worden aangemerkt.¹²⁰

118 Att Gen v MGN Ltd [2011] EWHC 2074 (Admin), [2012] 1 WLR 2408, onder 35.

119 Zie ook Cram 2010, p. 76.

120 Zie over deze problematiek Lenthall & Harman-Wilson 2008, p. 568-570.

Gericht aan het publiek

Het moet gaan om een publicatie die is gericht aan ‘the public at large or any section of the public’ (artikel 2 lid 1 CCA 1981). Blijkens de parlementaire geschiedenis en de rechtspraak is de omvang van het publiek niet doorslaggevend. Het moet wel gaan om meer dan een uitslating in privékring. De beoordeling van de (publieke of private) aard van de gelegenheid waar de uitslating wordt gedaan, zal afhangen van de omstandigheden van het geval.¹²¹

Vereiste van lopende procedure

Vereist is dat er sprake is van een lopende procedure (*active proceedings*, artikel 2 lid 3 CCA 1981). Dat is in grote lijnen het geval wanneer een verdachte is aangehouden of (als er geen aanhouding is verricht) wanneer een dagvaarding is uitgebracht. De procedure komt tot een einde na een vrijspraak of na bepaling van de straf in geval van een schuldigverklaring. Appelprocedures lopen vanaf het moment dat er beroep is ingesteld.¹²²

Met de opkomst van internet is die begrenzing niet altijd toereikend gebleken. Het is immers goed denkbaar dat ook informatie die vóór de aanvang van de procedure is gepubliceerd, tijdens het proces beschikbaar is en derhalve een risico op beïnvloeding van de procedure met zich kan brengen. Om die reden is in de rechtspraak aanvaard dat ook dergelijke publicaties contempt of court kunnen opleveren zodra de procedure daadwerkelijk gaat lopen.¹²³ De Law Commission, die in 2012-2013 onderzoek heeft gedaan naar *contempt by publication*, acht dit problematisch, omdat het meebrengt dat de (online) media continu moeten controleren of er inmiddels een procedure is gaan lopen. Bovendien is deze regulering alleen van toepassing op de nationale media, terwijl de informatie op internationale websites wel toegankelijk blijft.¹²⁴ In haar rapport uit 2013 heeft de Law Commission daarom voorstellen gedaan voor aanpassingen. Deze voorstellen beogen nadere waarborgen te bieden voor de media terwijl tegelijkertijd wordt getracht de jurybesluitvorming te beschermen tegen ongewenste invloeden.¹²⁵ Een van de voorstellen behelst de introductie van een *formal notice*, uit te vaardigen door de Attorney General, met de opdracht aan betrokken media om reeds vóór aanvang van het proces gepubliceerde artikelen waar een prejudiciërende werking van uit kan gaan, tijdelijk te verwijderen.¹²⁶ Wordt hieraan niet voldaan dan kan een

121 Zie voor een overzicht Eady & Smith 2011, p. 244-252.

122 Appel wordt ingesteld met een ‘*application for leave of appeal*’. Zie voor de precieze normering van *active proceedings* Schedule 1 bij de CCA 1981.

123 HM Advocate v Beggs (No 2), 2002 SLT 139 onder 22; Fulford J in Harwood [2012] EW Misc 27 (CC) onder 37.

124 Law Commission 2013, 2.79 en 2.107.

125 Law Commission 2013, 2.130 e.v.

126 Law Commission 2013, 2.162 e.v.

bevel (*injunction*) door de rechtbank worden uitgevaardigd.¹²⁷ Voor zover bekend zijn deze aanbevelingen (nog) niet geïmplementeerd.

Substantieel risico van ernstige belemmering of schade

De kern van de strafbepaling is de negatieve invloed die kan uitgaan op de eerlijkheid van een proces. Dit vereiste is in artikel 2 lid 2 CCA 1981 neergelegd en houdt in dat er sprake moet zijn van een substantieel risico dat de goede rechtspleging in de betreffende procedure ernstig wordt belemmerd of beïnvloed (*seriously impeded or prejudiced*).¹²⁸ Het gaat dus om een dubbele toets. Allereerst moet het risico op beïnvloeding substantieel zijn. In de rechtspraak is uitgemaakt dat dit moet worden geïnterpreteerd als 'niet gering'.¹²⁹ Van dit vereiste gaat dus geen erg beperkende werking uit. Het komt er vooral op neer dat grotendeels theoretische risico's als onvoldoende voor strafbaarheid moeten worden beschouwd.¹³⁰ Het tweede deel van de toets vereist dat het moet gaan om een risico op *ernstige* belemmering of beïnvloeding. De vraag of hiervan sprake is vereist een zeer feitelijke beoordeling, afhankelijk van de ervaring van de rechter, de aard van de publicatie en de bijzonderheden van de zaak.¹³¹ Bij het bekendmaken van eerdere veroordelingen van een verdachte zal al snel van zo'n risico op ernstige belemmering kunnen worden gesproken.¹³² Dat kan ook het geval zijn wanneer een verdachte op andere wijze wordt 'zwartgemaakt', bijvoorbeeld door het publiceren van zeer negatieve karakterschetsen of door de verdachte – al dan niet ten onrechte – in verband te brengen met strafbare feiten of criminele groeperingen, kan een contempt opleveren.¹³³ Een voorbeeld is de al eerder aangehaalde zaak rondom de moord op Joanne Yeates, waarin de verdachte in de media werd neergezet als een voyeur en een excentriekeling, en werd gesuggereerd dat hij banden had met een veroordeelde pedofiel.¹³⁴ Publicaties waarin, voorafgaand aan een rechtszaak, een standpunt wordt ingenomen over de schuld of onschuld van een verdachte, zullen eveneens als een contempt kunnen worden aangemerkt.¹³⁵

127 Law Commission 2013, 2.172-2.189.

128 Zie voor een bespreking van het verschil tussen *impeded* en *prejudiced* Cram & Taylor 2013, p. 472-473.

129 Att Gen v English [1983] AC 116 at 141-142.

130 Zie ook Att Gen v Guardian Newspapers Ltd (No. 3) [1992] 1 WLR 874 onder 881: 'the risk must be a practical and not a theoretical risk'.

131 Aldus Auld L.J. in Att Gen v BBC and Hat Trick Productions Ltd [1997] E.M.L.R. 76 onder 81, zie voor een overzicht van zaken Eady & Smith 2011, p. 255-263.

132 Att Gen v ITV Central Ltd [2008] EWHC 1984 (Admin), [2008] All Er (D) 192.

133 Cram 2010, p. 87.

134 Att Gen v MGN Ltd [2011] EWHC 2074 (Admin), [2012] 1 WLR 2408.

135 Zie Att Gen v News Group Newspapers Ltd [1989] QB 110, [1988] 2 All ER 906, waarin de krant The Sun campagne voerde voor de vervolging van een van verkrachting beschuldigde arts. Zie ook Cram 2010, p. 95-97.

Het risico van beïnvloeding kan ook ontstaan wanneer informatie wordt gepubliceerd die rechtstreeks betrekking heeft op de aanhangige strafzaak. Een zodanig risico zal al snel worden aangenomen wanneer, voorafgaand aan de zitting, wordt bekendgemaakt dat een verdachte zou hebben bekend.¹³⁶ Ook andere informatie, anders dan de niet ter discussie staande feiten, kan in potentie steeds een contempt opleveren. Dat zal eens te meer het geval zijn wanneer in publicaties uitspraken worden gedaan over de betrouwbaarheid van (getuigen)bewijs.¹³⁷ Zelfs bij de verslaglegging van politieonderzoek is voorzichtigheid geboden. Wanneer al te nadrukkelijk de schuld van de verdachten wordt geïmpliceerd kan dat als een mogelijke beïnvloeding worden beschouwd.¹³⁸

Niet hoeft te worden vastgesteld dat er daadwerkelijk enige invloed is geweest op het strafproces. Zo is niet doorslaggevend dat geen van de juryleden de publicatie daadwerkelijk heeft gezien.¹³⁹ In *Att Gen v MGN Ltd* [1997] heeft rechter Schiemann de in de rechtspraak ontwikkelde gezichtspunten samengevat in een tiental criteria.¹⁴⁰ Het gaat erom vast te stellen welke indruk de kennisneming van de publicatie achterlaat bij het fictieve jurylid ten tijde van de strafzaak ('the residual impact of the publication on a notional juror at the time of trial'). Daarbij zal de rechter bovendien acht moeten slaan op het te verwachten effect van de instructies die aan de jury zijn gegeven. In sommige zaken bestaat er aanleiding om de jury extra nadrukkelijk te waarschuwen voor het bestaan van prejudiciële informatie.¹⁴¹ Ook de tijd die is verstreken tussen de publicatie en de (verwachte) zitting is relevant.¹⁴² Dat kan worden verklaard met een fenomeen dat de *fade factor* wordt genoemd. De *fade factor* is de veronderstelling dat hoe langer geleden een publicatie heeft plaatsgevonden, hoe aannemelijker het is dat de publicatie is vervaagd (*faded*) in de herinnering van de juryleden. Er is onderzoek dat erop wijst dat zo'n mechanisme inderdaad bestaat.¹⁴³ Daar staat tegenover dat publicaties tegenwoordig tot in lengte der jaren zijn terug te vinden via internet, zodat het voor een al te nieuwsgierig jurylid geen kunst zal zijn oudere informatie terug te halen. De toegankelijkheid van informatie en de uitdagingen van onder meer de sociale media voor het strafproces, geven in Engeland dan ook regelmatig

136 Cram 2010, p. 90-91; Miller & Perry 2017, p. 264-266; zie ook *AG v Unger* [1998] 1 Cr.App.R. 308, hoewel het in die zaak niet tot een veroordeling wegens contempt leidde.

137 Miller & Perry 2017, p. 254-260.

138 Cram 2010, p. 101-103.

139 *Daily Mirror*, ex parte Smith [1927] KB 845.

140 *Att Gen v MGN Ltd* [1997] 1 All ER 456.

141 Onder 10 van de opsomming van Schiemann. 'Schieman LJ's list of principles' wordt ook aangehaald in *Att Gen v Associated Newspapers Ltd, News Group Newspapers Ltd* [2011] EWHC 418 (Admin), E.M.L.R. 17 onder 22.

142 Cram 2010, p. 87.

143 Thomas 2010, p. 41.

aanleiding tot discussies over de betekenis en invulling van contempt of court.¹⁴⁴ In een geruchtmakende strafzaak uit 2016, waarin twee tienermeisjes werden verdacht van de moord op een alleenstaande vrouw, leidde een stortvloed aan commentaar op sociale media ertoe dat de rechter de jury ontsloeg en een nieuw proces beval, omdat hij vreesde dat een eerlijk proces niet meer mogelijk was.¹⁴⁵ De zaak leidde er onder meer toe dat de Attorney General een onderzoek startte naar de impact van sociale media op strafzaken.¹⁴⁶

Strict liability rule

Op de strafbaarstelling van *contempt by publication* is de *strict liability rule* van toepassing. Artikel 1 CCA 1981 bepaalt dat 'conduct may be treated as a contempt of court as tending to interfere with the course of justice in particular legal proceedings regardless of intent to do so.' Enige vorm van opzet op het beïnvloeden van de procedure is dus niet vereist, wat het bereik van de contempt-wetgeving uitermate ruim maakt. Een illustratie hiervan biedt de zaak *Att Gen v Associated Newspapers Ltd, News Group Newspapers Ltd* [2011].¹⁴⁷ Het betrof een internetpublicatie rondom een moordzaak, waarin de verdachte op een (van een social medium afkomstige) foto te zien was met een wapen in zijn hand. Tijdens de rechtszaak bleek dat het niet de bedoeling was om ook het pistool zichtbaar te tonen. De foto had dan ook slechts vijf uur op de websites van de twee kranten gestaan. Niettemin werden beide kranten veroordeeld wegens contempt of court onder de *strict liability rule*, aangezien het risico op beïnvloeding van de jury substantieel werd geacht.¹⁴⁸

Exceptions

De CCA 1981 kent drie bepalingen op grond waarvan publicaties in ieder geval niet als contempt of court kunnen worden aangemerkt. De bepalingen worden meestal aangeduid als *defences*, dat wil zeggen dat deze kunnen worden ingeroepen als verdediging tegen een vervolging wegens contempt. In het vervolg zal hier van excepties worden gesproken. Daarnaast bepaalt artikel 6 sub a CCA 1981 dat excepties die in de *common law* zijn ontwikkeld hun geldigheid behouden, ook waar het gaat om contempt onder de *strict liability*

144 Zie bijv. Grieve 2010; Grieve 2012; Cram & Taylor 2013, p. 479-482.

145 *R v F* [2016] EWCA Crim 12, [2016] Crim.L.R. 775 ; 'Angela Wrightson murder: How the media fought to report the case', *BBC News*, 7 april 2016.

146 Onderzoek naar 'The Impact of Social Media on the Administration of Justice', zie www.gov.uk. De resultaten zijn voor zover bekend nog niet gepubliceerd.

147 *Att Gen v Associated Newspapers Ltd, News Group Newspapers Ltd* [2011] EWHC 418 (Admin), E.M.L.R. 17.

148 Zie over deze zaak ook Eady & Smith 2011, p. 242-243 en 'Warning for bloggers and tweeters as newspapers found guilty of contempt of court', *UK Human Rights Blog*, 3 maart 2011.

rule. Nu deze excepties grotendeels in de wettelijke excepties zijn geïncorporeerd zullen deze hier niet verder worden behandeld.¹⁴⁹

Artikel 3 lid 1 CCA 1981 bepaalt dat een publicatie niet als contempt of court wordt aangemerkt wanneer de ‘uitgever’¹⁵⁰ op het moment van de publicatie, met inachtneming van ‘*all reasonable care*’ niet wist dat er sprake was van een lopende procedure, en hij ook geen reden had dit te vermoeden. Lid 2 bevat een vergelijkbare bepaling voor degene die een publicatie verder verspreidt maar niet weet of hoeft te vermoeden dat de publicatie informatie bevat die een lopende strafprocedure kan schaden. In het algemeen kan worden gezegd dat van een journalist een hoge graad van zorg wordt vereist.¹⁵¹ Ten aanzien van (de redactie van) nieuwsorganisaties als verspreider van publicaties, brengt het vereiste van *all reasonable care* mee dat zij minst genomen een vorm van screening moeten uitvoeren om een succesvol beroep op artikel 3 CCA 1981 te kunnen doen.¹⁵² De bewijslast van de onbekendheid met de lopende procedure ligt bij degene die een beroep doet op deze exceptie (artikel 3 lid 3 CCA 1981).

Evenmin is er sprake van contempt wanneer de publicatie uitsluitend een eerlijke en accurate verslaglegging bevat van een in het openbaar gehouden proces, terwijl de weergave te goeder trouw is en niet lang na het proces verschijnt (artikel 4 CCA 1981).¹⁵³ Het belang van deze bepaling is evident. Zonder deze exceptie zou verslaglegging van rechtszaken een hachelijke zaak worden. Aangezien strafzaken veelal enkele dagen tot weken duren is het niet ongebruikelijk dat gedurende de looptijd van een proces in de dagbladen op regelmatige basis een verslag van de afgelopen zittingsdag is te vinden. Ook het gebruik van twitter door journalisten is sinds enkele jaren in beginsel toegestaan.¹⁵⁴

Tot slot bevat artikel 5 CCA 1981 een exceptie voor het geval de publicatie te goeder trouw is gedaan als onderdeel van een discussie over zaken van

149 Zie voor een bespreking Eady & Smith 2011, p. 338-346. Een interessante, niet in de wet opgenomen exceptie is de mogelijkheid dat de media, na een verbod over een bepaald onderwerp te publiceren, verslag doen van een parlementaire discussie over dat onderwerp. De rechter heeft zich nog niet uitgelaten over de vraag of dit inderdaad een exceptie kan opleveren, zie ook Miller & Perry 2017, p. 302-303.

150 De term ‘uitgever’ wordt hier gebruikt als vertaling voor het wettelijk begrip ‘*publisher*’ voor degene die de ‘publicatie’ in de zin van de CCA 1981 heeft gedaan. Aangezien het bij publicatie om een veelheid aan handelingen gaat moet het woord ‘uitgever’ hier niet worden opgevat in de gebruikelijke, beperkte betekenis. Het verwijst naar degene die de publicatie – in welke vorm dan ook – heeft gedaan.

151 Vgl. *R v Duffy*, February 9, 1996 (Lexis), aangehaald in Eady & Smith 2011, p. 317-318.

152 Eady & Smith 2011, p. 319.

153 Tenzij er sprake is van een gerechtelijk bevel om publicatie voor enige tijd uit te stellen (zie par. 5.3.3.4), zal publicatie in de regel binnen 24 uur of (bij weekbladen) in de eerstvolgende uitgave moeten plaatsvinden, zie Eady & Smith 2011, p. 325-326.

154 Criminal Practice Directions Amendment No 3, 16C, 6 april 2015 (raadpleegbaar op www.judiciary.gov.uk).

algemeen belang, waarbij het risico op belemmering van de rechtspleging hoofdzakelijk zijdelings of als neveneffect optreedt. Deze exceptie wordt doorgaans sneller aangenomen wanneer de discussie al is aangezwengeld vóórdat een concrete rechtszaak is gaan lopen.¹⁵⁵ Voor de beantwoording van de vraag of het risico voor de rechtszaak een neveneffect is of niet, bevat de rechtspraak weinig handvatten. Wel is duidelijk dat daarvoor de context van de discussie, en niet de rechtszaak, doorslaggevend is.¹⁵⁶ In de jurisprudentie is uitgemaakt dat het aan de Attorney General (die een vervolging wegens contempt heeft geïnitieerd) is om aan te tonen dat deze exceptie zich niet voordoet.¹⁵⁷

5.3.1.3 Contempt by publication in de common law

Zoals gezegd heeft het contempt-recht zich tot 1981 grotendeels in de *common law* ontwikkeld. Met de invoering van de Contempt of Court Act 1981 werd een belangrijk deel van het contempt-recht met betrekking tot publicaties gecodificeerd. De codificatie is echter nooit als uitputtende wetgeving bedoeld. Artikel 6 van de CCA 1981 bepaalt met zoveel woorden dat de wettelijke regeling niet beoogt gedragingen strafbaar te stellen die onder *common law* niet strafbaar waren (onder a). Evenmin is bedoeld om excepties af te schaffen die onder *common law* wel mogelijk waren (onder b). Bovendien doet de wet niet af aan de mogelijkheid om iedere opzettelijke belemmering van de rechtspleging als contempt te vervolgen (onder c).

Anders dan in geval van vervolging op grond van de *strict liability* contempt van de Contempt of Court Act 1981, is voor een veroordeling wegens contempt op grond van de *common law* vereist dat er sprake is van opzet. Hoewel in het Engelse strafrecht doorgaans *recklessness* als vorm van opzet volstaat (een vorm van opzet die enigszins vergelijkbaar is met het Nederlandse voorwaardelijk opzet),¹⁵⁸ is aangenomen dat voor contempt *intention*, een

155 Eady & Smith 2011, p. 335.

156 In *Att Gen v English* [1983] 1 A.C. 116, zie ook ex parte *Bread Manufacturers* (1937) SR (NSW) 249.

157 *Att Gen v Random House Group Ltd* [2009] EWHC 1727 (QB) en eerder al *Att Gen v English* [1983] 1 AC 116. Zie ook *Miller & Perry* 2017, p. 295-296.

158 Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen *advertent* en *inadvertent recklessness*: de eerste vorm verwijst naar de situatie waarin iemand voorziet dat een risico zich kan realiseren, maar niettemin de gewraakte gedraging verricht. *Inadvertent recklessness* houdt een meer objectieve toets in, waarin de verdachte een feit pleegt dat een serieus risico op bepaalde gevolgen in het leven roept, zonder dat hij zich rekenschap heeft gegeven van dat (voor een normale persoon voorzienbare) risico, zie Eady & Smith 2011, p. 388. *Advertent recklessness* is de klassieke vorm en is neergelegd in *R v Cunningham* [1957] 2 QB 396.

zwaardere vorm van opzet, is vereist.¹⁵⁹ Dit werd na de invoering van de CCA 1981 beslist in de beruchte Spycatcher-zaak, waarin aan Britse media een verbod was opgelegd tot het publiceren van delen uit de memoires van een voormalig spion.¹⁶⁰ In latere rechtspraak is dit vereiste met zoveel woorden herhaald.¹⁶¹

Is voldaan aan het vereiste van opzet, dan kan in zijn algemeenheid worden gezegd dat de *common law* contempt fungeert als vangnet voor gedragingen die niet onder de *strict liability rule* van de CCA 1981 kunnen worden gebracht. Te denken valt aan uitlatingen die niet zijn gericht aan 'the public at large or any section of the public' zoals bedoeld in artikel 2 lid 1 CCA 1981, maar waarvan wel een aanzienlijke schade kan uitgaan. Eady en Smith geven het voorbeeld van iemand die op een bijeenkomst in privékring zegt 'dat iedereen die zal optreden als getuige voor X zal worden geboycot'.¹⁶² Ook uitlatingen die worden gedaan buiten de periode dat kan worden gesproken van een lopende zaak, kunnen een contempt of court onder *common law* opleveren. Hiervan zal met name sprake kunnen zijn in civiele procedures, wanneer duidelijk is dat er een rechtszaak zit aan te komen zonder dat deze formeel is aangevangen.¹⁶³ Maar ook in strafzaken kan het in meer uitzonderlijke gevallen noodzakelijk zijn om terug te grijpen op het *common law*-criterium van *pending or imminent proceedings* (aanhangig of op handen zijnde), in plaats van het striktere criterium van *active proceedings* van artikel 2 lid 3 CCA 1981.¹⁶⁴

Een punt van discussie is de vraag of het wettelijk criterium van een substantieel risico op aanzienlijke belemmering of schade ('*a substantial risk*

159 *Intention* omvat zowel doelopzet als het opzettelijk verrichten van een handeling, wetende dat er een zeker risico is dat een ander (niet gewenst) gevolg zich zal realiseren. Deze vorm van opzet wordt *oblique intention* genoemd en vertoont grote gelijkenis met het Nederlandse voorwaardelijk opzet. Zie Eady & Smith 2011, p. 385-386.

160 *Att Gen v Newspaper Publishing Plc* [1988] Ch 333 onder 374-375.

161 In *Att Gen v Newspaper Publishing Plc* [1997] 1 WLR 926 onder 937, overwoog Lord Bingham C.J.: 'To show contempt, the Attorney General must establish, to the criminal standard of proof, that the 'conduct complained of is specifically intended to impede or prejudice the administration of justice. Such an intent need not be expressly avowed or admitted, but can be inferred from all the circumstances, including the foreseeability of the consequences of the conduct. Nor need it be the sole intention of the contemner. An intent is to be distinguished from motive or desire (...).'

162 Eady & Smith 2011, p. 351-352.

163 Eady & Smith 2011, p. 367-368.

164 Vgl. de uitzonderlijke zaak *Att Gen v News Group Newspapers Plc* [1989] QB 110, waarin de CPS had laten weten een vervolging wegens een van een zedendelict verdachte arts niet te zullen voortzetten, maar de krant *The Sun* had aangeboden een private vervolging te zullen bekostigen en vervolgens uiterst belastende artikelen had gepubliceerd. Vaker voorkomend is de situatie waarin nog geen arrestatie is verricht, maar wel bekend is dat de politie op zoek is naar een specifieke verdachte, zie *Att Gen v Sport Newspapers Ltd* [1991] 1 WLR 1194; [1991] 1 All ER 503. Zie ook de kritische beschouwing van Eady & Smith over de vaagheid van de *imminence test*, Eady & Smith 2011, p. 369-377.

of *serious prejudice*’) ook van toepassing is op *common law* contempt. Vóór invoering van de CCA 1981 werd ook een klein risico onder omstandigheden als voldoende gezien om van contempt te kunnen spreken. Na de uitspraak van het EHRM in de Sunday Times zaak, waarin bij een dergelijke redenering een schending van artikel 10 EVRM werd aangenomen, lijkt de rechtspraak op dit punt te zijn aangescherpt.¹⁶⁵ Aangezien beperkingen van de vrijheid van meningsuiting alleen toelaatbaar zijn wanneer dit noodzakelijk is in een democratische samenleving, zullen uitlatingen die slechts een hypothetisch of minimaal risico in het leven roepen tegenwoordig niet snel meer als contempt kunnen worden aangemerkt. Als het echter gaat om opzettelijke inmenging in lopende procedures, dan zal aan het vereiste van een substantieel risico waarschijnlijk minder gewicht worden gehecht.¹⁶⁶

5.3.1.4 Tussenconclusie

De strafbaarstelling van *contempt by publication* vervult in Engeland en Wales nog steeds een belangrijke rol als waarborg voor een eerlijk proces. Het aantal vervolgingen is in absolute zin beperkt, maar niettemin worden met enige regelmaat strafvervolgingen aanhangig gemaakt. De CPS heeft een Legal Guidance on Contempt of Court and Reporting Restrictions¹⁶⁷ en de Attorney General, die doorgaans een strafvervolging wegens *contempt by publication* aanhangig maakt,¹⁶⁸ heeft in een lezing in 2010 met de veelzeggende titel ‘Contempt of Court: Why it still matters’, uiteengezet wat het belang is van de bepaling met het oog op een goed verloop van de procedure.¹⁶⁹ Dat belang is voor een groot deel gelegen in het waarborgen van een onbevooroordeelde jury. Anders dan bijvoorbeeld soms in de Verenigde Staten gebeurt, worden juryleden tijdens een proces niet van de buitenwereld afgezonderd.¹⁷⁰ Ook het voorkomen van beïnvloeding van getuigen is een belang dat met *contempt by publication* wordt gediend. De grote waarde die in Engeland wordt gehecht aan juryrechtspraak en de noodzaak tot het inbouwen van waarborgen maakt dat aan *contempt by publication*, hoewel het soms onder vuur ligt vanwege de

165 In de rechtspraak tot dan toe werd ook nog ruimte gelaten voor zogenoemde *technical contempt*, waar grotendeels werd geabstraheerd van de vraag of er überhaupt sprake was van een risico op beïnvloeding. Zie *Att Gen v Times Newspapers Ltd* [1974] AC 273; Miller & Perry 2017, p. 183-185 en Eady & Smith 2011, p. 356-362.

166 Eady & Smith 2011, p. 367, met verwijzing naar EHRM 29 augustus 1997, appl.no. 22714/93 (*Worm v. Austria*).

167 Enigszins vergelijkbaar met de Nederlandse OM-richtlijnen, en gepubliceerd op www.cps.gov.uk.

168 Art. 7 CCA 1981. Zie over de procedurele aspecten verder par. 5.5.

169 Grieve 2010.

170 Miller & Perry 2017, p. 237-238.

beperking op de vrijheid van meningsuiting, toch nog altijd veel belang wordt gehecht.¹⁷¹

Dat neemt niet weg dat wel vragen rijzen over de toepassing van contempt, in het bijzonder in verband met de opkomst van internet en nieuwe media. Hoewel de contempt-bepalingen voor iedereen gelden, ook voor bloggers en twitteraars, zal in dergelijke gevallen minder snel worden aangenomen dat van zo'n publicatie een substantieel risico op belemmering van de rechtspleging zal uitgaan.¹⁷² Daarbij is ook van betekenis dat een vijandig (internet)klimaat en een cumulatie van berichtgeving die in zijn geheel als prejudiciërend kan worden gekenschetst, nog niet meebrengt dat ieder afzonderlijk artikel als een contempt of court kan worden aangemerkt.¹⁷³ Bovendien zijn er tal van praktische problemen – onder meer de hoeveelheid en oncontroleerbaarheid van berichten op sociale media – op grond waarvan de contempt-bepalingen in dit verband maar beperkt effect zullen hebben.¹⁷⁴ Vanuit de traditionele media wordt dan ook regelmatig kritiek geuit op (de toepassing van) de contempt-wetgeving en de 'oneerlijke' gevolgen ervan.¹⁷⁵ De soms moeizame verhouding tussen de media en contempt wordt versterkt door de toegenomen internationalisering, waarbij de vreemde situatie kan ontstaan dat zaken die internationaal belangstelling trekken in het buitenland wél zonder beperkingen kunnen worden becommentarieerd, terwijl de Engelse pers aan banden ligt. Het valt te verwachten dat op dit punt ook in de toekomst nog de nodige discussies en mogelijk aanpassingen van de wet zullen volgen.

Hoewel het aantal vervolgingen wegens *contempt by publication* zoals gezegd relatief beperkt is, is aannemelijk dat van de mogelijkheid van vervolging ook een preventieve werking uitgaat.¹⁷⁶ Ondanks het feit dat de Engelse media niet bekend staan om hun omzichtige aanpak – met name de *tabloid media* zijn berucht vanwege hun sensationele manier van verslaggeving¹⁷⁷ – berichten zij over criminaliteit en strafzaken doorgaans 'slechts' op twee momenten: direct na ontdekking van het strafbare feit en bij aanhouding van de verdachte(n), en vervolgens wanneer de strafzaak een aanvang neemt, waarbij de berichtgeving in de regel is beperkt tot een verslag van hetgeen ter zitting is voorgevallen. In de tussenliggende periode verschijnen er, uitzonderlijke

171 Zie ook Grieve 2010.

172 Het gebeurde wél in de zaak R v F [2016] EWCA Crim 12, [2016] Crim.L.R. 775 (de zaak betreffende de van moord verdachte tienermeisjes, zie ook par. 5.3.1.2).

173 Vgl. Att Gen v MGN Ltd [1997] 1 All ER 456.

174 Wragg 2017, p. 109.

175 Bijv. 'How stringently should the contempt laws be applied to new media?', *The Guardian*, 11 november 2011; 'Angela Wrightson murder: How the media fought to report the case', *BBC News*, 7 april 2016.

176 Cram & Taylor 2013, p. 471-472.

177 Zie het zogenoemde 'Leveson Report' over de ethiek en cultuur van de Britse pers, naar aanleiding van het telefoontapschandaal rondom the Britse krant News of the World (raadpleegbaar op www.gov.uk). Zie voor een uitgebreide studie naar de Engelse *tabloids* Bingham & Conboy 2015.

gevallen daargelaten, in beginsel geen berichten in de media. Die preventieve werking wordt ook geïllustreerd door de rol van de Engelse media in de geruchtmakende strafzaak tegen Amanda Knox, die werd verdacht van de moord op de Engelse studente Meredith Kercher. Omdat de strafzaak zich in Italië afspeelde golden voor de Engelse media geen beperkingen, hetgeen zich vertaalde in een onophoudelijke stroom van soms zeer tendentieuze berichtgeving.¹⁷⁸

5.3.2 *Scandalising the court*

In vroeger tijden werd *scandalising the court* als een afzonderlijke vorm van *contempt by publication* gezien. Het ging daarbij om uitlatingen, zowel mondeling als schriftelijk, die denigrerend waren voor individuele rechters of de rechterlijke macht in zijn geheel.¹⁷⁹ Hoewel het delict in andere landen nog wel bestaat, heeft het toenemende belang van vrijheid van meningsuiting eraan bijgedragen dat de strafbaarstelling in Engeland en Wales in onbruik is geraakt. Uitlatingen die eerder onmiskenbaar als *scandalising* zouden zijn aangemerkt, werden in de negentiende eeuw simpelweg niet meer als strafwaardig beschouwd. Zo leidde de publicatie van een foto van drie rechters uit de Spycatcher-zaak, op zijn kop en met de ondertitel 'YOU FOOLS' (in 1987), niet tot strafvervolging.¹⁸⁰ De laatste succesvolle vervolging wegens *scandalising* vond plaats in 1931.¹⁸¹ In 1974 adviseerde het Phillimore Committee daarom al dat het *common law*-delict van *scandalising* moest worden afgeschaft, zij het dat wel een aparte strafbaarstelling zou moeten worden geïntroduceerd.¹⁸² De wetgever ondernam geen actie, tot in 2012 ook de Law Commission adviseerde de bepaling af te schaffen. *Scandalising* werd gezien als een niet noodzakelijke strafbaarstelling met zeer beperkte symbolische waarde, terwijl van vervolging mogelijk vooral negatieve effecten zouden zijn te verwachten.¹⁸³ Bovendien zouden de meest ernstige vormen van gedrag dat onder *scandalising* zou kunnen worden gebracht, inmiddels ook in andere wettelijke bepalingen zijn neergelegd.¹⁸⁴ Daarnaast zouden civiele smaadprocedures uitkomst kunnen

178 Zie daarover Gies & Bortoluzzi 2016.

179 Zie voor een algemene bespreking par. 4.4.3.

180 Law Commission 2012b, onder 70. Zie voor andere voorbeelden Eady & Smith 2011, p. 418-419.

181 Law Commission 2012b, onder 12. Zie voor een later voorbeeld van een niet-succesvolle vervolging R v Commissioner of Police of the Metropolis, ex parte Blackburn (No. 2) [1968] 2 QB 150, onder 154.

182 Phillimore Committee 1974, par. 162-164.

183 Law Commission 2012b, onder 93.

184 Te denken valt aan art. 5 van de Public Order Act 1986, dat kort gezegd strafbaar stelt het gebruik van 'threatening, abusive or insulting words or behaviour, or disorderly behaviour,' waardoor 'harassment, alarm or distress' kan worden veroorzaakt. Of art. 127 lid 1 van de Communications Act 2003, waarin is strafbaar gesteld het digitaal verzenden van een uitlating die is 'grossly offensive or of an indecent, obscene or menacing character'.

bieden in geval van valse beschuldigingen van corruptie of wangedrag.¹⁸⁵ De wetgever heeft dit advies inmiddels gevolgd. Met artikel 33 van de Crime and Courts Act 2013 is het delict afgeschaft.

Dat betekent overigens niet dat rechters geen enkele mogelijkheid hebben om te reageren op beschuldigingen of kritiek op hun functioneren. Zoals gezegd is (het dreigen met) een civiele procedure een mogelijkheid, die in het verleden ook zo nu en dan is beproefd.¹⁸⁶ Bovendien zijn de regels rondom de vrijheid van rechters om zich in het openbaar te uiten in de afgelopen jaren versoepeld. Waar eerst het uitgangspunt was dat rechters in beginsel geen uitlatingen doen in de pers of bij andere openbare gelegenheden, is dat uitgangspunt thans losgelaten.¹⁸⁷ Rechters zijn veel meer dan vroeger bereid en geneigd om deel te nemen aan het maatschappelijk debat.¹⁸⁸ Het op die manier responderen op in de samenleving levende gevoelens past wellicht ook beter bij de moderne samenleving dan het inzetten van een ouderwets machtsmiddel als strafvervolgning wegens *scandalising*.

Dat neemt niet weg dat zich situaties kunnen voordoen waarbij ondermijnende kritiek de rechtspraak in problemen kan brengen. Dat bleek bijvoorbeeld toen de High Court na het Brexit-referendum had geoordeeld dat de Britse regering het uittredingsproces uit de EU niet kon starten zonder instemming van het parlement. De reacties in sommige Britse media waren uitermate vijandig. De Daily Mail publiceerde op haar voorpagina de foto's van de drie betrokken rechters met daaronder de kop 'Enemies of the people'.¹⁸⁹ De publicatie veroorzaakte veel commotie. Critici stelden dat de Daily Mail hiermee de rechtsstaat ondermijnde.¹⁹⁰ Er volgde ook kritiek op de minister van justitie omdat zij pas na aandringen en op een laat moment met een korte verklaring kwam waarin zij zowel het belang van onafhankelijke rechtspraak als van

185 Law Commission 2012b, onder 93.

186 Eady & Smith 2011, p. 409. Zie bijv. 'Lord Justice Sedley', *The Daily Telegraph*, 9 maart 2011, over een zaak waarin een rechter een schadevergoeding en excuses eiste en kreeg in verband met een artikel waarin werd beweerd dat twee van zijn beslissingen de dood van ouderen hadden bespoedigd.

187 Zie Eady & Smith 2011, p. 410 over de zogenoemde 'Kilmuir Rules'. De versoepeling daarvan is overigens niet tot ieders tevredenheid, zoals blijkt uit de Holdsworth Lecture van Lord Neuberger op 2 maart 2012, te vinden op www.judiciary.gov.uk.

188 Cram 2010, p. 444.

189 'Enemies of the people', *Daily Mail*, 4 november 2016. Zie voor een uitgebreide analyse Breeze 2018. De Daily Telegraph kwam met een vergelijkbare uitgave waarin de drie rechters stonden afgebeeld met daaronder de tekst 'The judges versus the people', zie *The Daily Telegraph*, 4 november 2016. Ook andere kranten kwamen met kritische berichtgeving, zie daarover 'British newspapers react to judges' Brexit ruling: "Enemies of the people"', *The Guardian*, 4 november 2016.

190 Bijv. Barber & King 2016. De mediatoezichthouder IPSO ontving meer dan 1000 klachten, zie 'Daily Mail's "Enemies of the People" front page receives more than 1,000 complaints to IPSO', *The Independent*, 10 november 2016.

persvrijheid onderstreepte.¹⁹¹ Ook rechters verweten de minister dat zij had nagelaten het belang van onafhankelijke rechtspraak te verdedigen. Zo sprak Lord Thomas, een van de bekritiseerde rechters uit de High Court, zich (nadat de zaak onherroepelijk was afgedaan) in ferme bewoordingen uit in een hoorzitting van een parlementaire commissie.¹⁹² In zijn Rechtspraaklezing van 2017 betoogde hij onder meer dat de andere staatsmachten het in dergelijke gevallen veel duidelijker voor de rechtspraak moeten opnemen.¹⁹³ Het incident heeft niet geleid tot een discussie over de herinvoering van de strafbepaling van *scandalising*.¹⁹⁴ Wel is de vraag opgekomen of het afschaffen van de bepaling, zonder na te denken over eventuele alternatieven, wel zo verstandig was.¹⁹⁵ Bovendien heeft de Bar Council, de beroepsorganisatie van *barristers*, een lespakket voor scholen samengesteld dat kan worden gebruikt om leerlingen te informeren over het belang van de rechtspraak.¹⁹⁶ Het incident laat zien dat in Engeland weliswaar geen behoefte meer bestaat aan de strafbaarstelling van *scandalising*, maar dat tegelijkertijd duidelijk noch eenvoudig is hoe met ondermijnende kritiek op de rechtspraak moet worden omgegaan.

5.3.3 Publicatieverboden of -beperkingen

De hierboven besproken *contempt by publication*-bepalingen bieden de mogelijkheid om achteraf op te treden tegen schadelijke publiciteit. Daarnaast kent het Engelse recht ook verschillende mogelijkheden om een *contempt by publication* te voorkomen door het opleggen van beperkingen voorafgaand aan de zitting of anticiperend op een specifieke publicatie. Dergelijke door de rechter op te leggen verboden worden *injunctions* of *gagging orders* genoemd. Er kunnen verschillende mogelijkheden worden onderscheiden die veelal hun oorsprong vinden in de *common law*, maar thans (deels) ook in wettelijke bepalingen zijn gereguleerd.

191 'Brexit: lawyers confront Liz Truss over "dangerous" abuse of judges', *The Guardian*, 5 november 2016.

192 'Lord chief justice attacks Liz Truss for failing to back article 50 judges', *The Guardian*, 22 maart 2017. Mildere kritiek uitte de president van het Supreme Court in een radio-interview in 'The Today Programme' op *BBC Radio* op 16 februari 2017, zie ook 'Attacks on judges undermine law – Supreme Court president', *BBC News*, 16 februari 2017.

193 Lord Thomas of Cwmgiedd 2017, p. 14.

194 Zie daarover ook het essay van Crawford Jamieson, 'Where is the line between legitimate accountability and calling judges "enemies of the people"?' (2017), gepubliceerd op www.communities.lawsociety.org.uk.

195 Miller & Perry 2017, p. vii.

196 'Barristers launch PR drive in schools to explain why judges are not the "enemies of the people"', *The Daily Telegraph*, 24 januari 2017.

5.3.3.1 Publicatieverbod vooraf (*quia timet injunctions*)

De *common law* noch de rechtspraak bevat een algemene rechterlijke bevoegdheid tot het verbieden van bepaalde publicaties voorafgaand aan het moment van verschijnen, de zogenoemde *quia timet injunctions*.¹⁹⁷ Wel is er een specifieke bevoegdheid voor de hogere gerechten (de Crown Courts, Court of Appeal en de High Court) neergelegd in de Senior Courts Act 1981, op grond waarvan bepaalde publicaties in het kader van een aanhangige rechtszaak kunnen worden verboden.¹⁹⁸ Een verzoek tot het verbieden van een bepaalde publicatie moet worden gedaan door een van de partijen bij de procedure.¹⁹⁹ Aangezien de mogelijkheid om een dergelijk verbod op te leggen in feite neerkomt op een vorm van censuur, moet deze uiterst spaarzaam worden ingezet.²⁰⁰ De maatregel wordt dan ook wel omschreven als ‘draconisch’ en wordt in het kader van strafprocedures relatief zelden toegepast.²⁰¹ Voor het uitvaardigen van een publicatieverbod met het oog op de bescherming van een eerlijk verloop van een strafproces zal moeten komen vast te staan dat de publicatie een *contempt by publication* (op grond van de CCA 1981 of onder *common law*) oplevert.²⁰²

In het meer recente verleden is een dergelijk verbod toegepast ten aanzien van een boek over terrorismebestrijding, dat zou uitkomen vlak voordat acht terrorismeverdachten zouden worden berecht. De Attorney General verzocht om een publicatieverbod tot na afloop van de strafzaak. De High Court zocht aansluiting bij de toepasselijke criteria voor het vaststellen van een ‘*substantial risk of prejudice*’ als bedoeld in artikel 2 van de CCA 1981, en kwam tot de conclusie dat hiervan sprake was en dat een publicatieverbod een noodzakelijke en proportionele maatregel was.²⁰³ Net als bij de toepassing van *contempt by publication* achteraf, stellen het internet en de sociale media de rechtspraak bij dergelijke voorafgaande publicatieverboden voor de nodige uitdagingen. Zo bleek een dergelijk verbod in een zaak uit 2012, waarin een politieagent

197 *Independent Publishing Co Ltd v Att Gen of Trinidad and Tobago* [2004] UKPC 26, [2005] 1 AC 190 onder 67; *R v Croydon Crown Court ex parte Trinity Mirror Plc* [2008] EWCA Crim 50, [2008] QB 770 onder 30.

198 Art. 37 resp. 45 lid 4 van de Senior Courts Act 1981.

199 Eady & Smith 2011, p. 444-445.

200 Vgl. EHRM 26 november 1991, appl.no. 13166/87 (*Sunday Times v. United Kingdom*).

201 ex parte HTV Cymru (Wales) Ltd [2002] E.M.L.R. at 23.

202 *Coe v Central Television Plc* [1994] E.M.L.R. 443 at 441.

203 *Att Gen v Random House Group Ltd* [2009] EWHC 1727 (QB), [2010] E.M.L.R. 9. Het risico bestond er met name uit dat er een grote kans was dat, nadat de strafzaak zou zijn afgedaan, de verdediging van een of meer van de verdachten zou vragen om nader onderzoek naar de mate waarin de juryleden kennis zouden hebben genomen van het boek en daardoor beïnvloed zouden kunnen zijn (de strafzaak was al een *retrial* en had maanden geduurd). De maatregel was proportioneel omdat de schade die zou worden veroorzaakt door vertraging van de publicatie met acht weken, niet opwoog tegen de schade en kosten van een stukgelopen strafproces.

terechtstond op verdenking van doodslag, noodzakelijk vanwege oude informatie op internet. De rechter had zogenoemd *bad character*-bewijs over het verleden van de agent (die al eerder gewelddadig zou zijn geweest) ontoelaatbaar geacht. De Crown Court oordeelde dat van de oude artikelen die hierop betrekking hadden, een belemmerende of prejudiciërende werking op het strafproces kon uitgaan, en gebod de verwijdering ervan.²⁰⁴ Ook in een geruchtmakende strafzaak uit 2016 werd een dergelijk publicatieverbod uitgevaardigd nadat de zaak zeer uitgebreid op de sociale media was becommentarieerd.²⁰⁵ In het door de nieuwsorganisaties aangespannen hoger beroep tegen het publicatieverbod werd bepaald dat de media wel over de zaak mochten berichten, maar onder voorwaarden: zo mocht niets worden geplaatst op de Facebookpagina van de kranten en moest worden uitgesloten dat gebruikers op de berichten op de website zouden kunnen reageren.²⁰⁶

5.3.3.2 *Injunctions contra mundum*

Onder omstandigheden komt aan de gerechten de bevoegdheid toe om een publicatieverbod uit te vaardigen met het oog op de bescherming van de privacy van personen. Anders dan de *quia timet injunctions* hebben dit soort verboden een generale werking en zij worden daarom *contra mundum* (tegen de wereld) *injunctions* genoemd.²⁰⁷ Deze verboden worden doorgaans opgelegd in civiele zaken waarin het gaat om kinderen, kwetsbare personen of gevoelige (medische) informatie en hebben in zoverre relatieve betekenis voor strafzaken en het onderhavige onderzoek. In een enkel geval kan zo'n beperking ook gerechtvaardigd zijn om de identiteit van veroordeelden te beschermen.²⁰⁸ Dat was bijvoorbeeld het geval in de zaak *Venables and Thompson v News Group Newspapers Ltd.*²⁰⁹ Het ging hierbij om een verbod de ware identiteit te publiceren van de twee mannen die op elfjarige leeftijd waren veroordeeld voor de moord op de kleuter James Bulger.²¹⁰ De gebeurtenis had een schok in de samenleving veroorzaakt en het strafproces ging gepaard met enorme en uiterst vijandige publiciteit. Om de veiligheid van de veroordeelden na het uitzitten van de gevangenisstraf te garanderen kregen zij een nieuwe identiteit, met daaraan gekoppeld het verbod om hun ware identiteit bekend te maken. Sinds de inwerkingtreding van deze *injunction* in 2001 zijn al

204 R v Harwood, Southwark Crown Court, 20 juli 2012. Zie ook Miller & Perry 2017, p. 262.

205 R v F [2016] EWCA Crim 12, [2016] Crim.L.R. 775, zie ook par. 5.3.1.2.

206 Miller & Perry 2017, p. 382-383.

207 Eady & Smith 2011, p. 451.

208 Zie voor een bespreking van enkele voorbeelden Miller & Perry 2017, p. 364-366.

209 *Venables and Thompson v News Group Newspapers Ltd* [2001] Fam. 430.

210 Zie hierover ook par. 3.2.4.2 en EHRM 16 december 1999, appl.no. 24888/94 (V. v. UK) en EHRM 16 december 1999, appl.no. 24724/94 (T. v. UK).

verschillende personen veroordeeld wegens contempt of court in verband met het niet-naleven ervan.²¹¹

5.3.3.3 *Uitstel van publicatie over een proces (artikel 4 lid 2 CCA 1981)*

Artikel 4 lid 2 van de CCA 1981 biedt de rechter de mogelijkheid om een publicatie over (een onderdeel van) het proces voor een bepaalde periode te verbieden om het aanzienlijke risico op belemmering van die procedure ('substantial risk of prejudice to the administration of justice in those proceedings') te voorkomen. Het gaat hierbij om een tijdelijk verbod op de verslaglegging van het gehele proces of specifieke onderdelen daarvan, zoals een procedure over de toelaatbaarheid van bewijs.²¹² Anders dan bij de hiervoor besproken bevoegdheden kunnen niet alleen de hogere gerechten maar ook de magistrates' courts een artikel 4 lid 2-beperking opleggen.²¹³ De bepaling moet het mogelijk maken om onder omstandigheden ook (tijdelijke) beperkingen te verbinden aan de eerlijke en accurate verslaglegging die als hoofdregel steeds toelaatbaar is en als exceptie is opgenomen in artikel 4 lid 1 CCA 1981.²¹⁴ Dergelijke beperkingen zullen over het algemeen slechts gerechtvaardigd zijn als andere, minder ingrijpende beperkingen ontoereikend moeten worden geacht.²¹⁵

Er moet sprake zijn van een lopende procedure, maar de procedure hoeft nog niet *active* te zijn in de zin van artikel 2 lid 3 CCA 1981.²¹⁶ Een aanhangige of op handen zijnde procedure (*pending* of *imminent*) volstaat in dit verband (artikel 4 lid 2 CCA 1981). De bepaling is beperkt tot de verslaglegging van zittingen. Publicaties die betrekking hebben op andere aspecten van het strafbare feit, de verdachte of de rechtszaak, kunnen slechts met een van de hiervoor besproken *injunctions* worden voorkomen.²¹⁷ Overtreding van een bevel op grond van artikel 4 lid 2 CCA 1981 levert het delict van contempt of court op. Niet noodzakelijk is dat enige invloed op het strafproces heeft plaats-

211 Attorney Generals' office, 30 april 2013, '*Injunction* relating to claimed images of Venables and Thompson'; Attorney Generals' office, 27 november 2013, 'Further Twitter user found to have breached Venables and Thompson *injunction*' (beide persberichten gepubliceerd op www.gov.uk). Op 4 maart 2019 heeft de High Court, na een verzoek van de vader en oom van James Bulger, geoordeeld dat de anonimiteit van Venables niet wordt opgeheven: *Venables and Thompson v Bulger* [2019] EWHC 494.

212 Eady & Smith 2011, p. 574. Publicaties over de verdachte, die los staan van de concrete strafzaak, vallen buiten deze bepaling, zie *Allen v Grimsby Telegraph* [2011] EWHC 406 (QB).

213 Guide on Reporting Restrictions in the Criminal Courts 2016, p. 26.

214 Zie ook par. 5.3.2.1.

215 *Miller & Perry* 2017, p. 373-374; zie voor een voorbeeld *R v Stephen Yaxley-Lennon* (aka Tommy Robinson) [2018] EWCA Crim 1856.

216 Zie daarover par. 5.3.2.1.

217 Eady & Smith 2011, p. 574.

gehad.²¹⁸ Een bevel tot opschorting van publicatie moet steeds worden gegeven voor een bepaalde periode. Normaal gesproken worden publicaties opgeschort totdat de strafzaak is afgedaan, dat wil zeggen tot de jury zijn oordeel heeft gegeven.²¹⁹ Tegen artikel 4 lid 2 CCA 1981-beslissingen kan beroep worden ingesteld.²²⁰

In 2014 heeft de Law Commission het functioneren van artikel 4 lid 2 CCA 1981 geëvalueerd. Het grootste knelpunt was het feit dat het voor de media vaak niet duidelijk is of in een bepaalde zaak een dergelijke beperking is opgelegd. De praktijk is dat dergelijke bevelen in het betreffende gerechtshof worden opgehangen en worden gepubliceerd op de websites van de verschillende gerechten.²²¹ De Law Commission heeft daarom geadviseerd om één online register van artikel 4 lid 2-orders bij te houden.²²² Deze aanbevelingen zijn (nog) niet geïmplementeerd.²²³

5.3.3.4 Artikel 11 CCA 1981

Artikel 11 van de CCA 1981 bepaalt dat de gerechten bij het toepassen van hun bevoegdheid tot het opleggen van beperkingen, specifieke aanwijzingen of instructies kunnen geven.²²⁴ Artikel 11 CCA 1981 schept zelf geen (nieuwe) bevoegdheid.²²⁵ De Criminal Practice Directions geven nadere invulling van de wijze waarop de gerechten van deze bevoegdheid gebruik moeten maken.²²⁶ Zo zal de rechter die een dergelijke *injunction* wil opleggen, de media in de gelegenheid moeten stellen zich hierover uit te laten.²²⁷ Aangezien het in de praktijk ondoenlijk is om iedereen die mogelijk belang heeft bij het publiceren over de rechtszaak vooraf te horen, is aanvaard dat het voldoende is wanneer de media in de gelegenheid worden gesteld om de rechtmatigheid

218 Law Commission 2014, par. 2.44.

219 *R v Times Newspapers Ltd* [2007] EWCA Crim 1925, [2008] 1 WLR 234. In het geval van een *retrial* zijn er specifieke voorzieningen beschikbaar, zie art. 82 van de Criminal Justice Act 2003 en de Guide on Reporting Restrictions in the Criminal Courts 2016, p. 29-30.

220 Zie art. 159 van de Criminal Justice Act 1988 wanneer het gaat om *injunctions* van de Crown Courts. Beslissingen van de magistrates' Court kunnen alleen bij gelegenheid van *judicial review* worden aangevochten.

221 Guide on Reporting Restrictions in the Criminal Courts 2016, p. 32.

222 Law Commission 2014, onder 5.

223 Ministry of Justice 2018, p. 19-20.

224 De bepaling luidt als volgt: 'In any case where a court (having power to do so) allows a name or other matter to be withheld from the public in proceedings before the court, the court may give such directions prohibiting the publication of that name or matter in connection with the proceedings as appear to the court to be necessary for the purpose for which it was so withheld.'

225 Eady & Smith 2011, p. 548-549.

226 Criminal Practice Direction 2015, [2015] EWCA Crim 1567, onder 6B.

227 Guide on Reporting Restrictions in the Criminal Courts 2016, p. 26 (via www.judiciary.gov.uk).

van het verbod direct na het uitvaardigen daarvan op een zitting aan de orde te stellen.²²⁸

In de rechtspraak is uitgemaakt dat er geen sprake kan zijn van een *injunction* om de reputatie van een verdachte of de identificatie van zijn gezinsleden te voorkomen.²²⁹ Wel kan een verbod op het bekendmaken van de identiteit van de verdachte worden gegeven wanneer zijn veiligheid in het geding is en het proces daarvan hinder kan ondervinden.²³⁰ Ook kan het gerechtvaardigd zijn een verbod op het bekendmaken van de identiteit van een kwetsbare getuige uit te vaardigen.²³¹ Er is een beroepsmogelijkheid voor degenen die door de *injunction* worden getroffen, meestal de media.²³²

5.3.3.5 Overige beperkingen

Naast de hiervoor besproken mogelijkheden om publicaties over bepaalde onderwerpen c.q. rechtszaken voor bepaalde dan wel onbepaalde tijd te verbieden, bevat het strafprocesrecht van Engeland en Wales nog allerlei andere voorzieningen op grond waarvan publicatie kan worden beperkt. Het voert te ver om hier een volledig overzicht van deze bepalingen te geven.²³³ De meest relevante worden hieronder kort aangehaald.

In een aantal gevallen is publicatie per definitie ontoelaatbaar. Zo hebben slachtoffers van seksuele delicten recht op levenslange anonimiteit.²³⁴ Ook de discussie over anonimiteit van verdachten, in het bijzonder in zedenzaken, laait met enige regelmaat op, maar heeft tot dusver niet tot wetswijzigingen geleid.²³⁵ Het wordt als een belangrijk onderdeel van het openbare strafproces gezien dat voor het publiek duidelijk is om wie het gaat.²³⁶ Verdachten worden in de Engelse media dan ook met (volledige) naam, en vaak ook een foto en woonplaats, genoemd. Wel kunnen de gerechten op grond van *common law* anonimiteit verlenen aan personen die in een juridische procedure betrok-

228 A. v BBC [2014] UKSC 25.

229 Crawford v DPP, The Times, 20 February 2008; R v Marines A, B, C, D & E [2013] EWCA 2637.

230 A. v BBC [2014] UKSC 25.

231 HM Advocate v M [2007] HCJ 2, 2007 SLT 462.

232 Art. 159 van de Criminal Justice Act 1988 wanneer het gaat om *injunctions* van de Crown Courts. Deze bepaling is ingevoerd na ECRM 9 maart 1987, appl.no. 11553/85 (Hodgson, Woolf Productions Ltd. and National Union of Journalists & Channel Four Television v. UK), waarin de Commissie oordeelde dat een beperking op grond van art. 4 lid 2 CCA 1981 op zichzelf toelaatbaar was, maar de onmogelijkheid van beroep hiertegen een schending van art. 13 EVRM zou kunnen opleveren. Zie ook Walker, Cram & Brogarth 1992, p. 653-564.

233 Zie voor een overzicht de Guide on Reporting Restrictions in the Criminal Courts 2016.

234 Art. 1 van de Sexual Offences (Amendment) Act 1992.

235 Eady & Smith 2011, p. 629. Zie voor de parlementaire discussie in 2015 het rapport 'Key issues for the 2015 Parliament', House of Common Library, p. 102-103 (gepubliceerd op www.publications.parliament.uk).

236 Guide on Reporting Restrictions in the Criminal Courts 2016, p. 34.

ken raken, maar deze bevoegdheid wordt in de praktijk niet voor verdachten aangewend.²³⁷ Verder gelden automatische beperkingen op het publiceren van identificerende gegevens van personen die als verdachte, slachtoffer of getuige betrokken zijn in een proces op grond van het jeugdrecht.²³⁸ Voor minderjarigen die een rol spelen in een proces op grond van het meerderjarigen(straf)recht, heeft de rechter een discretionaire bevoegdheid om een publicatieverbod op te leggen voor zover het gaat om gegevens die tot identificatie van de minderjarige kunnen leiden.²³⁹ In de praktijk betekent dit dat de identiteit van de betrokkenen veelal na afdoening van de zaak bekend wordt gemaakt.²⁴⁰ Een automatisch publicatieverbod geldt ook voor beslissingen die op zogenoemde *pre-trial hearings* worden genomen, bijvoorbeeld over de toelaatbaarheid van bewijs.²⁴¹

De publicatieverboden moeten worden onderscheiden van de mogelijkheid tot het sluiten der deuren. Het *open justice principle* is in Engeland en Wales een uitgangspunt waaraan zeer veel gewicht wordt gehecht. Beperkingen zijn alleen mogelijk wanneer een openbare behandeling de rechtspleging zou frustreren of onmogelijk zou maken.²⁴² Verzoeken tot het sluiten van de deuren worden behandeld op een zitting, waarbij ook de media in de gelegenheid worden gesteld een standpunt in te nemen.²⁴³ Omdat, anders dan in Nederland, bij veel besloten zittingen wel pers wordt toegelaten, geldt een publicatieverbod voor al hetgeen ter zitting wordt besproken. Niet-naleving daarvan levert in sommige gevallen een contempt of court op.²⁴⁴ Ook voor de verdachte is het naar buiten brengen van – kort gezegd – informatie die niet op een openbare zitting is behandeld, een strafbare contempt of court.²⁴⁵ In de praktijk komt het zelden voor dat strafzaken met gesloten deuren worden behandeld. Het enige bekende voorbeeld is de zaak rondom de moord op de schrijver Allan Chappelow, waarin de verdediging achter gesloten deuren plaatsvond op gronden van nationale veiligheid (een zogenoemde ‘Public

237 Eady & Smith 2011, p. 481 e.v.

238 Art. 49 van de Children and Young Persons Act 1933. Deze restricties kunnen onder omstandigheden worden opgeheven, zie Reporting Restrictions Guide 2016, p. 15.

239 Art. 39 van de Children and Young Persons Act 1933. Lid 2 voorziet in een strafbaarstelling.

240 De kranten vermelden dan: ‘The identity of (naam verdachte) can now be revealed after a jury returned their verdict.’ Zie bijv. ‘James Fairweather: Yorkshire Ripper-obsessed schoolboy who brutally knifed two strangers to death in Colchester GUILTY of murder’, *The Mirror*, 22 april 2016.

241 Art. 41 Criminal Procedure and Investigations Act 1996 (art. 42 voorziet in een strafbaarstelling); en art. 8C Magistrates Court Act 1980, met de strafbaarstelling in lid 5.

242 AG v Leveller Magazine [1979] AC 440; R v Times Newspapers [2007] 1 WLR 1015.

243 Art. 6.6 Criminal Procedure Rules 2015.

244 Art. 12 Administration of Justice Act 1960. Buiten de in dit artikel genoemde gevallen levert publicatie van iets dat op een openbare zitting is voorgevallen slechts contempt op wanneer daardoor een substantiële kans op een ernstige belemmering van de rechtsorde ontstaat, zie Guide on Reporting Restrictions in the Criminal Courts 2016, p. 11.

245 Art. 17 en 18 Criminal Procedure and Investigations Act 1996.

Interest Immunity order’). Hoewel de redenen voor besloten behandeling niet bekend zijn gemaakt, wordt vermoed dat de verdachte een informant was van de nationale veiligheidsdiensten.²⁴⁶

Voor de media gelden tot slot regels voor de toegang tot informatie en de wijze van verslaglegging van zaken. In beginsel geldt dat de media, wanneer het proces een aanvang neemt, toegang krijgen tot alle informatie die deel uitmaakt van het procesdossier van de CPS.²⁴⁷ Verder is de hoofdregel dat de media recht hebben op inzage in alle stukken die aan de rechter zijn voorgelegd en waarnaar in de loop van het proces wordt gerefereerd.²⁴⁸ Het maken van geluidsopnamen in gerechtsgebouwen is verboden en levert op grond van artikel 9 CCA 1981 een contempt of court op. Fotograferen en filmen is eveneens verboden en strafbaar gesteld in artikel 41 van de Criminal Justice Act 1925.²⁴⁹ Een uitzondering zijn de zittingen van de Supreme Court, die steeds worden opgenomen en die zijn terug te kijken op de website.²⁵⁰ In 2016 heeft bovendien een pilot plaatsgevonden waarbij de beslissingen van rechters van de Crown Court met betrekking tot de strafoplegging konden worden gefilmd, maar dit heeft nog niet tot een meer permanente regeling geleid.²⁵¹

5.3.4 *Contempt in the face of the court*

Onder de noemer *contempt in the face of the court* kan een breed scala aan gedragingen worden gebracht. De overeenkomst tussen al deze gedragingen is dat zij zijn begaan in de rechtszaal of dat de gedraging minst genomen in directe relatie staat tot hetgeen in de rechtszaal gebeurt.²⁵² Deze vorm van

246 Zie R (on the application of Yam) v Central Criminal Court [2015] UKSC 76, [2016] AC 771, [2016] 2 WLR 19, zie ook ‘Murder conviction of Chinese MI6 informant referred to appeal court’, *The Guardian*, 28 april 2016,.

247 Zie het protocol ‘Publicity and the Criminal Justice System’ op www.cps.gov.uk/publications.

248 R (Guardian News and Media Ltd) v City of Westminster Magistrates Court [2012] 3 WLR 1343, [2012] EWCA Civ 42. Zie voor de procedure waarin die inzage kan worden geweigerd art. 5.8 van de Criminal Procedure Rules 2015.

249 Zie voor mogelijke uitzonderingen daarop art. 31 en 32 van de Crime and Courts Act 2013.

250 Zie art. 47 Constitutional Reform Act 2005 en www.supremecourt.uk, waar tevens een waarschuwing staat dat gebruik en verspreiding van de beelden contempt of court kan opleveren.

251 Press release, ‘Crown Courts to pilot filming for the first time’, 20 maart 2016 (www.gov.uk). Zie ook het pleidooi van QC Geoffrey Robertson, ‘Put cameras in British courtrooms, and make justice truly transparent’, *The Guardian*, 24 augustus 2018.

252 Eady & Smith 2011, p. 789. Over de vraag wat nog als *in the face* kan worden gezien is uitgebreide rechtspraak. Desalniettemin zijn er geen duidelijke criteria ontwikkeld en lopen de opvattingen uiteen. Het lijkt in ieder geval niet noodzakelijk dat de rechter de gedraging zelf heeft waargenomen, terwijl ook het feit dat iemand juist niet verschijnt ter zitting als *in the face* wordt beschouwd. Zie voor een uitgebreide verhandeling Cram 2010, p. 456-460.

contempt wordt ook wel omschreven als 'conduct that denotes wilful defiance of, or disrespect towards, the court or that wilfully challenges or affronts the authority of the court or the supremacy of the law itself'.²⁵³ De rechter heeft in dergelijke gevallen van verstoring van de rechtsgang ter zitting – nog altijd – de bevoegdheid om direct op te treden.²⁵⁴ De importantie daarvan is door Lord Denning als volgt uiteengezet:

'The course of justice must not be deflected or interfered with. Those who strike at it strike at the very foundations of our society. To maintain law and order, the judges have, and must have, power at once to deal with those who offend against it. It is a great power – a power instantly to imprison a person without trial – but it is a necessary power.'²⁵⁵

Het belang van het onderscheid tussen gedragingen die *in the face of the court* en daarbuiten plaatsvinden, is thans grotendeels verdwenen, maar had historisch gezien te maken met de bevoegdheid om op te treden. Van oudsher was het zo dat de zogenoemde *superior courts* (waaronder de Crown Courts, de High Court, de Court of Appeal en de Supreme Court moeten worden verstaan) de bevoegdheid hadden om op te treden tegen alle gedragingen die interfereerden met het verloop van het proces, terwijl de *inferior courts* (voor strafzaken zijn dit de magistrates' courts) uitsluitend de bevoegdheid hadden om op te treden tegen verstoringen die zich in de rechtszaal voordeden.²⁵⁶

De bevoegdheid van de hogere gerechten om op te treden tegen directe contempt wordt nog altijd grotendeels bepaald door de *common law*. In de CCA 1981 is alleen de strafbaarstelling van het audiovisueel opnemen van zittingen opgenomen (artikel 9 CCA 1981). Deze bepaling kwam reeds aan bod in paragraaf 5.3.3.5 over de verslagleggingsbeperkingen. Daarnaast zijn verschillende varianten van *contempt in the face of the court* inmiddels ook als een apart strafbaar feit in de wet opgenomen. Te denken valt aan het intimideren van getuigen,²⁵⁷ en het niet komen opdagen als opgeroepen getuige.²⁵⁸ Het feit dat het delict ook onder een andere wettelijke strafbepaling valt, doet doorgaans niet af aan de discretionaire bevoegdheid van de rechter om de zaak zelf, als een vorm van contempt of court, af te doen.²⁵⁹ De bevoegdheid van de magistrates' courts om op te treden tegen *contempt in the face of the court*

Hier wordt verder volstaan met een bespreking van de meest voorkomende vormen van gedragingen die doorgaans als *in the face* worden beschouwd.

253 Robertson v HM Advocate [2007] HCJAC, 2007 SLT 1153 onder 29.

254 Cram 2010, p. 451 met verwijzing naar R v Lefroy (1873) L.R. 8 QB 134.

255 Morris v Crown Office [1970] 2 QB 114 onder 122B-C.

256 Cram 2010, p. 452; Eady & Smith 2011, p. 790.

257 Art. 51 Criminal Justice and Public Order Act 1994.

258 Art. 3 van de Criminal Procedure (Attendance of Witnesses) Act 1965.

259 R v S [2008] EWCA Crim 138, [2008] Crim.L.R. 716. Het ging in die zaak om een bedreiging van een getuige, die ook in een aparte procedure ten laste had kunnen worden gelegd als overtreding van art. 51 lid 1 of 2 van de Criminal Justice and Public Order Act 1994.

is thans neergelegd in de CCA 1981.²⁶⁰ In artikel 12 CCA 1981 wordt gesproken over het opzettelijk (*wilfully*) beledigen van de rechter(s), getuigen, gerechts-medewerkers of advocaten, zowel ter zitting als 'in going or returning from the court'. Lid 2 stelt strafbaar het verstoren van de procesgang of het anderszins vertonen van wangedrag. Aangenomen wordt dat met deze codificatie aansluiting is gezocht bij de reeds in de *common law* ontwikkelde criteria.²⁶¹ Voorts is in de rechtspraak uitgemaakt dat het vereiste van *wilfully* hetzelfde betekent als het in de *common law* ontwikkelde vereiste van *recklessness*, waarmee tot uitdrukking wordt gebracht dat de verdachte in ieder geval wetenschap moet hebben gehad van het risico van verstoring van de zitting, en desalniettemin bewust zijn handelingen heeft voortgezet.²⁶²

Onder invloed van de toegenomen aandacht voor het recht op een eerlijk proces is inmiddels uitgemaakt dat een direct optreden van de rechter in de gegeven omstandigheden noodzakelijk moet zijn.²⁶³ Bovendien is het zaak dat de rechter de nodige waarborgen treft om ervoor te zorgen dat de verdachte zoveel mogelijk in de gelegenheid is een effectieve verdediging te voeren.²⁶⁴ Op de specifieke kenmerken van de procedure wordt in paragraaf 5.5.1 verder ingegaan. In de hiernavolgende paragrafen zullen achtereenvolgens de meest voorkomende vormen van *contempt in the face of the court* worden behandeld.

5.3.4.1 Het verstoren van de zitting

Een van de meest evidente vormen van *contempt in the face of the court* is het verstoren van de zitting. Dat kan op tal van manieren. Er zijn vroege voorbeelden bekend van iemand die zijn zwaard trok in de rechtszaal om de rechter te lijf te gaan, en van iemand die een ei naar de rechter gooide.²⁶⁵ Ook thans zal het mishandelen van een rechter of een andere procesdeelnemer zonder meer als contempt of court kunnen worden aangemerkt.²⁶⁶ Het is echter aanmerkelijk dat de meer ernstige gevallen zullen worden vervolgd op grond van een corresponderende strafbepaling, al was het maar omdat voor contempt of court ten hoogste twee jaren gevangenisstraf kan worden opgelegd.²⁶⁷ Een typisch voorbeeld van een veroordeling wegens deze vorm van contempt

260 Deze bepaling is in de wet opgenomen omdat de magistrates' courts tot die tijd niet de bevoegdheid hadden om de pleger van een dergelijke vorm van contempt in hechtenis te nemen, zie Phillimore Committee 1974, par. 25 en 36.

261 R v Powell (1994) 98 Cr.App.R. 224.

262 Bodden v Metropolitan Police Commissioner [1990] 2 QB 397 onder 405 CA.

263 R v Adefeye [2008] EWCA Crim 1494: er moet sprake zijn van een 'real need'.

264 Eady & Smith 2011, p. 802-819.

265 Eady & Smith 2011, p. 822.

266 Cram 2010, p. 460-462.

267 Art. 14 CCA 1981. Zie hierover par. 5.5.3.

is een geval waarin de verdachte spuugde naar de parketpolitie en een van hen in het gezicht sloeg.²⁶⁸

Ook de uitingsvrijheid van procesdeelnemers wordt door *contempt in the face of the court* begrensd. Daarbij is ook in Engeland aanvaard dat aan procespartijen in beginsel de vrijheid toekomt om hun zaak naar eigen inzicht te presenteren. Zij moeten hun standpunt onbevreesd en in stevige bewoordingen naar voren kunnen brengen. Niet iedere onbeleefdheid levert dan ook een potentiële contempt op.²⁶⁹ Wanneer een verdachte of een advocaat echter irrelevante informatie naar voren brengt of anderszins ongepast gedrag vertoont, kan de rechter ingrijpen. In het algemeen wordt aan verdachten grotere vrijheid toegekend dan aan advocaten, aangezien deze beter moeten kunnen beoordelen wat relevant en gepast is.²⁷⁰ Bovendien is al lang geleden uitgemakt dat het wenselijk is om de betrokkene in dergelijke gevallen eerst te waarschuwen alvorens hem wegens contempt te veroordelen.²⁷¹ Wanneer de uitlatingen neerkomen op het beledigen van de rechter of een van de andere aanwezigen ter zitting, is dat zonder twijfel nog altijd een vorm van contempt.²⁷² De vraag of een uitlating of gedraging als beledigend kan worden beschouwd, moet worden beantwoord aan de hand van de omstandigheden van het geval. Bij sommige uitlatingen, bijvoorbeeld wanneer scheldwoorden worden gebruikt, is dat tamelijk evident. Maar ook het fluiten naar een jurylid, op het moment dat de jury terugkwam om haar oordeel uit te spreken, werd als een vorm van contempt beschouwd.²⁷³ Een ander voorbeeld uit de rijksgeschakeerde rechtspraak is een veroordeling wegens contempt in een zaak waarin een verdachte zijn achterwerk toonde en daarbij aan de rechter vroeg: 'Is this what you want, Wiggy?'²⁷⁴

Ook het op andere wijze verstoren van de zitting kan een contempt opleveren. Zo werd een man die buiten de rechtszaal met een megafoon een menigte toesprak in een protest tegen een rechtszaak, veroordeeld wegens contempt aangezien de rechter door het kabaal een getuige niet meer kon horen.²⁷⁵ In dergelijke gevallen is wel vereist dat er daadwerkelijk sprake is van enige nadelige invloed op de rechtsgang. In een geval waarin iemand een buisje met lachgas op de publieke tribune had verstoppt met de bedoeling dat later

268 Phelps [2009] EWCA Crim 2308, [2010] 2 Cr.App.R (S) 1.

269 Zie o.a. Izuora v R. [1953] AC 327, [1953] 1 All ER 827, PC.

270 Eady & Smith 2011, p. 833; Cram 2010, p. 482.

271 R v Davison (1821) 4 B.& Ald. 329, 106 E.R. 958. Zie meer recent R v Aquarius (1974) 59 Cr.App.R. 165.

272 R v Hill [1986] Crim.L.R. 457 CACD: in die zaak werd vanaf de publieke tribune naar de rechter geschreeuwd dat hij bevooroordeeld en een racist was.

273 R v Powell (1994) 98 Cr.App.R. 224.

274 Eady & Smith 2011, p. 825 met verwijzing naar The Times, 16 april 1996. In een Schotse zaak werd contempt of court aangenomen van een verdachte die geheel naakt in de rechtszaal verscheen: Robertson v McFadyen [2007] 2008 J.C. 146, 2007 SLT 1153.

275 Bodden v Metropolitan Police Commissioner [1990] 2 QB 397, [1989] 3 All ER 833 CA.

op de dag tijdens de zitting te openen, maar werd aangehouden voor het zover was, was nog geen sprake van contempt of court.²⁷⁶ Een grensgeval deed zich voor bij een verdachte die weigerde op te staan tijdens het voorlezen van de beschuldiging. Hoewel de betrokkene in die zaak uit 1981 werd veroordeeld wegens contempt, is het twijfelachtig of dat thans nog altijd als een strafbare verstoring van de rechtsgang wordt gezien.²⁷⁷ Wanneer de rechter heeft aangegeven dat hij bepaald gedrag ongepast vindt of iemand opdracht heeft gegeven de zittingszaal te verlaten, is het in ieder geval een contempt of court wanneer het gedrag desalniettemin wordt voortgezet of het bevel niet wordt opgevolgd.²⁷⁸

Met het bestaan van de ruime bevoegdheid om op te treden tegen allerhande verstoringen van de zitting, is nog niets gezegd over de wenselijkheid van het gebruik daarvan. Hoewel de contempt-bevoegdheid van de rechter op dit gebied algemeen als noodzakelijk wordt beschouwd, is in de rechtspraak wel gewezen op het belang van terughoudend gebruik hiervan. Spanningen en emoties kunnen zich immers gemakkelijk voordoen tijdens een zitting en zijn tot op zekere hoogte ook begrijpelijk.²⁷⁹ Om die reden is het soms beter om bepaalde uitspraken of gedragingen te negeren. In de woorden van Lord Denning: 'Insults are best treated with disdain – save when they are gross and scandalous.'²⁸⁰ Wanneer de gedraging te ernstig is om voorbij te laten gaan, kan ook worden geprobeerd om de betrokkene uitleg te laten geven en excuses te laten aanbieden.²⁸¹

5.3.4.2 Ongepast optreden in rechte

Ook andere gedragingen kunnen als een *contempt in the face of the court* worden aangemerkt. Een duidelijke grens ligt in ieder geval bij het verstrekken van onjuiste of misleidende informatie. Dat is voor geen van de procesdeelnemers toegestaan en kan zonder meer als een contempt worden aangemerkt.²⁸² Worden er onder ede onware verklaringen afgelegd dan ligt een vervolging wegens meened meer voor de hand.²⁸³ Voor advocaten geldt bovendien dat zij ook aanvullende verplichtingen hebben naar de rechtbank. Zo mag een advocaat niet een (juridisch) standpunt innemen zonder te vermelden dat er rechtspraak is die dit standpunt niet steunt.²⁸⁴ Ook mag hij niet stilzitten

276 Balogh v St Albans Crown Court [1975] QB 73.

277 R v Willicombe, The Times, 19 Dec. 1981. Zie hierover Miller & Perry 2017, p. 117.

278 Eady & Smith 2011, p. 826, zie ook Atkinson [2011] EWCA Crim 1766 en Law Commission 2012a, p. 98.

279 R v Logan [1974] Crim.L.R 609.

280 In Balogh v St Albans Crown Court [1975] QB 73 onder 86G.

281 Eady & Smith 2011, p. 824. Zie over de te volgen procedure verder par. 5.5.1.

282 Vernon v. Bosley (No. 2) [1999] QB 18.

283 Eady & Smith 2011, p. 842. Zie over meened verder par. 5.4.2.

284 Eady & Smith 2011, p. 841, met verwijzingen naar rechtspraak.

wanneer hij bemerkt dat er procedurele kwesties ontstaan die kunnen leiden tot een vernietiging van de uitspraak in hoger beroep.²⁸⁵ Wel komt de advocaat grote vrijheid toe wanneer het gaat om het kritisch ondervragen van getuigen.²⁸⁶ En wanneer een advocaat hierin toch te ver gaat of zich in ongepaste termen uitlaat over de organisatie c.q. het verloop van de zitting, dan kan een vermaning of klacht bij de beroepsorganisatie uitkomst bieden.²⁸⁷ Een andere mogelijkheid is het uitvaardigen van een zogenoemde *wasted costs order*. Wanneer een procespartij onnodige kosten veroorzaakt door ongepast, onredelijk of nalatig optreden, kan hij worden veroordeeld in de daardoor gemaakte 'onnodige' kosten.²⁸⁸

Hoewel advocaten vroeger met enige regelmaat voor contempt werden veroordeeld, is thans het uitgangspunt dat op ongepast gedrag van advocaten in beginsel op andere wijze dient te worden gereageerd, in het bijzonder door middel van tuchtrechtelijke maatregelen van de beroepsorganisaties.²⁸⁹ Slechts in de meer uitzonderlijke gevallen van wangedrag zal een veroordeling wegens contempt gepast zijn.²⁹⁰ Volgens Eady en Smith zal in die gevallen sprake moeten zijn van een daadwerkelijke aantasting van de goede rechtspleging in een concrete zaak.²⁹¹

5.3.4.3 Niet voldoen aan verplichtingen

Op de procesdeelnemers rusten verplichtingen om een goed procesverloop mogelijk te maken, en het niet voldoen daaraan kan onder omstandigheden contempt of court opleveren.

Getuigen

Op getuigen rust allereerst de verplichting om te verschijnen, nadat zij deugdelijk zijn opgeroepen. Bij ongeoorloofde afwezigheid van een getuige bij de Crown Court bepaalt artikel 3 van de Criminal Procedure (Attendance of Witnesses) Act 1965 dat sprake is van contempt of court, waarvoor maximaal drie maanden gevangenisstraf kan worden opgelegd (lid 2). Artikel 4 geeft de rechter voorts de bevoegdheid om de getuige met een bevel medebrenging te laten ophalen. De magistrates' courts hebben alleen de bevoegdheid een

285 Zie bijv. de guidance bij Rules rC3 tot rC9 van de Code of Conduct of the Bar 2018.

286 Vgl. de Code of Conduct of the Bar 2018, Rule rC7.

287 Butt 1978, p. 470.

288 Zie art. 51 lid 6 en 7 Senior Courts Act 1981 en art. 19A Prosecution of Offences Act 1985. Zie daarover verder par. 5.4.5.

289 De Solicitors Regulation Authority en de Barristers Regulation Authority.

290 Zie bijv. de zaak *In the matter of Ravinder Balli (also known as Ravinder Singh)* [2011] EWHC 1736 (Ch.), 2011 WL 2747914, waarin een *solicitor* als zodanig optrad terwijl hij was geschrapt.

291 Eady & Smith 2011, p. 839, voetnoot 270, en p. 868.

bevel medebrenging uit te vaardigen (artikel 97 lid 3 Magistrates' Court Act 1980).

Eenmaal verschenen dienen getuigen zich te laten beëdigen, antwoord te geven op vragen en eventueel gevraagde documenten te overleggen. Weigert de getuige hieraan mee te werken en kan hij geen beroep doen op een verschoningsrecht,²⁹² dan pleegt hij contempt of court waarop een gevangenisstraf valt te verwachten.²⁹³ Ook het niet beantwoorden van vragen in *cross-examination* is strafbaar.²⁹⁴ Gaat het om het weigeren getuigenis af te leggen in een zaak bij een magistrates' court, dan kan de getuige voor een periode van maximaal een maand in hechtenis worden genomen of kan aan hem een boete worden opgelegd van ten hoogste 2.500 pond (artikel 97 lid 4 Magistrates' Court Act 1980). Opvallend aan deze bepaling is dat de wet de mogelijkheid biedt om de hechtenis eerder te beëindigen wanneer de getuige alsnog aan zijn verplichting voldoet. In zoverre vertoont deze bepaling, anders dan de contempt-bevoegdheid van de Crown Court en hogere rechters, gelijkenis met de gijzelingsbevoegdheid van de Nederlandse rechter.²⁹⁵

Een belangrijke uitzondering op de getuigplicht is opgenomen in de CCA 1981 waar het gaat om de bronbescherming van journalisten. Een recht op bronbescherming werd in de *common law* niet erkend, hoewel er wel een belangenafweging kon worden gemaakt, maar is sinds 1981 vastgelegd in artikel 10 CCA 1981 en luidt als volgt:

'No court may require a person to disclose, nor is any person guilty of contempt of court for refusing to disclose, the source of information contained in a publication for which he is responsible, unless it be established to the satisfaction of the court that disclosure is necessary in the interests of justice or national security or for the prevention of disorder or crime.'

Op grond hiervan moet dus nog steeds een belangenafweging worden gemaakt. De vraag of de informatie 'noodzakelijk' is met het oog op de belangen van de rechtspleging,²⁹⁶ moet worden beantwoord in overeenstemming met artikel 10 EVRM. Er moet aldus sprake zijn van een '*pressing need*' om de bron

292 In het algemeen komt aan getuigen in ieder geval een verschoningsrecht toe ten aanzien van vragen waarmee zij zichzelf kunnen belasten, zie voor overige verschoningsrechten Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 2426 e.v.

293 R v Montgomery [1995] 2 All ER 28, [1995] 2 Cr.App.R. 23: een gevangenisstraf van twaalf maanden in eerste aanleg werd teruggebracht naar drie maanden in beroep.

294 R v Robinson [2006] 2 Cr.App.R. (S) 587: een gevangenisstraf van vier maanden werd opgelegd.

295 Naast de hier besproken regelgeving zijn er verschillende bepalingen die voorzien in (sanctionering van) de verschijn- en getuigplicht in specifieke gevallen, zoals art. 122 Senior Courts Act.

296 De belangen van nationale veiligheid en de voorkoming van wanorde of criminaliteit worden hier verder buiten beschouwing gelaten.

te achterhalen,²⁹⁷ waarbij de belangen van de rechtspleging kunnen zien op een specifieke voorliggende zaak, maar ook in meer algemene zin kunnen worden beschouwd.²⁹⁸ De toets die wordt aangelegd is in grote mate afhankelijk van de omstandigheden van het geval.²⁹⁹ Wel is duidelijk dat de noodzaak niet te snel kan worden aangenomen, in het bijzonder sinds een veroordeling van het Verenigd Koninkrijk in de zaak Goodwin, waarin het Europese Hof oordeelde dat de journalist Goodwin ten onrechte opdracht had gekregen zijn bron vrij te geven en wegens contempt was veroordeeld.³⁰⁰ In 2010 werd opnieuw een schending aangenomen door het EHRM, waarbij het Hof oordeelde dat het belang van bronbescherming zwaarder moest wegen dan de in het geding zijnde belangen van een civiele partij.³⁰¹ Conflicten over bronbescherming hebben vaak betrekking op het lekken van vertrouwelijke informatie en de (veelal) civiele rechtszaken die daarover worden gevoerd.³⁰² In dat soort gevallen zal de noodzaak tot het vrijgeven van de bron veelal pas kunnen worden aangenomen in tamelijk uitzonderlijke omstandigheden, wanneer aannemelijk is dat dit noodzakelijk is voor het voorkomen van (verder) lekken, terwijl dat belang zeer zwaar weegt en alternatieven niet voorhanden zijn.³⁰³ Maar ook in relatie tot strafzaken kan de kwestie van bronbescherming opspelen, hoewel dergelijke conflicten zich veelal zullen afspelen in procedures die losstaan van de strafzaak.³⁰⁴ Wordt het achterhalen van de bron noodzakelijk geacht, dan zal de rechter de journalist het bevel geven zijn bron te onthullen. Tegen een dergelijke opdracht is geen hoger beroep mogelijk.³⁰⁵ Het niet-naleven van het bevel levert in beginsel een contempt of court op, waartegen op de gebruikelijke wijze hoger beroep kan worden ingesteld.³⁰⁶ In die appelprocedure kan ook het oorspronkelijke bevel worden aangevochten, zodat op die wijze een herbeoordeling van de noodzaak tot het vrijgeven van de bron kan worden verkregen.³⁰⁷

297 Vgl. EHRM 27 maart 1996, appl.no. 17488/90 (Goodwin v. UK).

298 Eady & Smith 2011, p. 749-755.

299 Eady & Smith 2011, p. 787.

300 EHRM 27 maart 1996, appl.no. 17488/90 (Goodwin v. UK).

301 EHRM 15 december 2009, appl.no. 821/03 (Financial Times Ltd v. UK).

302 Vgl. Camelot Group Plc v Centaur Communications Ltd [1999] QB 124.

303 Saunders v Punch Ltd [1998] 1 WLR 986, [1998] 1 All ER 234, zie de nadruk die het EHRM daar op legt in EHRM 15 december 2009, appl.no. 821/03 (Financial Times Ltd v. UK), par. 69.

304 Vgl. Saunders v. Punch Ltd [1998] 1 WLR 986, [1998] 1 All ER 234. Nu de kwestie van bronbescherming grotendeels losstaat van de goede rechtspleging in strafzaken, zal hierop in dit verband niet verder worden ingegaan. Zie voor een uitgebreide bespreking hoofdstuk 9 in Eady & Smith 2011.

305 Eady & Smith 2011, p. 783.

306 Cram 2010, p. 124.

307 Vgl. Mason v Lawton [1991] 2 FLR 50 CA onder 52A en Att Gen v Lundin (1982) 75 Cr.App.R. 90.

Getuigen zijn bovendien verplicht om naar waarheid te verklaren. Het afleggen van onjuiste verklaringen zal in het geval van getuigen vrijwel noodzakelijk eveneens het misdrijf van meened opleveren (artikel 1 Perjury Act 1911). Hoewel het in vroeger jaren veelvuldig voorkwam dat liegende getuigen voor contempt of court werden veroordeeld, zal thans vrijwel steeds worden vervolgd wegens meened.³⁰⁸ Komt het toch zover dat de rechter de aanhouding van een getuige beveelt, dan zal hij dit moeten doen nadat de jury zich heeft teruggetrokken, om beïnvloeding van de jury te voorkomen.³⁰⁹ Meened komt hierna in paragraaf 5.4.2 kort aan bod. In het geval dat valse schriftelijke verklaringen in het proces worden gebracht, kan eveneens worden vervolgd wegens contempt of court.³¹⁰ Gelet op het beperkte belang van schriftelijke verklaringen in het Engelse strafproces is deze voorziening vooral in civiele zaken van belang, waarin het gebruikelijker is om bewijs (ook) via zogenoemde *statements of truth* in te brengen.³¹¹

Juryleden

Voor leden van de jury gelden verschillende verplichtingen die zijn neergelegd in de Juries Act 1974. De meeste hiervan zijn voor het onderhavige onderzoek niet direct relevant. Wel van belang is artikel 20 van de Juries Act 1974, dat de juryleden verplicht gehoor te geven aan de oproep om in de rechtbank te verschijnen. Wanneer een jurylid niet verschijnt of wel verschijnt, maar 'niet beschikbaar is' of onder invloed is van alcohol of drugs, is hij strafbaar wegens *contempt in the face of the court* (artikel 20 Juries Act 1974). Bij een jurylid dat 'niet beschikbaar is' kan worden gedacht aan iemand die weigert zich te laten beëdigden of anderszins niet meewerkt.³¹² Ook de weigering om als jurylid een oordeel te geven kan als contempt worden aangemerkt.³¹³

Bij aanvang van een zitting instrueert de rechter de jury om te beslissen op basis van het bewijs dat ter zitting wordt gepresenteerd. In toenemende mate wijst de rechter de juryleden er ook op dat zij niet op internet mogen zoeken naar informatie. Wanneer een dergelijke instructie van de rechter wordt genegeerd, is er in principe sprake van contempt of court. Zo werd in 2012 een jurylid veroordeeld dat informatie over de zaak had opgezocht en dit had gedeeld met haar medejuryleden.³¹⁴ Een veroordeling volgde ook voor een jurylid dat via internet contact had gezocht met een van de verdachten.³¹⁵ In dit soort gevallen kan er sprake zijn van *contempt in the face of the court*, maar

308 Eady & Smith 2011, p. 843.

309 R v Maguire [1997] 1 Cr.App.R. 61 CACD.

310 Zoals vastgelegd in art. 32.14 Civil Procedure Rules.

311 Zie art. 32 e.v. Civil Procedure Rules en de bijbehorende Practice Direction.

312 Vgl. R v Dodds [2002] EWCA Crim 1328; [2003] 1 Cr.App.R. 3.

313 R v Miller [1977] 2 WLUK 210 par. 477, en R. v Schot and Barclay [1997] 2 Cr.App.R. 383, (1997) 161 J.P. 473.

314 Att Gen v Dallas [2012] 1 WLR 991.

315 Att Gen v Fraill [2011] EWCA Crim 82.

het is evengoed denkbaar dat de onregelmatigheid zich pas later voordoet. In die gevallen zal niet de rechter, maar de Attorney General een procedure wegens contempt aanhangig maken. Op jurycontempt, anders dan *in the face of the court*, wordt in paragraaf 5.3.5.3 nog verder ingegaan.

Verdachten

In het Engelse strafproces is het uitgangspunt dat de verdachte ter zitting aanwezig is. Van de verdachte wordt dan ook vereist dat hij ter zitting verschijnt, al was het maar omdat hij moet aangeven of hij schuldig of onschuldig pleit.³¹⁶ Er zijn enkele uitzonderingen mogelijk, onder andere wanneer de verdachte zich heeft misdragen of niet in staat is de zitting bij te wonen wegens ziekte.³¹⁷ De aanwezigheid van de verdachte bij de Crown Court wordt gewaarborgd doordat de verdachte, wanneer zijn zaak door magistrates' court wordt verwezen naar de Crown Court, ofwel in voorlopige hechtenis blijft, ofwel wordt geschorst onder de voorwaarde dat hij ter zitting verschijnt.³¹⁸ Wanneer een geschorste verdachte niet verschijnt, maakt hij zich schuldig aan overtreding van artikel 6 van de Bail Act 1976. Hij kan hiervoor worden vervolgd met een summiere procedure bij de magistrates' court, maar ook 'als ware het een contempt of court' bij de Crown Court.³¹⁹ In dat geval kan een maximale gevangenisstraf van twaalf maanden worden opgelegd (artikel 6 lid 7 Bail Act 1976). In de praktijk wordt deze overtreding als een gewoon strafbaar feit, en niet als een contempt, behandeld.³²⁰ Wanneer de rechter expliciet heeft geoordeeld dat een verdachte bij (een onderdeel van) het proces aanwezig moet zijn, is de verdachte in contempt wanneer hij hieraan geen gevolg geeft.³²¹

Het zal duidelijk zijn dat geen sprake kan zijn van een strafbaar feit wanneer de verdachte weigert om als getuige in zijn eigen zaak op te treden en een verklaring af te leggen. Dit is met zoveel woorden vastgelegd in artikel 35 lid 4 Criminal Justice and Public Order Act 1994, welk artikel betrekking heeft op de consequenties die mogelijk aan het zwijgen van een verdachte kunnen worden verbonden.³²²

Advocaten

Hiervoor bleek al dat advocaten bepaalde verplichtingen hebben naar de rechtbank. Naast het gegeven dat zij de rechtbank niet mogen misleiden, kan

316 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1748.

317 R v Lee Khun [1916] 1 KB 337.

318 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1748.

319 Art. 6 lid 5 Bail Act 1976: '(...) as if it were a criminal contempt of court.'

320 Zie 48.5 lid 1 sub 5 Criminal Procedure Rules 2016.

321 R v Santiago [2005] EWCA Crim 556, [2005] 2 Cr.App.R. 366.

322 Lid 4 luidt: 'This section does not render the accused compellable to give evidence on his own behalf, and he shall accordingly not be guilty of contempt of court by reason of a failure to do so.'

van hen ook worden verwacht dat zij gehoor geven aan opdrachten van de rechter en optreden in overeenstemming met de procedurele voorschriften zoals onder andere neergelegd in de Criminal Procedure Rules. Wanneer de advocaat in gebreke blijft aan bepaalde verplichtingen te voldoen, is dat op zichzelf nog niet voldoende voor de conclusie dat hij een contempt pleegt.³²³ Dat kan anders zijn wanneer de advocaat opzettelijk opdrachten van de rechter negeert of opzettelijk niet verschijnt om de zaak te vertragen.³²⁴ Het zal daarbij om tamelijk uitzonderlijke gevallen gaan. Een dergelijke situatie deed zich voor in de zaak *R. v West*. De *barrister* West had zich, volgens de Court of Appeal, gedragen in strijd met alle betamelijkheidsvoorschriften. Hij had een conflict met de rechter over het feit dat hij het dossier nog niet had gelezen, was vervolgens niet verschenen op de vervolgzitting en had van de rechter excuses geëist omdat deze hem 'impertinent' had genoemd. De rechter veroordeelde hem wegens contempt of court. In het hierop volgende hoger beroep werd zijn houding door de Court of Appeal gekwalificeerd als van een 'adembenemende arrogantie'. Hoewel niet ieder gebrek aan medewerking of weigering een zitting bij te wonen per definitie een contempt oplevert, kon het gedrag van West door zijn 'wilful disregard of the authority of the court' wel degelijk als contempt worden gekwalificeerd.³²⁵

5.3.5 Overige vormen van contempt of court

Er zijn veel vormen van belemmering van de rechtspleging, anders dan de contempt-varianten zoals hiervoor besproken, die in het verleden op grond van contempt of court werden afgedaan, maar die thans veelal zijn vastgelegd in afzonderlijke wettelijke bepalingen. Veel van dergelijke gedragingen vallen ook onder het *common law*-delict van *pervverting the course of justice* (zie daarover hierna paragraaf 5.4.1). Hierna zal worden ingegaan op enkele vormen van contempt die ook thans nog als zodanig worden beschouwd. Daarbij zij in zijn algemeenheid opgemerkt dat voor zo'n veroordeling is vereist dat de gedraging opzettelijk is gedaan, waarbij niet noodzakelijk is dat de betrokkene zich ook bewust rekenschap heeft gegeven van de mogelijke gevolgen voor de rechtspleging.³²⁶

323 *R v Rochford* [2011] 1 WLR 534; zie ook Eady & Smith 2011, p. 1065.

324 Vgl. *Weston v Central Criminal Courts Administrator* [1977] QB 32; Cram 2010, p. 123.

325 *R v West* [2014] EWCA Crim 1480, [2015] 1 WLR 109. De veroordeling wegens contempt werd wel vernietigd, op procedurele gronden.

326 Eady & Smith 2011, p. 876-877.

5.3.5.1 Beïnvloeding van getuigen of juryleden

Het beïnvloeden van getuigen of juryleden is een vorm van contempt of court die inmiddels ook in een wettelijke strafbepaling is neergelegd. Artikel 51 van de Criminal Justice and Public Order Act 1994 stelt strafbaar het intimideren van (potentiële) getuigen of juryleden, met het oog op het beïnvloeden of belemmeren van de rechtsgang (lid 1), alsook het toebrengen van (mentale, fysieke of financiële) schade of het dreigen met zulke schade aan personen die als getuige of jurylid hebben opgetreden (lid 2). Met het tweede lid is vooral beoogd ook het nemen van represailles strafbaar te stellen.³²⁷ De strafbepaling is ruim geformuleerd, waarbij niet van belang is of het slachtoffer daadwerkelijk als getuige of jurylid zal optreden of heeft opgetreden. De overtuiging van de dader dat dit het geval is, is voldoende (lid 7 en 8), waarbij die overtuiging reeds kan worden aangenomen op grond van het feit dat de intimidatie in een bepaalde periode voor of na het proces is gepleegd.³²⁸ Niet vereist is dat het slachtoffer daadwerkelijk wordt afgeschrikt of zich zelfs maar geïntimideerd voelt.³²⁹ Er kan een maximale gevangenisstraf van vijf jaren worden opgelegd.³³⁰

Artikel 51 lid 11 Criminal Justice and Public Order Act 1994 maakt duidelijk dat de wettelijke strafbepaling geldt als een aanvulling op de reeds bestaande *common law*-delicten, waarmee in het bijzonder aan contempt of court of het hierna nog te bespreken delict van *pervverting the course of justice* kan worden gedacht. Er zijn situaties denkbaar waarbij contempt of court toegevoegde waarde heeft, met name wanneer de intimidatie plaatsvindt tijdens een lopende rechtszaak en onmiddellijk ingrijpen gewenst is.³³¹ Bovendien kan de *common law* fungeren als vangnet voor situaties die net buiten het bereik van artikel 51 Criminal Justice and Public Order Act 1994 vallen, zoals in geval een getuige of jurylid niet zozeer wordt geïntimideerd als wel wordt overgehaald om op een bepaalde wijze te handelen.³³² Een voorbeeld daarvan is de getuige aan wie een geldbedrag wordt aangeboden.³³³ Ook in een zaak waarin een veroordeelde, na afloop van het proces, aan een jurylid had gevraagd om een brief aan de rechter te schrijven waarin zij moest aangeven dat ze zich had vergist, volgde een veroordeling wegens contempt.³³⁴ In veel andere gevallen

327 Zie uitgebreider Eady & Smith 2011, p. 935 e.v.

328 Zie voor de relevante periode art. 51 lid 9 en 10 Criminal Justice and Public Order Act 1994.

329 R v Patrascu [2004] EWCA Crim 2417, [2004] 4 All ER 1066.

330 Art. 51 lid 6 Criminal Justice and Public Order Act 1994. Een maximale straf van zes maanden geldt wanneer de verdachte wordt vervolgd in een *summary procedure* voor de magistrates' court (sub b).

331 Vgl. de situatie in R v S [2008] EWCA Crim 138, [2008] Crim.L.R. 716.

332 Eady & Smith 2011, p. 939.

333 R v Panayiotou [1973] 1 WLR 1032, [1973] 3 All ER 112. Uitgebreider Eady & Smith 2011, p. 951-956.

334 Att Gen v Judd [1995] C.O.D. 15.

zal vervolging wegens de specifieke strafbepaling de voorkeur verdienen. Allereerst is het strafmaximum van vijf jaar hoger dan de maximale twee jaar die voor contempt kan worden opgelegd,³³⁵ en verder kan bij een vervolging wegens overtreding van artikel 51 Criminal Justice and Public Order Act 1994 gebruik worden gemaakt van bepaalde wettelijke presumpties ten aanzien van het opzet.³³⁶ Overigens is ernstige vrees voor beïnvloeding van de jury (*jury tampering*) ook een van de weinige situaties waarin iemand het recht op een jury kan worden ontzegd.³³⁷

5.3.5.2 Beïnvloeding van de rechter

Eady en Smith noemen het op ontoelaatbare wijze beïnvloeden van (de beslissing van) de rechter een klassieke vorm van contempt.³³⁸ Omkoping (*bribery*) is een voor de hand liggende wijze van beïnvloeding, die sinds de invoering van de Bribery Act 2010 ook in een wettelijke strafbepaling is neergelegd.³³⁹ Zowel actieve als passieve omkoping zijn nu voorzien van een wettelijke basis, met bijzondere bepalingen voor het omkoping van personen met een publieke functie.³⁴⁰ Er kan een maximale gevangenisstraf van tien jaar worden opgelegd.³⁴¹ Rechterlijke omkoping, of rechterlijke corruptie in het algemeen, is in het Verenigd Koninkrijk een nauwelijks bekend verschijnsel.³⁴² De voorbeelden die in de handboeken over contempt worden aangehaald dateren dan ook van vorige eeuwen.³⁴³ Mede gelet op de ernst van het delict en de maximumstraf van twee jaar voor contempt,³⁴⁴ is het onwaarschijnlijk dat (pogingen tot) omkoping van de rechter thans nog als een contempt of court zullen worden afgedaan.

Contempt of court zou wel nog een rol kunnen spelen in andere, meer indirecte, gevallen van beïnvloeding van de rechter. Het initiëren van (privé)-contacten met een rechter met het oog op het beïnvloeden van zijn beslissing kan een vorm van contempt zijn.³⁴⁵ Ook het met dat doel publiceren van

335 Zie hierna uitgebreider par. 5.5.3.

336 Art. 51 lid 7 en 8 Criminal Justice and Public Order Act 1994.

337 Vgl. art. 44 e.v. Criminal Justice Act 2003.

338 Eady & Smith 2011, p. 929.

339 Vóór die tijd was omkoping een misdrijf op grond van *common law* en verschillende, deels overlappende wetten. Zie over de inhoud en totstandkoming van deze wet Raphael 2010, p. 10 e.v.

340 Art. 1-3 Bribery Act 2010.

341 Art. 11 Bribery Act 2010.

342 Vgl. Evaluation Report on the United Kingdom, adopted by the Group of States against Corruption (GRECO) at its Sixth Plenary Meeting, Strasbourg, 10-14 September 2001, zoals aangehaald in Transparency International, Global Corruption Report 2007.

343 Eady & Smith 2011, p. 929 (voetnoot 375 en 376). Zie ook enkele voorbeelden in Raphael 2010, p. 11.

344 Zie hierna meer over straffen in par. 5.5.3.

345 Eady & Smith 2011, p. 929.

bepaalde artikelen kan contempt of court opleveren, zij het dat een dergelijk handelen als een vorm van *contempt by publication* zal worden aangemerkt. Hoewel daadwerkelijke beïnvloeding van de rechter op deze wijze zelden zal kunnen worden vastgesteld, kan de intentie van beïnvloeding voldoende zijn voor strafbaarheid op grond van contempt of court.³⁴⁶ Dergelijke situaties zullen zich echter niet vaak voordoen. Het is dan ook aannemelijk dat contempt of court ook voor deze meer indirecte vormen van beïnvloeding maar zeer beperkte praktische betekenis heeft.

5.3.5.3 Jurydelicten

Optreden tegen meer indirecte vormen van beïnvloeding van juryleden is, anders dan bij de rechter, wel van grote praktische betekenis. Het bestaan van *contempt by publication* is voor een groot deel ingegeven door het belang een jury af te schermen van informatie die niet als bewijs in het strafproces wordt geproduceerd. De andere kant van de medaille is dat het juryleden niet is toegestaan om informatie over de zaak te verzamelen, bijvoorbeeld via onderzoek op internet. Nadat zij als jurylid zijn geïnstalleerd mogen zij wel de kranten lezen – om die reden is het ook van belang dat die geen prejudiciërende informatie bevatten – maar niet actief op zoek gaan naar meer informatie over de zaak. De rechter zal de juryleden daar doorgaans ook voor waarschuwen.³⁴⁷

Met de opkomst van het internet en de daardoor eenvoudige toegankelijkheid van potentieel belastende informatie, is het risico dat juryleden zich hier niet aan houden aanzienlijk toegenomen. Dit kan voortkomen uit nieuwsgierigheid of onbegrip, maar kan ook plaatsvinden met de beste bedoelingen, om goed geïnformeerd het ‘juiste oordeel’ te kunnen geven.³⁴⁸ Uit onderzoek blijkt dat dergelijk internetonderzoek inderdaad voorkomt en dat veel juryleden niet precies weten wat nu wel en niet is toegestaan.³⁴⁹ In het recente verleden zijn er dan ook zaken geweest waarin juryleden werden veroordeeld voor contempt of court.³⁵⁰ Een van de eerste was de zaak *Attorney General v Dallas*, waarin een jurylid de instructie van de rechter in de wind sloeg, informatie over de zaak op internet opzocht en dit deelde met haar medejuryleden.³⁵¹ Het ging onder meer om informatie over het justitiële verleden van de verdachte. De High Court oordeelde dat het jurylid wist van de instructie van de

346 Vgl. *Lonrho Plc, Re* [1989] 3 WLR 535, [1990] 2 AC 154.

347 *Miller & Perry* 2017, p. 124.

348 Grey 2011, p. 201; Law Commission 2012a, par. 4.17-4.32.

349 Thomas 2010, p. 40-43 en Thomas 2013, p. 488-490.

350 Ook denkbaar is dat wel een veroordeling wordt vernietigd omdat de jury mogelijk dergelijke informatie heeft gezien, maar het niet tot een contempt procedure komt, zie bijv. *Thakrar* [2008] EWCA Crim 2359, [2009] Crim.L.R. 357 en *R v Karakaya* [2005] EWCA Crim 346, [2005] 2 Cr.App.R. 5, [2005] Crim.L.R. 574.

351 *Att Gen v Dallas* [2012] EWHC 156 (Admin), [2012] 1 WLR 991.

rechter, deze bewust niet opvolgde en daarmee een risico op belemmering of beïnvloeding van de procedure had gecreëerd. In zaken daarna heeft de High Court bepaald dat, om in dergelijke gevallen te kunnen optreden op grond van contempt of court, moet worden vastgesteld dat het jurylid een gedraging heeft verricht waardoor een reëel risico op beïnvloeding van de procedure is ontstaan, en daartoe ook het opzet had.³⁵² Daarvan was in ieder geval sprake in een zaak waarin iemand, als jurylid in een zaak rondom seksueel misbruik, de volgende bericht op zijn Facebookprofiel had geplaatst: 'Wooooow I wasn't expecting to be in a jury deciding a paedophile's fate, I've always wanted to fuck up a paedophile & now I'm within the law!'³⁵³ Ook bij het opzoeken van informatie over de zaak op internet zal dit al snel het geval zijn.

Mede vanwege de gebleken onduidelijkheden adviseerde de Law Commission naar aanleiding van haar onderzoek naar contempt of court om *juror misconduct* als een aparte strafbepaling in de wet op te nemen.³⁵⁴ Inmiddels is een strafbaarstelling van het opzoeken van informatie als zodanig in de wet opgenomen. De artikelen 20A tot 20C van de Juries Act 1974 stellen strafbaar het opzoeken van informatie buiten de rechtszaak om, alsook het delen van dergelijke informatie met medejuryleden.³⁵⁵ Er kan – net als voor contempt – een maximale gevangenisstraf van twee jaar worden opgelegd, maar de gewone procedure van vervolging op *indictment* is van toepassing, inclusief het recht op juryberechting.³⁵⁶

Een andere vorm van jurycontempt is het schenden van het geheim van het juryberaad. Om tot een juiste uitkomst te kunnen komen is het van belang dat juryleden tijdens hun beraadslagingen alles kunnen zeggen, zonder bang te hoeven zijn dat dit naar buiten komt.³⁵⁷ Bovendien speelt mee dat jurybeslissingen onherroepelijk zijn en voorkomen moet worden dat discussies kunnen ontstaan over de beraadslaging en daarmee over de eerlijkheid van het proces. Om die reden zijn dergelijke juryontboezemingen in principe ook niet bruikbaar als bewijs in een eventuele *retrial*.³⁵⁸ Hoewel het beginsel van vertrouwelijkheid al lang als een essentiële waarborg voor een juryproces wordt gezien, was een schending hiervan onder de *common law* geen contempt of court. Belangrijkste reden daarvoor was dat niet gezegd kon worden dat

352 Att Gen v Davey and Att Gen v Beard [2013] EWHC 2317 (Admin), [2013] All ER (D) 391 (Jul). Zie ook Attorney General v Fraill [2011] EWHC 1629 (Admin), [2011] 2 Cr.App.R. 21.

353 Att Gen v Davey and Att Gen v Beard [2013] EWHC 2317 (Admin), [2013] All ER (D) 391 (Jul).

354 Law Commission 2013, par. 2.18-2.20.

355 Ingevoerd bij art. 71 tot 74 van de Criminal Justice and Courts Act 2015.

356 Een en ander zoals werd aanbevolen door de Law Commission. Zie voor uitgebreidere beschouwingen Law Commission 2013, par. 3.78 e.v.

357 Vgl. Att Gen v. Seckerson [2009] EWHC 1023 (Admin), [2009] E.M.L.R. 20, onder 50-52. Zie ook Ferguson 2006, p. 186-187.

358 Law Commission 2012a, par. 3.14 en Eady & Smith 2011, p. 979-987.

zo'n schending – nadat reeds een vonnis was gewezen – een belemmering van de rechtsgang opleverde.³⁵⁹ De wetgever achtte dit onwenselijk en zorgde bij de invoering van de CCA 1981 voor een aparte strafbaarstelling (artikel 8 CCA 1981). Sindsdien zijn verschillende veroordelingen gevolgd.³⁶⁰ Ook derden die vertrouwelijke informatie van een jurylid verspreiden of publiceren zijn strafbaar.³⁶¹

Inmiddels is artikel 8 CCA 1981 vervangen door artikel 20D tot 20G Juries Act 1974.³⁶² De aanleiding was het advies van de Law Commission, die het onder meer nodig achtte om een strafuitsluitingsgrond in te voeren voor het naar buiten brengen van vertrouwelijke informatie met het doel een gerechtelijke dwaling te voorkomen. Bovendien zou een afzonderlijke strafbaarstelling, ter vervanging van de contempt-bepaling van artikel 8 CCA 1981, ervoor zorgen dat de gewone strafvorderlijke procedure van toepassing is.³⁶³ Er was, volgens de Law Commission, geen goede reden om tegen dit soort gedragingen op te treden via de, met minder waarborgen omgeven, contempt-procedure.³⁶⁴ Dat advies is zoals gezegd gevolgd. Er zijn enkele gedetailleerd omschreven excepties ingevoerd, terwijl het strafmaximum gelijk is gebleven (twee jaar gevangenisstraf).³⁶⁵ In de 'Juror Misconduct'-richtlijn van de CPS is neergelegd dat in dergelijke gevallen steeds voor een vervolging op grond van de betreffende artikelen uit de Juries Act 1974 wordt gekozen.³⁶⁶ Wanneer een rechter gedurende het proces signalen krijgt dat er mogelijk sprake is van strafbare gedragingen van juryleden, dan dient hij de Attorney General in te schakelen om de zaak verder te laten onderzoeken. Alleen in gevallen van strafbaar gedrag door juryleden dat niet onder de Juries Act 1974 valt, zoals een *contempt in the face of the court*, kan de rechter nog optreden op grond van zijn contempt-bevoegdheid onder *common law*.³⁶⁷

5.3.5.4 Niet-naleving van een gerechtelijk bevel (*civil contempt*)

Het niet-naleven van een door de rechter gegeven bevel is een typische vorm van de zogenoemde *civil contempt*, waarbij het instrument van contempt veelal meer het karakter van een dwangmaatregel dan van bestraffing kent.³⁶⁸ Deze vorm van contempt doet zich vooral voor in civiele zaken. Te denken valt aan het niet-naleven van omgangsregelingen en het niet-uitvoeren van opdrach-

359 Att Gen v New Statesman and Nation Publishing Co [1981] QB 1.

360 Zie bijv. Att Gen v Pardon [2012] EWHC 3402 (Admin).

361 Att Gen v Associated Newspapers Ltd [1994] 2 AC 238.

362 Ingevoerd bij art. 74 van de Criminal Justice and Courts Act 2015.

363 Law Commission 2013, par. 4.27, 4.49, 4.71 en 4.79.

364 Law Commission 2013, par. 4.62.

365 Art. 20E-20F resp. 20D lid 2 Juries Act 1976.

366 Guideline Juror Misconduct Offences, raadpleegbaar via www.cps.gov.uk.

367 Zie over de volgen stappen Criminal Practice Direction 2015, Part 26 onder M.

368 Zie uitgebreider par. 4.3.

ten tot het verstrekken van bepaalde informatie in faillissementsprocedures.³⁶⁹ In strafzaken heeft *civil contempt* maar een beperkte functie. Er bestaat in ieder geval geen algemene bevelsbevoegdheid van de strafrechter die met *civil contempt* wordt afgedwongen. Dat heeft niet in de laatste plaats te maken met het feit dat niet de rechter maar de partijen in het adversaire strafproces bepalend zijn voor de omvang en invulling van de rechtsstrijd. Wel is in de afgelopen jaren een ontwikkeling gaande waarbij de CPS in meer of mindere mate de (inquisitoire) verplichting krijgt om ook ontlastend bewijs te verzamelen en aan de verdediging ter beschikking te stellen (*disclosure*). Ook de verdediging zal tijdig kenbaar moeten maken welke verdedigingslijn wordt gevoerd en op welke bewijsmiddelen een beroep zal worden gedaan.³⁷⁰ Het is nog geen uitgemaakte zaak op welke wijze de naleving van dergelijke verplichtingen kan worden afgedwongen, of hoe de rechter moet reageren wanneer een procespartij in gebreke blijft.³⁷¹ Het wordt als ongepast gezien wanneer de rechter de contempt-procedure gebruikt of daarmee dreigt, wanneer niet wordt voldaan aan verplichtingen in het kader van de procesvoorbereiding.³⁷² Dat betekent niet dat de rechter geen gevolgen kan verbinden aan een nalatige of lakse proceshouding. De Criminal Procedure Rules bepalen dat de rechter onder meer een zogenoemde *cost order* kan uitvaardigen of een andere sanctie kan toepassen.³⁷³ Zo kan in het nadeel van de verdachte rekening worden gehouden met zijn nalatigheid of die van zijn raadsman.³⁷⁴ In het geval van de aanklager kan in sommige gevallen bewijsmateriaal buiten beschouwing worden gelaten.³⁷⁵ Als sprake is van zeer ernstige verwijtbaarheid kan een zaak worden beëindigd op grond van *abuse of process* (zie daarover uitgebreider paragraaf 5.4.4). Bovendien kan een klacht worden ingediend bij het toepasselijke tuchtorgaan.³⁷⁶

In bepaalde gevallen zal het niet opvolgen van een bevel van de strafrechter wel een (*civil*) contempt of court kunnen opleveren. Hoewel het opleggen van

369 Zie voor een uitgebreide bespreking Miller & Perry 2017, p. 452-517.

370 Zie ook par. 5.2.2.4.

371 Leveson 2015, p. 53-55; Denyer 2008, p. 784-792.

372 R v Rochford [2010] EWCA Crim 1928, [2011] 1 Cr.App.R. 127. Zie ook Garland & McEwan 2012, p. 238-239.

373 Rule 3.5 sub 6 van de Criminal Procedure Rules 2015 geeft de volgende sancties:

'If a party fails to comply with a rule or a direction, the court may –
(a) fix, postpone, bring forward, extend, cancel or adjourn a hearing;
(b) exercise its powers to make a costs order; and
(c) impose such other sanction as may be appropriate.

Zie over kostenveroordelingen verder par. 5.4.5.

374 Art. 11 Criminal Procedure and Investigations Act 1996. De rechter kan in bepaalde gevallen ook bepaalde consequenties trekken (*draw adverse inferences*) uit de late verstrekking van stukken (zie art. 11 sub 5 en 20 van de Criminal Procedure and Investigations Act 1996).

375 Zie art. 78 van de Police and Criminal Evidence Act 1984. Het toepasselijke criterium is dan dat 'the admission of the evidence would have such an adverse effect on the fairness of the proceedings that the court ought not to admit it'.

376 Zie ook par. 5.3.4.2.

verplichtingen aan de verdachte gelet op het *nemo tenetur*-beginsel problematisch kan zijn, is het zonder meer mogelijk om hem – net als in Nederland – te verplichten zijn zitting bij te wonen. Zoals reeds hiervoor bleek kan, bij niet verschijning na een daartoe strekkend door de rechter gegeven bevel, een veroordeling voor contempt volgen.³⁷⁷ Ook kan de verdachte door de rechter worden bevolen om zich te onthouden van bepaalde gedragingen, zoals het vervreemden van goederen waarop beslag is gelegd.³⁷⁸ Het handelen in strijd met een dergelijke *restraint order* levert contempt of court op.³⁷⁹ Bovendien kan sprake zijn van contempt wanneer iemand niet voldoet aan de verplichting bepaalde informatie te leveren. Het gaat daarbij meestal om derden die in een proces relevant geachte informatie beschikbaar moeten stellen.³⁸⁰ Hoewel ook het als getuige weigeren te antwoorden na een daartoe strekkend bevel van de rechtbank als een vorm van *civil contempt* zou kunnen worden gezien, is thans algemeen aanvaard dat dit een *criminal contempt* oplevert.³⁸¹ Verder is het wel voorgekomen dat met *civil contempt* werd opgetreden in geval van herhaalde overtreding van een strafbepaling, waarbij de op te leggen straffen zo laag waren dat de overtreders daarmee niet tot naleving werden bewogen (veelal in de sfeer van de ordeningswetgeving).³⁸² Tot slot levert ook de niet-naleving van (tijdelijke) publicatieverboden een vorm van *civil contempt* op.³⁸³

5.3.5.5 Contempt in verschillende wetten

Tot slot moet worden vermeld dat in verschillende wetten bepalingen zijn opgenomen waarin allerlei uiteenlopende gedragingen als een vorm van contempt of court wordt aangemerkt, soms naast strafbaarheid uit hoofde van die specifieke wet. Zo is het een contempt om in het kader van een gerechtelijke procedure op te treden, bijvoorbeeld als advocaat, zonder te beschikken over de vereiste bevoegdheid.³⁸⁴ Het belemmeren van onderzoek kan in bepaalde gevallen eveneens als een contempt worden behandeld. Het gaat daarbij vaak om onderzoeken in het kader van (administratief) toezicht.³⁸⁵ Ook het niet-verschaffen van informatie of het niet-verschijnen als getuige in een

377 R v Santiago [2005] EWCA Crim 556, [2005] 2 Cr.App.R. 366.

378 Op grond van de Proceeds of Crime Act 2002.

379 Bijv. R v Baird [2011] EWCA Crim 459, [2011] 2 Cr.App.R. 78.

380 De rechter kan bepaalde bevelen uitvaardigen (o.a. *investigation orders* en *production orders*), veelal aan derden, om informatie of bewijsmateriaal te produceren, vgl. art. 18A Criminal Appeal Act 1995 en Rule 47.58 van de Criminal Procedure Rules 2015.

381 Miller & Perry wijzen er in deze context op dat het onderscheid niet altijd logisch is, Miller & Perry 2017, p. 48-49.

382 Daarbij werd aan de overtreders eerst een *injunction* opgelegd, waarvan de niet-naleving *civil contempt* opleverde, bijv. Att Gen v Chaudry [1971] 3 All ER 938, zie ook Miller & Perry 2017, p. 455-456.

383 Miller & Perry 2017, p. 478-482.

384 Art. 14 Legal Services Act 2007.

385 Zie bijv. art. 18, 221 en 305 Financial Services and Markets Act 2000.

dergelijke procedure wordt soms als een vorm van contempt beschouwd.³⁸⁶ De wettelijke regeling is in die gevallen nodig omdat het niet-voldoen aan opdrachten van zulke instanties niet automatisch contempt of court oplevert. Voor een uitgebreider overzicht van de verschillende wetten wordt verwezen naar het Consultation Paper van de Law Commission.³⁸⁷

5.4 VERWANTE VERSCHIJNSELEN

In het voorgaande kwam naar voren dat contempt of court een veelomvattend instrument is dat nog altijd een belangrijke rol vervult bij het waarborgen van een goede rechtspleging in Engeland en Wales. Toch is het bij lange na niet het enige middel om een juist verloop van een strafproces te garanderen. Het Engelse straf(proces)recht kent allerlei mogelijkheden om tegen verschillende vormen van obstructie op te treden. In Blackstone's Criminal Law, een veel gebruikt standaardwerk over het Engelse straf(proces)recht, worden deze feiten geclassificeerd als *offences against the administration of justice*.³⁸⁸ Deze feiten zijn deels neergelegd in wettelijke bepalingen, maar zijn soms ook (alleen) gebaseerd op *common law*. Ook is er sprake van overlap tussen deze bepalingen en contempt of court.³⁸⁹ Omdat deze instrumenten contempt of court aanvullen en soms (deels) vervangen, worden de meest belangrijke kort uitgewerkt, zodat een volledig beeld ontstaat van het palet aan beschikbare maatregelen (paragraaf 5.5.1 en 5.5.2). Daarnaast komen in deze paragraaf nog enkele andersoortige verschijnselen aan bod, die ieder op hun eigen manier verwant zijn aan contempt of court. Achtereenvolgens komen aan de orde: *defamation* (de civiele variant van belediging of smaad, paragraaf 5.4.3), *abuse of process* (paragraaf 5.4.4), de *wasted cost order* (paragraaf 5.4.5) en de parlementaire *sub judice*-regel (paragraaf 5.4.6).

5.4.1 *Perverting the course of justice*

Het misdrijf van *perverting the course of justice*, te vertalen als belemmering van de rechtsgang, is een *common law*-delict dat voor het eerst als zodanig werd erkend in een uitspraak uit 1891.³⁹⁰ Het is een misdrijf dat alleen op *indictment* kan worden vervolgd en waarvoor een (niet-gemaximeerde) boete of een levenslange gevangenisstraf kan worden opgelegd.³⁹¹ Voor een veroordeling

386 Bijv. Schedule 1, art. 7 van de Transport Act 2000.

387 Law Commission 2012a, appendix F.

388 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, onder B14.

389 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 835.

390 R v Vreones [1891] 1 QB 360, CCR.

391 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 833.

is vereist dat sprake is van een handelen dat erop is gericht de rechtspleging te belemmeren.³⁹² Deze omschrijving omvat een groot aantal gedragingen dat deels ook in aparte wettelijke strafbepalingen is vastgelegd, zoals het verstrekken van valse informatie of het valselijk beschuldigen van anderen,³⁹³ het beïnvloeden van juryleden,³⁹⁴ het verhullen dat een misdrijf is gepleegd,³⁹⁵ of het verbergen van iemand die door justitie wordt gezocht.³⁹⁶ In oude rechtspraak is ook bepaald dat de publicatie van informatie die een eerlijk proces kan belemmeren, als een vorm van *pervverting the course of justice* kan worden aangemerkt.³⁹⁷ Met de inwerkingtreding van de Contempt of Court Act 1981 valt thans in dergelijke gevallen eerder een vervolging wegens contempt te verwachten. Ook op andere punten vertonen beide delicten overeenkomsten en overlappen zij deels. Het meest belangrijke verschil is dat contempt of court ziet op een gerechtelijke procedure (*court proceedings*), terwijl het delict van *pervverting the course of justice* ruimer is en ook betrekking heeft op de periode voorafgaand (bijvoorbeeld vóór en tijdens het opsporingsonderzoek) en ná gerechtelijke procedures.³⁹⁸

Bij veel van dergelijke gedragingen kan de CPS ook kiezen voor vervolging op grond van een wettelijke strafbepaling. Zo is er een afzonderlijk misdrijf voor het behulpzaam zijn bij het ontlopen van een aanhouding of strafvervolging,³⁹⁹ en weer een andere bepaling voor hulp bij de ontsnapping en het verbergen van een ontsnapte gevangene.⁴⁰⁰ Voor het doen van valse aangifte of het anderszins verstrekken van onjuiste informatie aan de politie kan het delict *wasting police time* worden ingeroepen.⁴⁰¹ Veelal vereist de wettelijke strafbepaling bewijs voor een aantal specifieke bestanddelen, of is slechts toepasselijk in limitatief voorgeschreven gevallen. De algemene bepaling van *pervverting the course of justice* kan dan worden gebruikt om eventuele bewijsproblemen te omzeilen.⁴⁰² Bovendien is er geen wettelijk maximum aan de straf die voor *pervverting the course of justice* kan worden opgelegd. Er kunnen dan ook behoorlijke straffen worden opgelegd, variërend van enkele maanden tot

392 Archbold & Richardson 2018, Chapter 28, Part I, Section A.

393 R v Rowell [1978] 1 All ER 665.

394 Mickleburgh [1995] 1 Cr.App.R 297.

395 R v Wilde [1960] Crim.L.R. 116.

396 R v Thomas [1979] QB 326.

397 R v Fisher (1811) 2 Camp. 563; R v Tibbits and Windust [1902] 1 K.B. 77.

398 Eady & Smith 2011, p. 897; R v Rafique [1993] QB 843; R v Cotter [2002] EWCA Crim 1033, [2003] QB 951.

399 Art. 4 Criminal Law Act 1967.

400 Art. 39 Prison Act 1952.

401 Art. 5 lid 2 Criminal Law Act 1967. Gelet op de maximumstraf van 6 maanden gevangenisstraf is deze bepaling toegesneden op de minder ernstige gevallen. Zie ook de CPS Guidance for Charging Pervverting the Course of Justice and Wasting Police Time in Cases involving Allegedly False Allegations of Rape and/or Domestic Abuse onder 32-33.

402 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 835; Archbold & Richardson 2018, Chapter 28, Part I, Section B.

enkele jaren gevangenisstraf, met uitschieters naar tien tot twaalf jaar in gevallen van ernstige bedreiging van getuigen.⁴⁰³ Regels of richtlijnen die voorschrijven wanneer welke strafbepaling is aangewezen als een gedraging onder meerdere strafbepalingen kan worden gebracht, zijn niet voorhanden. Wel zal, met het oog op de voorzienbaarheid, terughoudend moeten worden omgesprongen met het brengen van nieuwe gedragingen onder de paraplu-bepaling van *perverting the course of justice*.⁴⁰⁴ Wanneer bepaalde gedragingen ook contempt of court kunnen opleveren, is het doorgaans aan de rechter om te beslissen of hij deze feiten afhandelt in een contempt-procedure, of dat hij de zaak verwijst naar de CPS voor het initiëren van een vervolging wegens een ander strafbaar feit.⁴⁰⁵

5.4.2 *Perjury* (meineed)

Het afleggen van een valse verklaring onder ede ter zitting is zonder meer een vorm van contempt of court. Niettemin kent het delict van meineed (*perjury*) sinds jaar en dag een aparte wettelijke strafbepaling. Artikel 1 *Perjury Act 1911* stelt strafbaar het als getuige of tolk opzettelijk afleggen van een valse verklaring in een gerechtelijke procedure. Het moet gaan om een verklaring die van belang is in de procedure (*'a statement material in that proceeding'*) en de verdachte moet ofwel weten dat de verklaring vals is, ofwel niet geloven in de waarheidsgetrouwheid ervan. Opvallend genoeg is niet vereist dat komt vast te staan dat de verklaring zelf vals is.⁴⁰⁶

Meineed kan worden gepleegd in rechtszaken maar ook in semi-juridische procedures, zolang als de getuigen onder ede worden gehoord (artikel 1 lid 2 *Perjury Act 1911*).⁴⁰⁷ In strafzaken worden alle getuigen onder ede gehoord, ook de verdachte wanneer hij ervoor kiest om in zijn zaak als getuige op te treden. Hoewel strikt genomen vrijwel iedere verdachte die een ontkennende verklaring aflegt en vervolgens wordt veroordeeld, voor meineed zou kunnen worden vervolgd, gebeurt dat niet. Andersom kan het in uitzonderlijke omstandigheden wel voorkomen dat een verdachte wordt vrijgesproken, onder meer op basis van zijn eigen verklaring, maar daarna wordt vervolgd wegens meineed omdat op grond van nieuw bewijs is gebleken dat hij niet de waarheid heeft verklaard.⁴⁰⁸ Een veroordeling voor meineed vergt in ieder geval meer dan de verklaring van één getuige (artikel 13 *Perjury Act 1911*). Het

⁴⁰³ R v Jones [2008] 2 Cr.App.R. (S) 420, zie voor een overzicht Archbold & Richardson 2018, Chapter 28, Part I, Section G.

⁴⁰⁴ R v Kenny [2013] QB 896.

⁴⁰⁵ R v S [2008] EWCA Crim 138, [2008] Crim.L.R. 716.

⁴⁰⁶ Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 827.

⁴⁰⁷ Zie ook art. 16 Evidence Act 1851.

⁴⁰⁸ Vgl. R v Z [2000] AC 483 en Ormerod, Murphy & Phillips, 2015, p. 827.

enkele feit dat een getuige verschillende, onderling tegenstrijdige verklaringen heeft afgelegd is nog niet voldoende voor een veroordeling wegens meeneed.⁴⁰⁹ Ook het aanzetten tot, uitlokken van of behulpzaam zijn bij het plegen van meeneed is strafbaar (artikel 7 Perjury Act 1911).

Anders dan in Nederland bestaat er geen speciale procedure om direct in te grijpen wanneer een verdenking van meeneed rijst tijdens het afleggen van een verklaring.⁴¹⁰ Sterker nog, in de rechtspraak is uitgemaakt dat het juist niet de bedoeling is dat getuigen worden 'bedreigd' met een meeneedprocedure zolang de procedure waarin zij getuigen nog loopt.⁴¹¹ Meeneed is alleen vervolgbaar op *indictment* en er kan een maximale gevangenisstraf van zeven jaar en/of een geldboete worden opgelegd.⁴¹² In de praktijk worden straffen opgelegd variërend van enkele maanden tot vier jaar. Een relevante factor bij de bepaling van de hoogte van de straf is de ernst van de feiten in relatie waarmee de meeneed wordt gepleegd.⁴¹³

In de artikelen 1A tot en met 6 van de Perjury Act 2011 zijn ook enkele andere vormen van valsheid strafbaar gesteld, zoals het gebruik van valse schriftelijke verklaringen in bepaalde procedures. Op het gebruik van valse schriftelijke verklaringen in strafzaken staat een maximale gevangenisstraf van twee jaar en/of een geldboete.⁴¹⁴

5.4.3 Defamation (smaad)

Waar in Nederland de delicten van belediging en smaad een algemene grens vormen voor de toelaatbaarheid van uitlatingen,⁴¹⁵ ligt dat in Engeland en Wales enigszins anders. Hoewel vroeger wel verschillende varianten van strafbare smaad bestonden, zijn die in 2009 afgeschaft.⁴¹⁶ De *criminal libel*-bepalingen waren al lange tijd in onbruik geraakt, omdat strafvervolgning onverenigbaar werd geacht met het recht op vrijheid van meningsuiting.⁴¹⁷ Smaad (*defamation*) is daarom thans alleen nog een onrechtmatige daad waartegen met een civiele procedure kan worden opgekomen en kent twee varianten: *slander*, waarbij het gaat om mondelinge of anderszins tijdelijke uitlatin-

409 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 827.

410 Zie over de Nederlandse regeling par. 6.4.1.2.

411 R v Newcastle upon Tyne Magistrates' Court ex parte Still (1997) C.L.Y. 86.

412 Art. 1 lid 1 Perjury Act 1911, zie ook art. 17 jo. Schedule 1, art. 14 Magistrates' Court Act 1980.

413 Vgl. R v Cunningham [2007] 2 Cr.App.R. (S) 446; R v Wittekind [2010] EWCA Crim 646; Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 825.

414 Art. 89 Criminal Justice Act 1967 en art. 206 Magistrates' Court Act 1980.

415 Zie hierna par. 6.2.1.

416 Afgeschaft met art. 73 Coroners and Justice Act 2009.

417 Zie de wetsgeschiedenis leidend tot de afschaffing, HL Deb 18 May 2009 c.1246 (via www.publications.parliament.uk).

gen, en *libel*, waaronder alle schriftelijke en op andere wijze permanente uitlatingen, zoals beeld- of geluidsopnamen, worden geschaard.⁴¹⁸ De Defamation Act 2013 geeft een negatieve definitie van het begrip *defamation*: 'A statement is not defamatory unless its publication has caused or is likely to cause serious harm to the reputation of the claimant' (artikel 1 lid 1 Defamation Act 2013). In de rechtspraak is ook een met laster vergelijkbare variant ontwikkeld, de zogenoemde *malicious falsehood*.⁴¹⁹

Hoewel de wet niet als eis stelt dat het gaat om publiekelijke aantijgingen, zal daarvan al snel sprake moeten zijn om te kunnen spreken van uitlatingen die '*serious harm*' kunnen toebrengen. Er zijn bovendien verschillende verweren mogelijk, zoals een beroep op de juistheid van de beledigende uitlating.⁴²⁰ In relatie tot strafzaken is het op grond daarvan in ieder geval onproblematisch om te rapporteren over een verdenking of een lopend opsporingsonderzoek.⁴²¹ Publicaties over het strafrechtelijk verleden van een persoon kunnen onder omstandigheden wel een onrechtmatige daad opleveren.⁴²²

Met het oog op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer kunnen ook zogenoemde *gagging orders* worden uitgevaardigd. Met dit soort orders kan de rechter, op verzoek van een partij, de publicatie van bepaalde informatie verbieden. Het gaat daarbij vaak om privacygevoelige informatie van bekende personen. Veel besproken voorbeelden zijn het verbod op publicatie van de naam van een voormalig Brits voetballer die een buitenechtelijke affaire zou hebben gehad, en de seksuele escapades van de partner van een beroemde zanger.⁴²³ In bepaalde gevallen kan ook om een zogenoemde *super-injunction* worden gevraagd, op grond waarvan het zelfs verboden is te publiceren over het feit dat er een publicatieverbod is uitgevaardigd. *Gagging orders* zijn controversieel, omdat het de Engelse media onder het bereik van de contempt of court law brengt en daarmee blootstelt aan strafvervolging, waar buitenlandse media ongehinderd over de affaires kunnen publiceren.⁴²⁴ In strafzaken kunnen eveneens *gagging orders* worden uitgevaardigd, bijvoorbeeld om de anonimiteit van minderjarige verdachten te waarborgen.⁴²⁵

418 McBride & Bagshaw 2015, p. 562.

419 Dunlop v Maison Talbot (1904) 20 T.L.R. 579. Een meer recent voorbeeld is de zaak Khodaparast v Shad [2001] 1 WLR 126, waarin het ging om gemanipuleerde pornografische plaatjes met daarin de foto van het slachtoffer gekopieerd.

420 Een *truth*-verweer, zie art. 2 lid 4 Defamation Act 2013.

421 Lewis v Daily Telegraph Ltd (1964) AC 234.

422 Vgl. art. 4 lid 1 en 8 Rehabilitation of Offenders Act 1974.

423 Het betrof de buitenechtelijke affaire van Ryan Giggs en de zogenoemde '*threesome affair*' van de echtgenoot van Elton John, zie voor die uitspraak PJS v News Group Newspapers Ltd [2016] UKSC 26, [2016] 2 WLR 1253. Zie verder Aliusman 2011, p. 64-66.

424 Vgl. 'Why the English media could go to jail for reporting on the olive oil trysts of Elton John's husband', *National Post*, 11 april 2016.

425 Zie ook par. 5.3.3.5.

Defamation-procedures zijn erg kostbaar, mede in verband met het feit dat de in het ongelijk gestelde partij kan worden veroordeeld in de proceskosten.⁴²⁶ Dat is een van de redenen dat de rol van de *defamation*-regelgeving als (extra) waarborg voor een goede strafrechtspleging zeer beperkt is. Een andere belangrijke reden daarvoor is de ruime bescherming van de regelgeving rondom *contempt by publication*.⁴²⁷ *Defamation* is daarom vooral waardevol als (civielrechtelijk) instrument ter bescherming van de privacy, waarbij met behulp van een *gagging order* een dreigende privacyschending kan worden voorkomen. Ook is het een enkele keer voorgekomen dat een rechter een *defamation*-procedure heeft aangespannen om schadevergoeding te krijgen voor ernstige, onterechte kritiek.⁴²⁸

5.4.4 *Abuse of process*

Een belangrijk onderdeel van het Engelse strafprocesrecht is de mogelijkheid om een vervolging wegens *abuse of process* (misbruik van procesrecht) op te schorten of te beëindigen. Het is in het kader van dit onderzoek een interessant leerstuk dat enige aandacht verdient. In de eerste plaats omdat misbruik van procesrecht een fenomeen is dat net als de typische contempt-delicten wordt gezien als een vorm van obstructie van de rechtsgang. Ten tweede wordt het leerstuk van *abuse of process* in Engeland, net als contempt of court, beschouwd als een inherente bevoegdheid van de gerechten om aanhangige processen te reguleren en om te voorkomen dat de rechtspleging wordt misbruikt. Het dient, met andere woorden, ter waarborging van de '*integrity*' van de rechtsgang.⁴²⁹ *Abuse of process* wordt wel omschreven als het gebruik maken van een procedurele bevoegdheid voor een ander doel dan waarvoor deze is bedoeld.⁴³⁰ In strafrechtelijke context heeft het echter een ruimere betekenis en ziet het voornamelijk op de mogelijkheid een vervolging voortijdig te beëindigen wanneer het om verschillende redenen oneerlijk is om de verdachte te berechten. Het is in de rechtspraak omschreven als '*something so unfair and wrong with the prosecution that the court should not allow a prosecutor to proceed with what is, in all other respects, a perfectly supportable case*'.⁴³¹ Omdat het uitgangspunt is dat de vervolgingsbeslissing bij de Crown Prosecution Service ligt, mag de rechter slechts in zeer uitzonderlijke gevallen ingrij-

426 McBride & Bagshaw 2015, p. 543.

427 Zie over die samenhang ook Carey e.a. 2010, p. 31-70.

428 Eady & Smith 2011, p. 409. Zie bijv. 'Lord Justice Sedley', *The Daily Telegraph*, 9 maart 2011.

429 Ashworth & Redmayne 2010, p. 271-272.

430 R v Leeds Crown Court ex parte Wardle, sub 92 en 155.

431 Hui Chi-Ming v R [1992] 1 AC 34, PC.

pen.⁴³² Het is in zoverre een uiterst middel om de integriteit van de rechtsgang te bewaken en heeft in strafzaken dan ook uitsluitend betrekking op de aanklager.⁴³³ Het is dus niet bedoeld als een algemeen instrument om op te kunnen treden wanneer processuele middelen worden aangewend voor een ander doel dan waarvoor deze zijn bedoeld.

Een verzoek om de procedure te beëindigen (*stay of proceedings*) wegens *abuse of process* moet door de verdediging worden gedaan voordat de zitting aanvangt en wordt behandeld op een *pre-trial hearing*, tenzij pas op de zitting duidelijk wordt dat er redenen zijn om dergelijk misbruik aan te nemen.⁴³⁴ In die gevallen kan ook na het presenteren van bewijs nog worden beslist om de procedure op deze grond te beëindigen.⁴³⁵

In grote lijnen kan worden gezegd dat een beëindiging van het proces vanwege misbruik zich kan voordoen in twee situaties: wanneer de verdachte geen eerlijk proces meer kan krijgen, en wanneer het op andere gronden oneerlijk is ten opzichte van de verdachte het proces doorgang te laten vinden en wel in die mate dat het voortzetten van een proces strijdig is met het publieke belang van een integere strafrechtpleging.⁴³⁶ Bij gevallen waarin het recht op een eerlijk proces in het gedrang komt kan worden gedacht aan de situatie waarin onherstelbaar nadeel is ontstaan doordat de politie ten onrechte bewijsmateriaal heeft vernietigd of heeft nagelaten bewijsmateriaal veilig te stellen.⁴³⁷ Ook kan de verdachte door een lang tijdsverloop ernstig in zijn verdediging worden geschaad, bijvoorbeeld in misbruikzaken waarin pas na vele jaren aangifte wordt gedaan en het voor een verdachte niet of nauwelijks meer mogelijk is om tegenbewijs aan te dragen.⁴³⁸ Gevallen van uitlokking bevinden zich op de grenslijn. Bij uitlokking kan het recht op een eerlijk proces worden aangetast, maar er zijn ook meer principiële redenen

432 Choo 2008, p. 9-11 en 18-19. Choo onderscheidt onder meer gevallen van dubbele vervolging, uitlokking, vernietigd/verdwenen bewijsmateriaal, toezeggingen (opgewekt vertrouwen), schendingen van de redelijke termijn en zeer laakbaar gedrag van de opsporingsdiensten.

433 Sprack 2012, p. 318. Het is niettemin ook een begrip dat wordt gebruikt in het civiele recht. Hoewel het niet is gedefinieerd in de Civil Procedure Rules is het in de rechtspraak wel uitgelegd als 'using that process for a purpose or in a way significantly different from its ordinary and proper use' (Att Gen v Barker [2000] 1 FLR 759). Ook in civiele procedures kan een zaak worden beëindigd wanneer sprake is van *abuse of process*. Het gaat in die gevallen om zaken waarin van misbruik kan worden gesproken omdat er bijvoorbeeld valse informatie wordt verschaft, of waarin procedures worden gevoerd die geen redelijk doel dienen. Zie bijv. art. 3.4. van de Civil Procedure Rules, en uitgebreider lecture Reed 26 oktober 2012, p. 1-18.

434 Art. 3.20 Criminal Procedure Rules 2015.

435 Sprack 2012, p. 321.

436 Ashworth & Redmayne 2010, p. 271-272.

437 Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1332-1334. Zie voor de toepasselijke criteria Dobson [2001] EWCA Crim 1606, sub 34.

438 Ashworth & Redmayne 2010, p. 276; Ormerod, Murphy & Phillips 2015, p. 1330-1332.

om uitlokking onaanvaardbaar te achten en op die grond *abuse of process* aan te nemen.⁴³⁹

Voor het beëindigen van het proces om andere redenen dan de eerlijkheid kan aanleiding zijn wanneer sprake is van een grote overschrijding van de redelijke termijn, of in gevallen van ernstige onregelmatigheden in het vooronderzoek, die niettemin geen betekenis hebben voor het recht op eerlijk proces.⁴⁴⁰ Ook een vervolging nadat eerder is toegezegd om niet te vervolgen kan onder de laatste categorie worden geschaard.⁴⁴¹ De gedachte is dat rechters ook in dergelijke gevallen de bevoegdheid moeten hebben om de integriteit van de rechtspleging te garanderen door te voorkomen dat een proces doorgang vindt.⁴⁴² Een dergelijke ultieme sanctie zou ook kunnen worden toegepast in gevallen waarin de aanklager bevelen van de rechtbank bewust niet uitvoert of opvolgt, bijvoorbeeld in geval van het niet voldoen aan de *disclosure*-verplichtingen.⁴⁴³ Omdat de wet niet in duidelijke sancties voorziet, worstelen Engelse rechters met de wijze waarop zij moeten omgaan met hun zogenoemde *case management powers* wanneer partijen niet aan hun verplichtingen (zoals het verstrekken van stukken) voldoen.⁴⁴⁴ In een zaak waarin de aanklager ernstig in gebreke bleef bij het (tijdig) verstrekken van stukken die op grond van de *disclosure*-regels hadden moeten worden verstrekt, werd het proces beëindigd in verband met *abuse of process*.⁴⁴⁵ In een andere zaak werd een vergelijkbare beslissing in hoger beroep echter vernietigd. Er was niet gebleken dat het niet-verstrekken van stukken tot gevolg had dat het proces niet meer eerlijk was verlopen. Hoewel dat, zoals hiervoor al bleek, ook niet noodzakelijk is voor *abuse of process*, moet dan wel een belangenafweging worden gemaakt die in dit geval (mede gelet op de ernst van de feiten) tot het oordeel leidde dat geen sprake was van *abuse of process*. De appelrechter riep in zijn uitspraak de Criminal Procedure Rule Committee op:

‘(...) to consider whether any other sanctions can be imposed through new Rules on those charged with the prosecution of a case, and, in the absence of any power

439 R v Looseley [2001] 4 All ER 897.

440 Ashworth & Redmayne 2010, p. 272, beschrijven twee voorbeelden: een zaak waarin een verdachte buiten de uitleveringsprocedure om was aangehouden en overgebracht naar Londen (R v Horseferry Road Magistrates’ Court, ex parte Bennett, [1994] 1 AC 42), en een zaak waarin de vertrouwelijke communicatie tussen een verdachte en zijn advocaat was afgeluisterd, overigens zonder dat dit iets relevants had opgeleverd (R v Grant, [2005] EWCA Crim 1089).

441 Sprack 2012, p. 320.

442 Crawley [2014] EWCA Crim 1028.

443 Otton 2002, p. 325.

444 Leveson 2015, p. 53-55. Zie ook par. 5.3.5.4.

445 R v Boardman [2015] 1 Cr.App.R. 33.

to provide for sanctions through new Rules, to set out whether any other steps or sanctions they consider should be taken to secure compliance with the Rules'.⁴⁴⁶

Een in het kader van dit onderzoek interessante kwestie is de mogelijkheid dat een rechter zich genoodzaakt ziet een procedure op grond van *abuse of process* aan te houden of zelfs volledig te beëindigen in verband met overvloedige media-aandacht. Het is de meest vergaande manier om een proces te beschermen tegen de onomkeerbare gevolgen van een *trial by media*. In veel van die gevallen zal die media-aandacht kunnen worden gekwalificeerd als een *contempt by publication*.⁴⁴⁷ Toch is het aan te leggen toetsingskader anders: bij contempt gaat het om de vraag naar het risico van beïnvloeding, terwijl bij *abuse of process* moet worden vastgesteld dat dit risico zich heeft verwezenlijkt en dat er bovendien sprake is van een zodanige beïnvloeding dat een eerlijk proces niet (of tijdelijk niet) meer mogelijk is.⁴⁴⁸ Aan de andere kant betekent een beëindiging van het proces vanwege *abuse of process* niet automatisch dat er ook sprake is van contempt of court. Zo kan het zijn dat de eerlijkheid in het geding is vanwege een vijandig klimaat in de samenleving en de media, en een cumulatief effect van berichtgeving in verschillende media over een langere periode. Een voorbeeld daarvan is de zaak Attorney General v MGN Ltd [1997]. Het ging om een geval van huiselijk geweld tussen een bekende televisieactrice en haar partner. De Crown Court besliste dat een eerlijk proces op grond van de enorme media-aandacht niet meer mogelijk was, maar de daaropvolgende contempt-procedure leidde niet tot een veroordeling omdat niet kon worden gezegd dat ieder afzonderlijk artikel een substantieel risico van beïnvloeding had gecreëerd.⁴⁴⁹

In deze context speelt ook de ernst van de feiten een rol. Wanneer het gaat om zeer ernstige feiten die een schok in de samenleving veroorzaken en die onvermijdelijk veel (media)aandacht trekken, zal een rechtbank minder snel genegen zijn te oordelen dat een eerlijk proces niet meer mogelijk is.⁴⁵⁰ Er zal dan eerder worden gezocht naar alternatieven zoals het uitstellen of verplaatsen van de rechtszaak naar een andere rechtbank, al dan niet in combinatie met het zorgvuldig instrueren van de jury.⁴⁵¹ Maar ook in andere zaken zal slechts tot een permanente beëindiging van de procedure worden over-

446 R v DS and TS [2015] EWCA Crim 662. Ook het optreden van de verdediging is een factor van belang. De verdediging moet zich (tijdig) hebben ingespannen om de stukken te krijgen.

447 Eady & Smith 2011, p. 285-295.

448 Att Gen v Birmingham Post and Mail Ltd [1998] 4 All ER 49, zie ook Att Gen v Guardian Newspapers Ltd [1999] E.M.L.R. 904.

449 Att Gen v MGN Ltd [1997] 1 All ER 456.

450 Vgl. R v West [1996] 2 Cr.App.R. 374, een strafzaak tegen Rosemary West, die werd verdacht van de moord op tien vrouwen.

451 Zoals bijv. in Att Gen v MGB Ltd [2009] EWHC 1645.

gegaan in tamelijk uitzonderlijke gevallen.⁴⁵² Een zodanig geval deed zich voor in een zaak waarin een uitgebreid artikel was gepubliceerd over valsemunterijpraktijken van een tweetal verdachten. Het artikel bevatte zoveel informatie over het onderzoek naar de feiten en het justitiële verleden van de verdachten dat een eerlijk proces, zelfs enkele maanden later, niet meer mogelijk zou zijn. Daarbij speelde ook mee dat de journalist had bijgedragen aan het onderzoek naar de feiten en daarom als getuige ter zitting zou worden gehoord. De kans dat de juryleden zich het artikel daardoor zouden herinneren werd als aanzienlijk ingeschat en de uitgever van de betreffende krant werd veroordeeld wegens contempt of court.⁴⁵³

De bevoegdheid om een proces wegens *abuse of process* te beëindigen kan aldus worden beschouwd als de ultieme mogelijkheid van de gerechten om een vervolging die om verschillende redenen niet meer eerlijk kan verlopen, voortijdig te beëindigen. Het is een ingrijpende bevoegdheid die slechts in uitzonderlijke gevallen zal worden ingezet. Iets vaker komt het voor dat processen tijdelijk worden stilgelegd om de eerlijkheid te garanderen. Ondanks de beperkte toepassing ervan is de mogelijkheid om een *abuse of process* aan te nemen een belangrijk machtsmiddel van de rechter om de integriteit van een strafproces te bewaken.

5.4.5 *Wasted costs order*

Een andere maatregel die het Engelse recht kent en die in verband kan worden gebracht met de waarborging van de goede rechtspleging is de zogenoemde (*wasted*) *costs order*. Die maatregel houdt in dat de rechter een procespartij – zowel de betrokkene als zijn advocaat – kan veroordelen tot betaling van kosten die met (een deel van) het proces zijn gemoeid. Die bevoegdheid is in de rechtspraak ontwikkeld en is in essentie reparatoir van aard. Tegenwoordig is de maatregel gecodificeerd en heeft het ook een deels punitief c.q. disciplinair karakter, in ieder geval waar het gaat om de kostenveroordelingen van advocaten.⁴⁵⁴

452 Zie met zoveel woorden ex parte the Telegraph Plc [1993] 1 WLR 980: 'The court should also bear in mind that the staying power and detail of publicity, even in cases of notoriety, are limited.'

453 Att Gen v Morgan [1998] E.M.L.R. 294. Een ander voorbeeld wordt gegeven door Eady en Smith: de ongepubliceerde zaak Att Gen v Associated Newspapers Ltd, 31 October 1997 (p. 1463). Zie ook Eady & Smith 2011, p. 256.

454 Brants 2001, p. 464, met verwijzing naar R and T Thew Limited v. Reeves (No.2) [1982] 1 QB 1283. Zie ook In re P (A Barrister) [2001] EWCA Crim 1728, [2002] 1 Cr.App.R 207. Van veroordeelden kan ook een deel van de kosten voor de vervolging worden gevorderd, vgl. art. 18 Prosecution of Offences Act 1985 en Schedule 7 en 8 bij de Legal Aid, Sentencing and Punishment of Offenders Act 2012.

Voor strafzaken zijn vooral artikel 19-19B van de Prosecution of Offences Act 1985 van belang.⁴⁵⁵ De te volgen procedure is verder uitgewerkt in de Criminal Procedure Rules.⁴⁵⁶ Het komt erop neer dat de rechter de mogelijkheid heeft om een procespartij te veroordelen in de kosten van de andere partij, voor zover die kosten zijn veroorzaakt door onnodig of ongepast handelen of nalaten (*'unnecessary or improper act or omission'*) in dat proces (artikel 19 Prosecution of Offences Act 1985). Daarnaast bestaat de mogelijkheid om een *wasted costs order* op te leggen aan een advocaat, dan wel deze zijn van overheidswegen te betalen vergoeding te weigeren (artikel 19A Prosecution of Offences Act 1985). Een dergelijke maatregel kan bijvoorbeeld gerechtvaardigd zijn wanneer de verdediging of de aanklager de jury zodanig op het verkeerde been zet dat een nieuw proces noodzakelijk wordt. Dat was het geval in een zaak waarin de raadsman in het slotpleidooi in strijd met de waarheid aanvoerde dat de verdachte – in tegenstelling tot het vermeende slachtoffer – geen eerdere veroordelingen had.⁴⁵⁷ Een ander voorbeeld is een situatie waarin zonder goede reden getuigen worden opgeroepen die ter zitting niet relevant blijken te zijn.⁴⁵⁸ Ook kan een *wasted costs order* worden uitgevaardigd als de advocaat verwijtbaar niet op de zitting verschijnt.⁴⁵⁹ Het neerleggen van de verdediging, ook als daardoor een proces vertraging oploopt, is in ieder geval niet zonder meer verwijtbaar.⁴⁶⁰ Vanwege het beroepsgeheim kunnen bovendien lastige kwesties ontstaan wanneer het gaat om het beoordelen van de verwijtbaarheid van de advocaat.⁴⁶¹

Bij het uitvaardigen van de ingrijpende maatregel van een *costs order* wordt een summiere procedure gevoerd voor de rechter in wiens zaak het verwijtbare handelen zich voordeed.⁴⁶² Wel dient de rechter de nodige waarborgen in acht te nemen om ervoor te zorgen dat de maatregel op de juiste wijze en niet disproportioneel wordt toegepast. Daarbij dient de betrokkene adequaat te worden geïnformeerd over het precieze verwijt en moet hij in de gelegenheid worden gesteld zijn standpunt naar voren te brengen. De rechter moet beoordelen of sprake is van een *'improper, unreasonable or negligent act or omission'*, of daardoor kosten zijn gemaakt én of het aangewezen is daarvoor een *costs*

455 Ingevoerd met art. 111 van de Courts and Legal Services Act 1990.

456 In het bijzonder art. 45.8 en 45.9 Criminal Procedure Rules 2015. Zie ook de Practice Direction (Costs in Criminal Proceedings) 2015, Part 4.

457 R v P (Barrister) (Wasted Costs Order), [2001] EWCA Crim 1728, [2001] 7 WLUK 531, [2001] Crim.L.R. 920.

458 Barristers (Wasted Costs Order: Criminal Proceedings) (No.5 of 1997), Re [1999] 7 WLUK 402. Het ging volgens de rechtbank om een *phishing expedition*.

459 Archbold & Richardson 2018, Chapter 6, Part I, Section B, onder 6.47.

460 Re Boodhoo [2007] EWCA Crim 14; [2007] 1 Cr.App.R. 32, CA. In die zaak ging het om een verdachte die niet was verschenen, terwijl de raadsman meende dat een proces buiten zijn aanwezigheid in zijn nadeel zou zijn en hij de verdachte dus niet wilde vertegenwoordigen.

461 Archbold & Richardson 2018, Chapter 6, Part I, Section B, onder 6.46.

462 Art. 4.2.5. Practice Direction (Costs in Criminal Proceedings) 2015.

order op te leggen.⁴⁶³ Het betreft een discretionaire bevoegdheid van de rechter die alleen in duidelijke gevallen van verwijtbaar handelen moet worden toegepast.⁴⁶⁴ De rechter kan een kostenveroordeling zowel op verzoek van een van de partijen als op eigen initiatief uitspreken.⁴⁶⁵ In de Criminal Procedure Rules is voorgeschreven op welke wijze de hoogte van de kosten moet worden bepaald.⁴⁶⁶

5.4.6 De *sub judice* rule in het parlement

Contempt of court strekt zich niet uit tot uitlatingen die worden gedaan in het parlement, dat wil zeggen de House of Commons en de House of Lords. De grondslag hiervoor is artikel 9 van de Bill of Rights, waarin de parlementaire immunititeit (*parliamentary privilege*) is neergelegd: 'That the freedom of speech and debates or proceedings in Parliament ought not to be impeached or questioned in any court or place out of Parliament.' Deze immunititeit heeft een ruim bereik. Het strekt zich uit tot alles wat in het kader van een parlementair debat wordt gezegd – ook door niet-parlementsleden, bijvoorbeeld in het kader van een parlementair onderzoek – en is absoluut.⁴⁶⁷ Het principiële belang van de parlementaire immunititeit kan worden verklaard uit de constitutionele verhoudingen in het Verenigd Koninkrijk. Anders dan in veel continentale stelsels heeft het parlement een vrijwel onbeperkte wetgevende macht. De grote nadruk op de soevereiniteit van het parlement valt historisch gezien te verklaren als een erfenis van de almacht van de Koning, die vanaf de zeventiende eeuw geleidelijk overging naar het parlement. Het parlementaire privilege beschermde het parlement tegen inmenging van de Koning, en later ook van de rechterlijke macht. Engelse rechters hebben traditioneel dan ook geen mogelijkheden om wetten te toetsen aan de grondwet of internationale verdragen. De laatste decennia is daarin langzaam verandering gekomen. Sinds de invoering van de Human Rights Act 1998 kan de rechter oordelen over de verenigbaarheid van wetten met het EVRM. Dit neemt niet weg dat nog altijd groot belang wordt gehecht aan de soevereiniteit van het parlement.⁴⁶⁸ Bij die constitutionele verhoudingen past dat de parlementaire uitingenvrijheid onbeperkt en niet aan rechterlijke toetsing onderhevig is. In de woorden van Lord Denning: 'It is plain that Parliament has the exclusive

463 *Re a Barrister (Wasted Costs Order)* (No1 of 1991) [1993] QB 293 [1992], 3 W.L.R. 662, [1992] 3 All ER 429. Zie ook Practice Direction (Costs in Criminal Proceedings) 2015, Part 4.

464 *Joseph Hill & Co Solicitors, Re* [2013] EWCA Crim 775, [2014] 1 WLR 786, [2013] 5 WLUK 532.

465 Art. 45.8 Criminal Procedure Rules 2015.

466 Art. 45.11-45.13 Criminal Procedure Rules 2015.

467 House of Lords, House of Commons, *Parliamentary Privilege*, First Report, 30 March 1999, raadpleegbaar via www.publications.parliament.uk.

468 Koopmans 2003, p. 15-20.

right to regulate its own proceedings. What is said or done within the walls of Parliament cannot be inquired into in a court of law.⁴⁶⁹ Omgekeerd waakt het parlement ervoor zich te zeer op het gebied van de rechterlijke macht te begeven. De terughoudend van de staatsmachten zich over elkaars zaken uit te laten valt ook te verklaren uit het feit dat er in de Britse rechtsstaat geen sprake is van een strikte scheiding der machten. Zo maakte het House of Lords tot 2009 niet alleen deel uit van het parlement, maar was het ook het hoogste rechtsprekende orgaan. Ook begeeft de Engelse rechter zich met de *common law*-rechtspraak tot op zekere hoogte op het terrein van de wetgever. Om bij het ontbreken van een duidelijke machtenscheiding het evenwicht tussen de staatsmachten niet te verstoren, kan – meer dan in een stelsel met een strikte machtenscheiding – de neiging bestaan om niet in elkaars domein te treden.⁴⁷⁰

Waar het gaat om parlementsleden vertaalt zich dit in het voorschrift dat parlementariërs zich niet uitlaten over zaken die onder de rechter zijn. Deze zogenoemde *sub judice*-regel is ontstaan aan het eind van de negentiende eeuw en is in 1963 schriftelijk vastgelegd in een parlementaire resolutie. De regel werd enkele malen aangepast en houdt thans in dat de leden van het parlement, zowel het House of Commons als het House of Lords, zich onthouden van het bespreken van zaken die onder de rechter zijn. In strafzaken is daarvan sprake vanaf het moment dat iemand formeel in beschuldiging is gesteld (*charged*), tot aan het moment dat de zaak is geëindigd met een vrijspraak of een strafoplegging. In hoger beroep is sprake van een lopende zaak vanaf het moment dat het hoger beroep is ingesteld.⁴⁷¹ De regel geldt niet onverkort wanneer wetgeving wordt besproken, hoewel dat niet betekent dat onder het mom van een zodanig debat onbelemmerd over lopende rechtszaken kan worden gesproken. Ook dan is terughoudendheid geboden.⁴⁷² Daarnaast kan de Kamervoorzitter (Lord Speaker), al dan niet op verzoek van een parlements lid, een uitzondering op de regel toestaan.⁴⁷³

De afgelopen jaren is het functioneren van de *sub judice*-regel meermaals geëvalueerd. In 1999 en 2013 werd onderzoek gedaan naar het functioneren van de parlementaire immuniteit en de *sub judice*-regel, en ook in de tussenliggende jaren waren er onderzoeken naar met de regel verband houdende

469 *Att Gen v Times Newspapers Ltd*, 1973, QB 710 at 740, 1973, 1, All ER 815 at 823.

470 Gommer 2008, p. 137-138. Zie uitgebreid over de verhouding tussen rechter en parlement Gee e.a. 2015, p. 92 e.v.

471 De *sub judice resolution* werd door de House of Commons aangenomen op 15 november 2001 en is gepubliceerd in Hansard, HC Deb 15 November 2001 vol. 34 cc 1012-21 (raadpleegbaar online). De House of Lords heeft een zelfde resolutie aangenomen op 11 mei 2000 (HL Deb 11 May 2000 vol. 612 cc 1725-34).

472 Miller & Perry 2017, p. 350.

473 Onder meer wanneer het gaat om een ministeriële beslissing of om kwesties van nationaal belang: House of Commons Procedure Committee 2005, p. 39; Notice on The *Sub judice* Rule, SN/PC/1141 (raadpleegbaar via publications.parliament.uk); Lord Lisvane 2016.

kwesties. Aanleiding daarvoor waren onder meer schandalen over frauderende parlementsleden en geruchtmakende *super-injunctions* in civiele zaken.⁴⁷⁴ Zo ontstond er commotie over een rechterlijk verbod om de identiteit te onthullen van een Britse voetballer die verwikkeld was in een rechtszaak naar aanleiding van een buitenechtelijke affaire. Omdat het verbod zich beperkte tot de traditionele media in Engeland en Wales kon de identiteit van de betrokken voetballer eenvoudig worden achterhaald via internet. Uit protest tegen deze gevolgen van het rechterlijk verbod, noemde een parlements lid de naam van de voetballer tijdens een parlementair debat. Aangezien het de media in beginsel vrij staat te citeren uit parlementaire stukken, konden zij op deze wijze het rechterlijk bevel omzeilen.⁴⁷⁵ Ondanks de vrij breed gedeelde onvrede over het gebruik van dergelijke *injunctions*, werd het handelen van de betrokken parlementariër door velen afgekeurd.⁴⁷⁶ In een kort daarvoor verricht onderzoek naar *super-injunctions* had de onderzoekscommissie onder meer geadviseerd om zeer terughoudend gebruik te maken van dergelijke verboden. Ook benadrukte zij dat de media een eigen verantwoordelijkheid hebben en publicaties van parlementaire discussies alleen toelaatbaar zijn wanneer die 'te goeder trouw' zijn.⁴⁷⁷

In de onderzoeken naar de *sub judice*-regel werd tot nog toe steeds geconcludeerd tot handhaving van de regel.⁴⁷⁸ Allereerst omdat daarmee inmenging in concrete rechtszaken wordt voorkomen, net zoals dat buiten het parlement gebeurt door de contempt-regels. De *sub judice*-regel vormt daarmee de parlementaire variant van contempt, die – gelet op het parlementaire privilege – alleen door het parlement zelf kan worden gehandhaafd. Daarnaast werd ook gewezen op het constitutionele belang van een onafhankelijke rechterlijke macht. Om het vertrouwen in de rechtspraak te bevorderen moet worden voorkomen dat de indruk kan ontstaan dat de rechter onder politieke druk staat.⁴⁷⁹ In de woorden van Lord Lisvane, jarenlang de Clerk of the House of Commons:⁴⁸⁰ '(...) the sub judice rule is not just – or even – about minimising risks of interference; it is about the House choosing not to interfere at all and preventing any perception that it is interfering.'⁴⁸¹

Met uitzondering van de genoemde controverses is de *sub judice*-regel aan betrekkelijk weinig oppositie onderhevig. Het belang van de regel wordt nog altijd algemeen aanvaard en ook de naleving ervan levert doorgaans weinig

474 HL/HC Joint Committee on Privacy and Injunctions 2012, Chapter 6.

475 Op grond van de Parliamentary Papers Act 1840.

476 'Keeping secrets in the age of tweets', *The Economist*, 26 mei 2011; Grieve 2011.

477 Committee on Super-Injunctions 2011, p. 73-76. Zie ook Miller & Perry 2017, p. 350.

478 Zie meest recent HL/HC Joint Committee on Parliamentary Privilege 2013.

479 HL Paper 43-I & HC 214-I, 1998-99, par. 192; zie ook Gommer 2008, p. 145.

480 The Clerk of the House of Commons is onpartijdig en adviseert de Kamer over constitutionele en procedurele aspecten, waaronder ook de parlementaire immuniteit. Zie www.publications.parliament.uk.

481 Lord Lisvane 2016, p. 275.

problemen op. Het is goed gebruik dat parlementariërs zich onthouden van het becommentariëren van lopende zaken, en dit wordt ook bewaakt door de voorzitter van het parlement.⁴⁸² Wanneer politici zich buiten het parlementaire debat over lopende rechtszaken zouden uitspreken, gelden de gewone contempt-regels. Voor zover valt na te gaan zijn er geen voorbeelden bekend waarin politici op deze grond werden vervolgd. Het lijkt erop dat politici zich – ook buiten de muren van de Houses of Parliament – doorgaans onthouden van commentaar op lopende rechtszaken.

5.5 DE CONTEMPT-PROCEDURE

Contempt of court kent van oudsher een afwijkende procedure, waarbij de rechter die meent dat er sprake is van een contempt, de verdachte daarvan op de hoogte stelt en hem de gelegenheid geeft om aan te voeren waarom er geen sprake is van contempt. Brengt dit geen verandering in het oorspronkelijke oordeel van de rechter, dan veroordeelt hij de verdachte wegens contempt tot een boete of een gevangenisstraf, die direct kan worden uitgevoerd.⁴⁸³ Deze wijze van procederen, die vroeger de standaard afdoening was maar thans nog maar in bepaalde gevallen wordt toegepast, wordt *summary proceedings* genoemd. In het vervolg zal deze procesgang de summiere procedure worden genoemd. De summiere contempt-procedure moet worden onderscheiden van de *summary proceedings* bij de magistrates' court. Behalve de naam hebben beide procedures niets met elkaar gemeen. Tegenwoordig worden de meeste gevallen van contempt vervolgd door middel van een *committal*-procedure bij de High Court, veelal op aanbrengen van de Attorney General.⁴⁸⁴ Hierna zullen beide procesvormen nader worden besproken. Ook zal worden ingegaan op de strafmaat.

5.5.1 Summiere procedure

De kern van de summiere procedure is dat de rechter zelf het initiatief neemt voor een vervolging wegens contempt of court. In die gevallen wordt gesproken van handelen '*upon the motion of the court*'. De bevoegdheid om op die manier op te treden wordt wel de inherente jurisdictie genoemd.⁴⁸⁵ In de oude rechtspraak is uitgemaakt dat de lagere gerechten – voor strafzaken zijn

482 Vgl. het verslag van een parlementaire sessie van 17 March 2011, raadpleegbaar via hansard.parliament.uk, 17 March 2011, Volume 525.

483 Cram 2010, p. 530.

484 Zie de CPS Legal Guidance 'Contempt of Court and Reporting Restrictions', gepubliceerd op www.cps.gov.uk.

485 Cram 2010, p. 532, vgl. ook art. 7 CCA 1981.

dat de magistrates' courts – uitsluitend inherente jurisdictie hebben wanneer het gaat om een *contempt in the face of the court*. De hogere gerechten (Crown Court, High Court, Court of Appeal en Supreme Court) hebben die bevoegdheid ook wanneer het gaat om contempt gepleegd buiten de rechtszaal.⁴⁸⁶ Voor zover het gaat om *contempt by publication* komt die inherente jurisdictie van de hogere gerechten ook tot uitdrukking in artikel 7 van de CCA 1981, waarin is bepaald dat een vervolging onder de *strict liability rule* uitsluitend plaatsvindt door of met goedkeuring van de Attorney General, of '*on the motion of a court having jurisdiction to deal with it*'. Desalniettemin zou het tegenwoordig kwetsief zijn als de rechter in een zodanig geval zijn inherente bevoegdheid gebruikt, en in de praktijk worden dergelijke procedures dan ook steeds door de Attorney General gevoerd.⁴⁸⁷

De summiere procedure wordt wel nog gebruikt in gevallen van *contempt in the face of the court*, wanneer direct optreden niet kan worden afgewacht. Van belang daarbij is dat het vereiste van '*in the face*' niet te strikt moet worden uitgelegd. Wanneer blijkt dat een getuige is bedreigd en dit komt de rechter gedurende een proces ter oren, dan kan hij op basis van zijn inherente jurisdictie optreden, ook al is er strikt genomen geen sprake van *contempt in the face of the court*. Het gaat erom dat de loop van het proces door het gewraakte optreden onmiddellijk kan worden beïnvloed.⁴⁸⁸ De hogere gerechten hebben daarnaast ook inherente jurisdictie wanneer het gaat om het niet-naleven van een door de rechter uitgevaardigd bevel, bijvoorbeeld met betrekking tot publicatie.⁴⁸⁹ In alle gevallen moet er sprake zijn van een dringend belang bij direct optreden. Is daar geen noodzaak toe, dan moet de rechter de kwestie in beginsel aan de Attorney General voorleggen.⁴⁹⁰ Het vereiste van noodzaak is in zoverre relatief, dat de summiere procedure ook gepast kan zijn zonder spoedeisend belang, maar wanneer sprake is van een duidelijke *contempt in the face of the court* waarbij de feiten niet worden betwist. In een zaak waarbij een verdachte op de eerste dag van zijn proces een opstootje had met de parketpolitie en op de tweede dag niet kwam opdagen, in weerwil van het bevel van de rechter, werd – acht dagen nadat zijn strafzaak was afgehandeld –

486 Ex parte Fernandez (1861) 142 E.R. 349; R v Lefroy [1906] 1 KB 32. Voor de Crown Court is dit bovendien vastgelegd in art. 45 lid 4 Senior Courts Act 1981.

487 Cram 2010, p. 532.

488 In de Criminal Procedure Rules 2015 is dit in art. 48.5 lid 1 als volgt geformuleerd:

'This rule applies where the court observes, or someone reports to the court –

(a) in the Court of Appeal or the Crown Court, obstructive, disruptive, insulting or intimidating conduct, in the Court of Appeal or the Crown Court, obstructive, disruptive, insulting or intimidating conduct, in the courtroom or in its vicinity, or otherwise immediately affecting the proceedings; (...)'

489 DPP v Channel Four Television Co Ltd [1993] 2 All ER 517. Zie over publicatieverboden par. 5.3.3.

490 Balogh v St Albans Crown Court [1975] 1 QB 73. Onder 93 is uiteengezet in wat voor situaties noodzaak kan worden aangenomen. In grote lijnen zijn dit de contempt-varianten besproken in par. 5.3.4.

een summiere contempt-procedure gevoerd. Hoewel er strikt genomen geen noodzaak meer was om de summiere procedure toe te passen, achtte de Court of Appeal dit niettemin toelaatbaar, mede gelet op de disproportionaliteit van een verwijzing naar de Attorney General om een afzonderlijke procedure te starten.⁴⁹¹ De noodzaak van onmiddellijk optreden bepaalt dan ook niet zozeer de bevoegdheid van het gerecht om op te treden, maar is veeleer een criterium aan de hand waarvan moet worden beoordeeld of het is aangewezen de vermeende contempt zelf te behandelen of dat het beter zou zijn om de zaak te verwijzen.⁴⁹²

De reden dat de summiere procedure alleen nog in min of meer spoedeisende gevallen wordt toegepast heeft met name te maken met de beperkte waarborgen die deze procedure biedt. Hoewel tegenwoordig niemand meer direct na constatering van de contempt zal worden berecht, is het een snelle procedure met relatief weinig procedurele waarborgen.⁴⁹³ Zo is er in ieder geval geen recht op een jury. Mede onder invloed van het EVRM zijn ook in de summiere procedure thans niettemin de nodige garanties ingebouwd om ervoor te zorgen dat een contempt-verdachte een eerlijk proces krijgt.⁴⁹⁴ Deze zijn grotendeels neergelegd in Part 48 van de Criminal Procedure Rules 2015.⁴⁹⁵ Artikel 48.5 schrijft voor welke werkwijze dient te worden gevolgd. Allereerst moet de rechter de verdachte uitleggen (tenzij zijn gedrag dit onmogelijk maakt) om welk handelen het gaat, dat de rechter een boete of gevangenisstraf kan opleggen en dat hij de onmiddellijke gevangenneming van de verdachte kan bevelen. Hij moet de verdachte informeren dat hij zijn gedrag kan uitleggen, dat hij desgewenst zijn excuses kan aanbieden en dat hij juridisch advies kan inwinnen. Bovendien moet de verdachte een redelijke gelegenheid krijgen om de zaak te overdenken, advies in te winnen, uitleg te geven en desgewenst excuses aan te bieden.⁴⁹⁶ Die tijd moet voldoende ruim zijn. In een zaak uit 2018 waarin een publicatieverbod werd overtreden door het maken en livestreamen van een video over een rechtszaak, werd binnen vijf uur na het begaan van de contempt en na een zitting van vier minuten, een gevangenisstraf van dertien maanden opgelegd. Hoewel de overtreding van het publicatieverbod op zichzelf niet ter discussie stond, kon deze gang van zaken vanwege strijdigheid met het recht op een eerlijk proces,

491 R v Santiago [2005] EWCA Crim 556, [2005] 2 Cr.App.R. 24 CA.

492 Griffin (1989) 88 Cr.App.R. 63 en Eady & Smith 2011, p. 1103.

493 Miller & Perry 2017, p. 54.

494 Miller & Perry 2017, p. 104-108 en voor een kritische beschouwing p. 157-160.

495 Dit deel van de Criminal Procedure Rules 2015 ziet alleen op contempt gepleegd bij de magistrates' courts, de Crown Courts of the Court of Appeal. Aangenomen wordt echter dat in gevallen van contempt bij de High Court of de Supreme Court dezelfde procedure moet worden gevolgd, zie Cram 2010, p. 537.

496 Art. 48.5 lid 2 Criminal Procedure Rules 2015.

in hoger beroep geen standhouden.⁴⁹⁷ Nadat de verdachte voldoende in de gelegenheid is gesteld voor beraad, uitleg of excuses, kan de rechtbank beslissen om geen verder gevolg aan de vermeende contempt te verbinden, hij kan de kwestie ter plekke verder behandelen of de zaak voor nader onderzoek aanhouden.⁴⁹⁸ In het geval van een magistrates' court moet dit onderzoek uiterlijk later dezelfde dag worden hervat. Wanneer het gaat om een procedure bij de Crown Court of de Court of Appeal waarbij de verdachte in verband met de contempt onmiddellijk is aangehouden, moet het onderzoek uiterlijk de eerstvolgende werkdag worden hervat.⁴⁹⁹

Bij de hervatting van de zaak moet de uitleg aan de verdachte worden herhaald en moet hij opnieuw gelegenheid krijgen de kwestie te overdenken, advies in te winnen en uitleg te geven of excuses aan te bieden.⁵⁰⁰ Een magistrates' court moet de zaak hierna afdoen, ofwel door alsnog te beslissen aan het gedrag geen gevolgen te verbinden, of door de zaak op dat moment verder te behandelen.⁵⁰¹ De Crown Court of de Court of Appeal hebben daarnaast ook de mogelijkheid om het onderzoek aan te houden. In de tussentijd kan de invrijheidstelling van de verdachte worden bevolen.⁵⁰² Er moet in ieder geval wel gelegenheid zijn om een verzoek tot schorsing van de gevangenhouding te doen.⁵⁰³ In de rechtspraak is uitgemaakt dat een verdachte niet langer kan worden vastgehouden dan nodig is voor het voorbereiden van een berechting met toepassing van de summiere procedure.⁵⁰⁴

De inhoudelijke behandeling van de vermeende contempt ziet er als volgt uit. Wanneer de zaak niet dezelfde dag wordt behandeld, dient de rechtbank de verdachte te voorzien van een schriftelijke verklaring waarin met voldoende duidelijkheid is aangegeven om welk gedrag het gaat.⁵⁰⁵ Bij aanvang van de berechting moet de verdachte worden uitgelegd wat de procedure inhoudt en moet hem worden gevraagd of hij de verdenking van contempt of court bekent.⁵⁰⁶ Is dat het geval, dan hoeft er geen bewijs te worden voorgedragen.⁵⁰⁷ Zo niet, dan moet het bewijs in de zaak worden behandeld, waaronder in ieder geval het schriftelijk standpunt van de rechtbank en eventueel getuigenbewijs dat al dan niet door de verdachte kan worden ingebracht. Bovendien moet de verdachte de gelegenheid worden geboden zich te laten vertegenwoor-

497 In *Re Stephen Yaxley-Lennon (Aka Tommy Robinson)*, [2018] EWCA Crim 1856. Het betrof de in Engeland geruchtmakende zaak van Tommy Robinson, de oprichter van de rechts-extremistische English Defence League.

498 Art. 48.5 lid 3 Criminal Procedure Rules 2015.

499 Art. 48.6 lid 1 en 2 Criminal Procedure Rules 2015.

500 Art. 48.6 lid 3 Criminal Procedure Rules 2015.

501 Art. 48.6 lid 4 sub b Criminal Procedure Rules 2015.

502 Art. 48.6 lid 4 sub c Criminal Procedure Rules 2015.

503 Cram 2010, p. 522.

504 *Wilkinson v S* [2003] EWCA Civ 95, [2003] 2 All ER 184, [2003] 1 WLR 1254.

505 Art. 48.7 Criminal Procedure Rules 2015.

506 Art. 48.8 lid 1 Criminal Procedure Rules 2015.

507 Art. 48.8 lid 2 Criminal Procedure Rules 2015.

digen en aldus (ook) juridische bezwaren tegen de beschuldiging in te brengen.⁵⁰⁸ Het is geen uitgemaakte zaak welke bewijsregels van toepassing zijn in de summier procedure, maar aangenomen wordt dat de strafprocesrechtelijke regels gelden. Voor een bewezenverklaring is vereist dat de schuld van de verdachte buiten redelijke twijfel kan worden vastgesteld, de gebruikelijke maatstaf in strafzaken in Engeland en Wales.⁵⁰⁹ Heeft de verdachte bekend, of acht de rechter de contempt na de inhoudelijke behandeling bewezen, dan krijgt de verdachte de mogelijkheid om omstandigheden naar voren te (laten) brengen die relevant zijn voor de strafmaat. Eerst daarna kan de rechter een straf bepalen en daarbij uitleggen waarom hij tot een bewezenverklaring en strafoplegging is gekomen.⁵¹⁰

Zoals gezegd hebben de hogere gerechten ook de bevoegdheid om op eigen initiatief op te treden wanneer het gaat om het niet-naleven van een door de rechter gegeven bevel. Een verzoek om op te treden tegen de niet-naleving van een rechterlijk bevel kan ook van een belanghebbende komen.⁵¹¹ De overgrote meerderheid van deze vorm van contempt doet zich voor in civiele zaken, maar het komt ook wel voor in strafzaken.⁵¹² De te volgen procedure is in een dergelijk geval grotendeels gelijk aan die in gevallen van *contempt in the face of the court*, met dien verstande dat de overtreder in alle gevallen een schriftelijk standpunt dient te ontvangen, van de rechtbank of van de belanghebbende die de procedure aanhangig maakt.⁵¹³ De inhoudelijke behandeling van de kwestie verloopt op dezelfde wijze als hiervoor uiteengezet.⁵¹⁴

Een belangrijke kwestie is of de inhoudelijke behandeling kan worden gedaan door dezelfde rechter(s) die de contempt hebben waargenomen. *Contempt in the face of the court* wordt beschouwd als een belemmering van de goede rechtspleging, niet als een persoonlijke aanval op (de integriteit van) de rechter. De gangbare opvatting is dan ook dat het normaliter niet problematisch is wanneer dezelfde rechter de zaak afdoet.⁵¹⁵ Dit kan anders zijn wanneer de contempt bestaat uit beledigende opmerkingen aan de persoon van

508 Art. 48.8 lid 3 Criminal Procedure Rules 2015.

509 Law Commission 2012a, p. 106-108; Miller & Perry 2017, p. 102 en 107.

510 Art. 48.8 lid 3 Criminal Procedure Rules 2015.

511 Art. 48.9 Criminal Procedure Rules 2015.

512 Het gaat daarbij specifiek om zogenoemde *compliance orders* die worden opgelegd in verband met beslag, *restraint orders* die een bepaald verbod inhouden (bijvoorbeeld locatie- of contactverbod) en *ancillary orders* waarmee naleving van een *restraint order* wordt beoogd. Daarnaast zijn er enkele orders in bijzondere wetten en het ongeoorloofd vrijgeven van bewijs van de aanklager, alsook andere gedragingen die als *civil contempt* kunnen worden aangemerkt. Zie art. 48.9 lid 1 Criminal Procedure Rules 2015.

513 Art. 48.9 lid 3 en 4 Criminal Procedure Rules 2015.

514 Het enige verschil is dat in deze procedure, anders dan bij de behandeling van *contempt in the face of the court*, wel schriftelijke getuigenverklaringen zijn toegelaten, zie art. 48.11 e.v. Criminal Procedure Rules 2015.

515 Cram 2010, p. 522.

de rechter, of wanneer de rechter anderszins een persoonlijk belang heeft bij de kwestie. Er kan ook aanleiding zijn de zaak aan een andere rechter voor te leggen wanneer blijkt dat de zittingsrechter aanzienlijke irritatie over het betreffende gedrag heeft tentoongespreid.⁵¹⁶

5.5.2 *Committal proceedings* bij de High Court

In alle andere gevallen van contempt of court wordt de contempt-procedure gevoerd door middel van een *committal*-procedure⁵¹⁷ bij de High Court of the Queen's Bench.⁵¹⁸ Omdat het in contempt-zaken gaat om het waarborgen van de goede rechtspleging en er zodoende een algemeen belang is bij het al dan niet voeren van dergelijke procedures, is het uitgangspunt dat contempt-procedures door (of met toestemming van) de Attorney General worden gevoerd.⁵¹⁹ De rol van de Attorney General is als zodanig ook neergelegd in artikel 7 CCA 1981, voor zover het gaat om gevallen van *contempt by publication* op grond van de *strict liability rule*.⁵²⁰ Dat artikel bepaalt dat dergelijke procedures uitsluitend worden gevoerd door of met toestemming van de Attorney General, of op eigen initiatief van een gerecht. Zoals gezegd is het in dit soort zaken echter ongebruikelijk dat de rechter zelf, in een summiere procedure, tegen de vermeende contempt optreedt. In de praktijk betekent dit dat de Attorney General – veelal nadat hij de vermeende contempt-pleger heeft aangeschreven en hem in de gelegenheid heeft gesteld zijn zienswijze kenbaar te maken⁵²¹ – een *committal*-procedure bij de High Court aanhangig maakt. Dit kan hij op eigen initiatief doen, of naar aanleiding van een schriftelijk verzoek van een belanghebbende. Denkbaar is ook dat een rechter, die vreest dat een bepaalde publicatie een aan hem toevertrouwde rechtszaak zou kunnen schaden, de Attorney General verzoekt om de mogelijkheid van een

516 Dat was het geval in *R v Schot and Barclay* [1997] 2 Cr.App.R. 383, (1997) 161 J.P. 473. Zie in dezelfde zin in Europeesrechtelijk verband EHRM 15 december 2005, appl.no. 73797/01 (*Kyprianou v. Cyprus*).

517 *Committal* is de term die van oudsher werd gebruikt wanneer een procedure werd gevoerd door of in opdracht van de rechter en die thans (onder meer) ziet op contempt-procedures. De meest letterlijke betekenis van een *committal order* is 'een bevel op grond waarvan iemand kan worden gedetineerd' ('commits a party to prison'), zie *Government of Sierra Leone v Davenport* [2002] EWCA Civ 230 onder 8.

518 Zie art. 81.13 van de Civil Procedure Rules. In sommige gevallen is uitsluitend de Divisional Court of the Queen's Bench bevoegd, maar hiermee wordt bedoeld een samenstelling van minimaal twee rechters van de High Court. Het gaat dus niet om een ander gerecht maar ziet op de samenstelling van de behandelende kamer. In het vervolg zal steeds van de High Court worden gesproken.

519 Eady & Smith 2011, p. 137.

520 Zie voor een uitgebreidere bespreking en de nog bestaande onduidelijkheden Cram 2010, p. 538.

521 Eady & Smith 2011, p. 139.

contempt-procedure te bezien. Tegen een weigering van de Attorney General om een contempt-procedure aanhangig te maken, bestaat geen beroepsmogelijkheid.⁵²² In gevallen van *civil contempt* is het doorgaans aan de partijen om een contempt-procedure aanhangig te maken, hoewel ook de rechtbanken die bevoegdheid hebben in het geval dat het proces of de autoriteit van het gerecht in het geding is.⁵²³ Wanneer het gaat om het verkrijgen van een *in-junction*, dan kan het initiatief zowel van de Attorney General als een belanghebbende partij uitgaan.⁵²⁴

Nadere regulering over de te voeren procedure wordt gegeven door Part 81 van de Civil Procedure Rules en de daarbij behorende Practice Direction. In alle gevallen zal eerst toestemming moeten worden gevraagd aan de High Court voor het indienen van een *committal application*.⁵²⁵ Dat verzoek om toestemming moet zijn voorzien van een gedetailleerde uiteenzetting en een *affidavit*, een getekende verklaring waarin de auteur bevestigt dat het document de waarheid bevat. Deze stukken dienen aan de vermeende contempt-pleger in persoon te worden uitgereikt, waarna het verzoek om toestemming normaliter op een zitting wordt behandeld waar ook de beschuldigde in de gelegenheid is zijn standpunt toe te lichten.⁵²⁶ Gaat het om een contempt in verband met het afleggen van een valse verklaring in een gerechtelijke procedure, dan is bovendien toestemming nodig van de rechtbank waar deze procedure aanhangig was, of van de Attorney General.⁵²⁷ Wordt de toestemming gegeven, dan kan de betrokkene een *committal application* indienen, eveneens voorzien van de gronden en schriftelijke bewijsstukken.

Na indiening van de *application* door een belanghebbende of – in verreweg de meeste gevallen van *criminal contempt* – door de Attorney General, wordt de beweerdelijke contempt behandeld op een in beginsel openbare zitting.⁵²⁸ Met het oog op de eerlijkheid van dit proces zijn verschillende waarborgen gecreëerd. Zo heeft de verdachte het recht om te worden gehoord, maar kan hij niet worden verplicht om een verklaring af te leggen. Kiest hij ervoor te getuigen dan kan hij tevens worden onderworpen aan *cross-examination*.⁵²⁹ Ook andere personen kunnen als getuigen worden gehoord, mits de High Court dit nodig acht.⁵³⁰ Er is dus geen sprake van de gebruikelijke autonomie

522 R v Solicitor-General ex parte Taylor [1996] C.O.D. 61 (Lexis); Eady & Smith 2011, p. 141-143.

523 Eady & Smith 2011, p. 200.

524 Peacock v London Weekend Television (1985) 150 J.P. 71, (1985) 150 J.P.N. 47 CA.

525 Art. 81.14 Civil Procedure Rules. Dit geldt ook voor de Attorney General, zie Eady & Smith 2011, p. 289 en Att Gen v MGN Ltd [1997] 1 All ER 456.

526 Art. 81.14 Civil Procedure Rules.

527 Art. 81.18 Civil Procedure Rules.

528 Zie art. 39.2 Civil Procedure Rules en Practice Direction: Committal for Contempt of Court – Open Court, 26 March 2015, via www.judiciary.gov.uk. Uitzonderingen op de openbaarheid zijn nog beperkter dan in gewone zaken en moeten in ieder geval op een openbare zitting voorafgaand aan het besluit tot sluiting der deuren worden behandeld.

529 Art. 81.28 lid 2 Civil Procedure Rules, zie ook Eady & Smith 2011, p. 1219.

530 Art. 81.28 lid 2 sub b en lid 3 en 4 Civil Procedure Rules.

van partijen en de gewone regels over het aanleveren van bewijs zijn niet van toepassing. Wel moet de verdachte de gelegenheid krijgen om het bewijs tegen hem adequaat te toetsen.⁵³¹ Dit geeft hem echter niet het recht om alle getuigen te ondervragen wier schriftelijke verklaring door de Attorney General is ingebracht.⁵³² De verdachte moet voldoende tijd geboden krijgen zijn verdediging voor te bereiden en moet ook worden gewezen op zijn recht op bijstand.⁵³³

De High Court heeft de mogelijkheid om een *application* niet-ontvankelijk te verklaren (*strike out*) wanneer er geen redelijke grond is voor de verdenking van contempt, wanneer deze kan worden aangemerkt als een *abuse of process* of als er niet is voldaan aan procedurele vereisten.⁵³⁴ Is dat niet het geval, dan beoordeelt de High Court of de contempt 'beyond reasonable doubt' is bewezen.⁵³⁵

5.5.3 Straffen

Vóór de invoering van de CCA 1981 gold er geen maximumstraf voor contempt of court. Thans is in artikel 14 lid 1 CCA 1981 vastgelegd dat door de hogere gerechten een maximale gevangenisstraf van twee jaar kan worden opgelegd.⁵³⁶ De lagere gerechten (voor strafzaken gaat het daarbij om de magistrates' courts) kunnen een gevangenisstraf van maximaal één maand opleggen, of een geldboete van 2.500 pond. De hoogte van de boete die door hogere gerechten kan worden opgelegd is niet gemaximeerd.⁵³⁷ Indien in andere wetten specifieke bepalingen over de straf zijn vastgelegd, prevaleren die bepalingen (artikel 14 lid 1 CCA 1981).⁵³⁸ Hoewel het vroeger, zeker in geval van *civil contempt*, gebruikelijk was om een straf van onbepaalde duur op te leggen, bepaalt artikel 14 lid 1 van de CCA 1981 thans dat iedere straf moet worden opgelegd voor een bepaalde tijd. Dit laat onverlet dat de veroordeelde de mogelijkheid heeft om te verzoeken om tussentijdse beëindiging (*dis-*

531 M v P (Contempt of Court: Committal Order), Butler v Butler [1993] Fam. 167.

532 Att Gen v Pelling [2005] EWHC 414.

533 Practice Direction 81, art.15.6.

534 Practice Direction 81, art. 16.1.

535 Practice Direction 81, art. 9.

536 In het geval er consecutieve straffen voor verschillende contempts worden opgelegd, mogen die een totaal van twee jaar niet overstijgen, zie Eady & Smith 2011, p. 1167.

537 De straf van een *community order* (vergelijkbaar met een taakstraf) is niet mogelijk bij contempt, zie R v Palmer [1992] 1 WLR 568, 3 All ER 289.

538 In geval van veroordeling wegens het niet komen opdagen als getuige geldt bijvoorbeeld een maximum van drie maanden gevangenisstraf, zie art. 3 lid 2 Criminal Procedure (Attendance of Witnesses) Act 1965. Specifieke bepalingen zijn er voor verdachten onder de 21 jaar (art. 61 Criminal Justice and Court Services Act 2000) en voor verdachten met psychische problemen (zie art. 14 lid 4 en 4A CCA 1981).

charge).⁵³⁹ Dit zal zich met name voordoen in gevallen van civiele contempt, waarbij de straf primair de functie heeft van dwangmiddel om naleving van een uitspraak af te dwingen.⁵⁴⁰

In *R v Montgomery* zijn enkele richtlijnen neergelegd voor het bepalen van de straf in zaken van *criminal contempt*. Uitgangspunt is dat een onmiddellijke gevangenisstraf gepast is, tenzij er sprake is van exceptionele omstandigheden.⁵⁴¹ In meer recente uitspraken is echter een grotere terughoudendheid te bespeuren en wordt benadrukt dat de beslissing om een gevangenisstraf op te leggen niet lichtvaardig moet worden genomen.⁵⁴² Ook bestaat de mogelijkheid om de straf voorwaardelijk op te leggen.⁵⁴³ Eady en Smith geven een overzicht van straffen die sinds 1981 in contempt-zaken zijn opgelegd.⁵⁴⁴ Wanneer de contempt wordt gepleegd door een natuurlijke persoon is gevangenisstraf de regel, variërend van twee weken tot het maximum van twee jaar. Boetes of voorwaardelijke straffen worden relatief zelden opgelegd. Vooral in gevallen waarin getuigen of juryleden zijn bedreigd zijn forse gevangenisstraffen aan de orde. Straffen voor beledigingen en (kortstondige) verstoringen van de zitting bevinden zich veelal aan de onderkant van het spectrum. De proceshouding en de omstandigheden waaronder het delict is gepleegd (in een impuls of gepland) spelen mee maar zijn niet doorslaggevend. Van groter belang lijkt de mate waarin het proces daadwerkelijk is verstoord. Een belangrijke strafverzwarende factor is de omstandigheid dat er procedurele complicaties optreden, zoals een ontslag van de jury.⁵⁴⁵ Gevangenisstraf wordt zelden opgelegd in zaken van media-contempt, forse boetes daarentegen wel degelijk. Boetes van 5.000 tot 25.000 pond zijn niet ongebruikelijk, maar er zijn ook gevallen bekend van boetes tot 80.000 pond.⁵⁴⁶

Personen die zijn veroordeeld voor contempt of court worden in vrijheid gesteld na het uitzitten van de helft van hun gevangenisstraf.⁵⁴⁷ In detentie worden zij als een afzonderlijke categorie gedetineerden behandeld.⁵⁴⁸ Zij

⁵³⁹ Art. 81.31 Civil Procedure Rules.

⁵⁴⁰ Eady & Smith 2011, p. 1155. Zie voor richtlijnen voor de beoordeling van verzoeken tot voortijdige beëindiging van de straf *CJ v Flintshire BC* [2010] EWCA Civ 39, [2010] 2 F.L.R. 1224, [2010] 3 F.C.R. 40.

⁵⁴¹ *R v Montgomery* [1995] All ER 28.

⁵⁴² *R v Huggins* [2007] EWCA Crim 732, [2007] 2 Cr.App.Rep. 107, [2007] Crim.L.R. 798.

⁵⁴³ Art. 81.29 Civil Procedure Rules.

⁵⁴⁴ Eady & Smith 2011, p. 1450-1494.

⁵⁴⁵ Zie bijv. *Att Gen v Birmingham Post and Mail Ltd* [1998] 4 All ER 49 en *Att Gen v Mirror Group Newspapers Ltd* [2002] EWHC 907, waar het hele proces moest worden overgedaan.

⁵⁴⁶ Cram 2010, p. 580-581: het laatst bekende geval van gevangenisstraf bij een media-contempt stamt uit 1949. Over boetes: p. 583. De hoogste boete werd opgelegd in een zaak waarin *The Sun* een artikel met foto's van de reeds aangehoude verdachte had gepubliceerd, vlak voordat deze moest deelnemen aan een confrontatie: *Att Gen v News International Plc and McKenzie* 5 July 1994 (Lexis).

⁵⁴⁷ Art. 258 Criminal Justice Act 2003.

⁵⁴⁸ Art. 7 lid 3 Prison Rules 1999.

hebben verschillende privileges die ook gelden voor nog niet veroordeelde gedetineerden, zoals het recht om te verblijven op een afdeling zonder veroordeelden, een ruimere bezoekenregeling en het recht om eigen kleding te dragen in plaats van de voorgeschreven gevangenskleding.⁵⁴⁹

5.5.4 Hoger beroep

De mogelijkheid van hoger beroep tegen een veroordeling wegens contempt, die vroeger alleen bestond in zaken van *civil contempt*, is thans geregeld in artikel 13 van de Administration of Justice Act 1960. Anders dan in gewone strafzaken is het vragen van verlof voor hoger beroep niet vereist, in ieder geval niet voor personen die wegens contempt tot een gevangenisstraf zijn veroordeeld.⁵⁵⁰ Ook de belanghebbende die de contempt-procedure heeft geïnitieerd en de Attorney General kunnen in voorkomende gevallen beroep instellen.⁵⁵¹

De Crown Court is bevoegd wanneer het gaat om hoger beroep tegen beslissingen van de magistrates' court.⁵⁵² Tegen veroordelingen door de Crown Court is de Court of Appeal de beroepsinstantie.⁵⁵³ Beslissingen van de Court of Appeal of de High Court kunnen in hoogste instantie aan de Supreme Court worden voorgelegd.⁵⁵⁴ De bevoegdheden van de gerechten die in hoger beroep over de contempt moeten oordelen zijn ruim. De eerdere beslissingen kunnen worden vernietigd of gewijzigd, en er kan ook een geheel nieuwe beslissing worden genomen. De detentie van een verdachte die op grond van de eerdere veroordeling is aangehouden kan worden geschorst.⁵⁵⁵

5.6 CONCLUSIE

In dit hoofdstuk is uiteengezet hoe contempt of court functioneert in het straf(proces)recht van Engeland en Wales. Gebleken is dat contempt of court nog altijd een wezenlijke rol vervult in het Engelse strafproces, enerzijds ter waarborging van een eerlijke (jury)berechting, anderzijds als middel om een strafproces ongestoord te laten verlopen. Hoewel het instrument wordt gezien

549 Art. 7 lid 3 jo. 23 lid 1 en 35 lid 1 Prison Rules 1999.

550 Zie Eady & Smith 2011, p. 1134-1136 over de bestaande onduidelijkheid in andere gevallen van contempt.

551 Att Gen v Hislop [1991] QB 514, [1991] 1 All ER 911 en over de onduidelijkheden in dit verband Cram 2010, p. 585-586.

552 Art. 12 lid 5 CCA 1981.

553 Art. 13 lid 2 sub bb Administration of Justice Act 1960.

554 Art. 13 lid 2 sub c Administration of Justice Act 1960. Voor een beroep bij de Supreme Court is wel steeds verlof nodig, zie art. 2 lid 1 Administration of Justice Act 1960.

555 Art. 13 lid 3 Administration of Justice Act 1960.

als een inherente bevoegdheid van de rechter, is het contempt-recht tegenwoordig zowel materieel als formeel in belangrijke mate gecodificeerd. Er zijn grote verschillen tussen de te onderscheiden varianten van contempt, niet alleen inhoudelijk maar ook wat betreft de te volgen procedure. Zo wordt in geval van *contempt in the face of the court*, dat in de eerste plaats van belang is voor het waarborgen van een ongestoord procesverloop, veelal opgetreden met een summiere procedure. De rechter die de contempt heeft geconstateerd oordeelt daarbij meestal ook over de strafbaarheid ervan. *Contempt by publication* daarentegen strekt ertoe een eerlijke juryberechting mogelijk te maken door prejudiciërende berichtgeving rondom een proces (tijdelijk) te verbieden. Deze vorm van contempt wordt doorgaans vervolgd in een aparte procedure op initiatief van de Attorney General.

De noodzaak van een instrument als contempt of court voor de waarborging van de *due administration of justice* wordt nog altijd vrij algemeen aanvaard. Niettemin is er ook kritiek op verschillende onderdelen van de contempt-regeling. Zo kan de summiere procedure op gespannen voet staan met artikel 6 EVRM, hoewel de belangrijkste knelpunten lijken te zijn verholpen door deze procedure slechts in bepaalde gevallen en met de nodige waarborgen toe te passen. *Contempt by publication* maakt een soms vergaande inbreuk op de vrijheid van meningsuiting, in het bijzonder de persvrijheid. Hoewel de vereisten van een eerlijk proces – met name het recht op een onbevooroordeelde jury – dergelijke beperkingen onder omstandigheden kunnen rechtvaardigen, heeft het gebruik van internet en de sociale media geleid tot complicaties en onzekerheden die de effectiviteit van de regeling aanzienlijk kunnen ondergraven en ook in de toekomst nog tot discussies zullen leiden. Gelet op de ingrijpende aard van contempt of court ligt de nadruk bij de toepassing ervan tegenwoordig vooral op de bescherming van een eerlijk en ordelijk procesverloop, en niet in de eerste plaats op het waarborgen van het gezag van de rechtspraak, zoals ook de afschaffing van het delict van *scandalising the court* illustreert. In de rechtspraak is bovendien uitgemaakt dat contempt alleen moet worden toegepast wanneer daadwerkelijk sprake is van een (voldoende ernstige) belemmering van de rechtsgang. Contempt is daarvoor zeker niet het enige middel. In dit hoofdstuk is daarom ook stilgestaan bij andere strafbepalingen en leerstukken waarmee op uiteenlopende wijzen tegen obstructies van de goede rechtspleging kan worden opgetreden. Nu een duidelijk beeld is verkregen van de inhoud en reikwijdte van contempt of court, zal in het volgende hoofdstuk in kaart worden gebracht welke instrumenten in de Nederlandse strafprocessuele context ter waarborging van een goede strafrechtspleging voorhanden zijn.